

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 13 juni 1945 kl. 10 fm.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning om centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten m. m.

Första lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 197 i första kammaren av herr *Strand m. fl.*, nr 316 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* och nr 419 i sistnämnda kammare av herr *Hermansson m. fl.*

I motionerna I: 197 och II: 419, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t

dels måtte låta verkställa en allsidig utredning med syfte att åstadkomma en genomgripande centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten, däri inbegripet om och i vilken utsträckning det privata försäkringsväsendet bör överföras till staten och i samband därmed i vad mån vissa ytterligare försäkringsgrenar böra göras obligatoriska, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda,

dels skyndsamt låter utarbeta och framlägga förslag till en provisorisk lagstiftning till förhindrande av att nya och ur det allmännas synpunkt icke önskvärda försäkringsanstalter bildas och att äldre försäkringsföretag starta ny verksamhet under den tid, frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro under utredning.

I motionen II: 316 hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om en allsidig och skyndsamt utredning angående rationalisering och centralisering genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten, i vilket sammanhang även frågan om en rationalisering och fortsatt centralisering av den statliga försäkringsrörelsen samt frågan i vilken utsträckning ytterligare försäkringsformer böra göras obligatoriska upptages till behandling, samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande rätt.

I fråga om de nu gällande lagbestämmelserna för försäkringsrörelsen i vårt land må anföras följande.

De enskilda försäkringsanstalternas verksamhet regleras i huvudsak av *Bihang till riksdagens protokoll 1945. 9 saml. 1 avd. Nr 47.*

lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse. Däri stadgas bl. a., att försäkringsrörelse må, förutom av statlig anstalt, drivas endast av *försäkringsaktiebolag* eller av bolag eller förening, grundad på delägarnas ömsesidiga ansvarighet (*ömsesidigt försäkringsbolag*). De i lagen upptagna bolagsrättsliga bestämmelserna överensstämma i stort sett med motsvarande stadganden i den ännu gällande allmänna aktiebolagslagen av år 1910. Dessutom finnas emellertid åtskilliga strängare bestämmelser. Sålunda stadgas i 3 §, att å försäkringsaktiebolags bolagsordning skall sökas Konungens stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring, eller avser rörelsen annat slag av försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, skola tillika upprättas bestämmelser angående vissa grunder för försäkringsverksamheten samt därå sökas Konungens stadfästelse. Vilka dessa grunder äro angives närmare i 7 §, som därutinnan beträffande livförsäkringsrörelse föreskriver, att grunder skola upprättas bl. a. beträffande beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt beräkning och fördelning av den vinst, som må tillkomma försäkringstagarna.

Beträffande ömsesidiga försäkringsbolag förekomma i 117 och 123 §§ motsvarande bestämmelser som de ovan antydda, enligt 3 och 7 §§ för försäkringsaktiebolag gällande. Vidare stadgas i 118 §, att delägare i ömsesidigt försäkringsbolag äro försäkringstagarna, vilka i regel svara personligen för bolagets förbindelser, samt i 119 §, att ömsesidigt försäkringsbolag icke må, där ej särskilda skäl till undantag förefinnas, bildas utan garantikapital. I bolagsordningen för ömsesidigt försäkringsbolag skola enligt 121 § bl. a. angivas grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma med särskilt angivande, där garantikapital förskjutes, huruvida och i vilken mån delägare skall vara utesluten från rösträtt och sådan rätt tillkomma garant. I övrigt ansluta sig reglerna för ömsesidiga försäkringsbolag i de rent bolagsrättsliga delarna så nära som möjligt till bestämmelserna angående försäkringsaktiebolag.

För de båda lagen av försäkringsanstalter upptagas gemensamma bestämmelser om försäkringsfond och säkerhetsfond. Sålunda stadgas i 213 §, att de i 7 och 123 §§ omförmälda grunderna för beräkning av försäkringspremier och premiereserv för livförsäkring skola angiva den räntefot, det dödlighetsmått eller andra riskmått och de antaganden beträffande omkostnaderna som skola läggas till grund för beräkningen. Räntefoten må icke väljas högre än som, med hänsyn till kända förhållanden, kan anses för framtiden betryggande. Dödlighetsmättet må, i fråga om försäkringar för dödsfall, icke väljas lägre och, i fråga om försäkringar för livsfall, icke högre än som på grund av tillgänglig erfarenhet beträffande den ifrågavarande arten av försäkringsrörelse kan anses betryggande. Omkostnaderna må icke antagas lägre än vad enligt tillgänglig erfarenhet från försäkringsrörelse av den ifrågavarande arten kan anses vara erforderligt för sådan rörelse.

Beträffande försäkringsaktiebolag gäller att till utdelning åt aktieägare eller försäkringstagare icke får användas annat än den vinst, som förefinnes å rörelsen i dess helhet enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfond, säkerhetsfond eller premieåterbäringsreserv (46 §). Häremot svarande stadganden ha för de ömsesidiga bolagens del meddelats i 147 §.

Tillsyn å försäkringsbolagen utövas av försäkringsinspektionen, till vilken försäkringsbolag enligt 226 § årligen skall insända förvaltningsberättelse jämte åtskilliga andra uppgifter. Bolag, som driver livförsäkringsverksamhet, skall därjämte ingiva av bolagets aktuarie upprättade redogörelser, i vilka bl. a. skall angivas i vad mån det verkliga förloppet av verksamheten under året avvikit från de enligt 7 eller 123 § uppgjorda grunder för densamma. Enligt 227 § gäller att försäkringsinspektionen eller dess ombud skall beredas tillfälle att när som helst inventera försäkringsbolags kassa och övriga tillgångar samt granska bolagets alla böcker, räkenskaper och andra handlingar. Försäkringsbolag är enligt samma lagrum pliktigt att lämna försäkringsinspektionen eller dess ombud tillträde till bolagsstämma. I 228 § föreskrives, att om avvikelse sker från lagen eller från bolagsordningen eller från övriga för bolagets verksamhet stadfästa grunder, försäkringsinspektionen äger förelägga bolaget att vidtaga de åtgärder, som prövas erforderliga för rättelses vinnande. Detsamma gäller, där det visar sig, att de till redovisning av föreskriven försäkringsfond eller premieåterbäringsreserv avsatta tillgångar icke äro tillräckliga. Finner försäkringsinspektionen bolagsordningen eller övriga för bolagets verksamhet stadfästa grunder icke längre vara betryggande, äger inspektionen göra anmälan därom hos Konungen, som, där så prövas erforderligt, förelägger bolaget att vidtaga åtgärder för rättelses vinnande. Ha åtgärder, som sålunda föreskrivits, icke vidtagits inom förelagd tid, ankommer på Konungen att förbjuda fortsättning av bolagets verksamhet och förordna, att bolaget skall träda i likvidation.

I 241—243 §§ upptagas bestämmelser om förbud mot viss nedsättning av livförsäkringspremier och om ombud för livförsäkringsbolag. I 241 § stadgas sålunda, att å de livförsäkringspremier, som jämlikt fastställda grunder bestämts, nedsättning icke må medgivas annorledes än genom premieåterbäring eller vinstutdelning i överensstämmelse med fastställda grunder. I 242 § föreskrives, att försäkringsbolag, som meddelar livförsäkring, icke må lämna uppdrag att såsom bolagets ombud anskaffa eller förmedla anskaffning av ansökningar om dylik försäkring åt annan än den, som kan anses äga betingelser för att på ett värdigt och lämpligt sätt utöva sådan verksamhet. När sådant uppdrag lämnas eller återkallas, skall, såvida ej Kungl. Maj:t medger befrielse därifrån, anmälan ofördröjligen göras hos försäkringsinspektionen. Ersättning för anskaffning eller förmedling av anskaffning av ansökningar om livförsäkring må icke, vare sig i form av provision eller annorledes,

av bolaget eller dess ombud givas åt annan än sålunda anmält ombud. I 243 § upptagas närmare bestämmelser om skyldighet för bolag att i vissa fall återkalla sådant uppdrag.

I fråga om ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet endast avser att meddela försäkring av egendom inom ett län, gälla enligt 262 § i lagen vissa särskilda regler. Bolagsordning i sådant bolag fastställs av länsstyrelsen. Försäkringslagens bestämmelser äga ej tillämpning å ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar (s. k. härads- eller sockenbolag). Genom kungörelse den 21 december 1917 har Kungl. Maj:t, med stöd av 265 § i lagen, meddelat särskilda bestämmelser om skyldighet för härads- och sockenbolagen att göra anmälan och lämna vissa uppgifter angående sin verksamhet.

Vad i lagen om försäkringsrörelse stadgas skall icke heller tillämpas i fråga om sjukkassor, understödsföreningar eller andra föreningar, varå lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar äger tillämpning. Sjukkassor och understödsföreningar stå under tillsyn av pensionsstyrelsen.

På ett särskilt försäkringsområde, nämligen i fråga om den obligatoriska trafikförsäkringen, har önskemålet att premierna icke sättas högre än skäligt kommit till direkt uttryck. Sålunda stadgas i *lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon*, att försäkringsinspektionen skall göra anmälan till Konungen i det fall att försäkringsanstalt, som driver trafikförsäkringsrörelse, icke iakttager tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen, eller det sätt varpå premierna bestämmas eller inträffade skador regleras giver skälig anledning till anmärkning, eller anstalten brister i fullgörande av sina förbindelser enligt nämnda lag, eller eljest allvarlig anmärkning förekommer mot anstaltens trafikförsäkringsverksamhet (8 §). Konungen äger, i den mån så finnes nödigt, fastställa belopp, vartill premier för trafikförsäkring högst må sättas (9 §).

Tidigare reformförslag och utredningar.

De första särskilda författningarna rörande försäkringsväsendet i vårt land utgjordes av två kungörelser den 22 oktober 1886 angående anordnande av tillsyn å inländska försäkringsanstalter och angående villkoren för utländsk försäkringsanstalts rätt att här i riket driva försäkringsrörelse, vilka allenast voro avsedda att äga provisorisk karaktär. Härom yttrades i ingressen till förstnämnda kungörelse, att "då den inhemska försäkringsrörelsen förnämligast dreves av bolag, men lagstiftningen rörande bolag för det dåvarande

vore under behandling av en kommitté, Kungl. Maj:t ansåge, att med en fullständigare lagstiftning om försäkringsväsendet borde tills vidare anstå". Under år 1895 tillkom så lagstiftning angående bolag och föreningar för ekonomisk verksamhet. Nämnda års riksdag, som behandlade denna bolagslagstiftning, avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag till en försäkringslag, innehållande fullständiga och fullt betryggande bestämmelser rörande in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige. I anledning härav tillkommo lagen den 24 juli 1903 om försäkringsrörelse samt lagen samma dag om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket, vilken sistnämnda lag ännu gäller. År 1914 vidtogos i 1903 års lag om försäkringsrörelse åtskilliga ganska väsentliga ändringar, byggda på ett av försäkringsinspektionen under år 1912 avgivet förslag. Emellertid hade under tiden den nya lagen om aktiebolag, dagtecknad den 12 augusti 1910 och ännu gällande, trätt i kraft. Det blev då angeläget att omarbета försäkringslagstiftningen så att denna i avseende å försäkringsaktiebolag skulle komma att i de delar, som icke voro speciellt betingade av försäkringsrörelsen, vinna överensstämmelse med den nya allmänna aktiebolagslagen. I anledning härav utarbetades av försäkringsinspektionen ett förslag till ny lag om försäkringsrörelse, vilket förslag avgavs under år 1916.

Lagförslag i ämnet framlades därefter genom kungl. proposition för 1917 *drs riksdag*. Vid denna riksdag väcktes tillika av herr C. G. Ekman en motion, nr 101 i första kammaren, däri hemställdes om åtskilliga ändringar och tilllägg till Kungl. Maj:ts förslag. I motionen anfördes bl. a. följande.

Det kan numera anses vara ett allmänt erkänt faktum, att livförsäkringsverksamheten är till för de försäkrades skull. Det var med utgångspunkt därifrån, som på sin tid de s. k. ömsesidiga livförsäkringsbolagen började, och det är ock insikten om sagda faktum, som föranlett antagandet av en försäkringslag, sådan den nu är, och tillsättandet av en försäkringsinspektion. Dennas blotta tillkomst tycks emellertid vara höjdpunkten av de medgivanden, man hittills velat göra åt den försäkrade allmänhetens särskilda intressen. Inspektionens granskningsbefogenhet avser huvudsakligen gällande bestämmelsers efterlevnad och bolagens soliditet. Någon trygghet för att allt blir skött på bästa sätt och var och en får sitt medför icke denna institution. Ja, den medför en nackdel i det avseendet, att ett falskt sken av en sådan trygghet likväl sprides genom inspektionens blotta tillvaro. Det finns exempel på, att livförsäkringsbolag försökt göra reklam med detta inspektionens anseende såsom betryggande och velat lugna allmänheten med, att bolagen stode under inspektionens kontroll, även när kontrollen varit som mest värdelös. Inspektionen har t. o. m. för några år sedan funnit sig föranlåten att i tidningspressen dementera dylika överdrivna föreställningar, i det den förklarar, att "försäkringsinspektionens ämbetsmyndighet är genom försäkringslagen starkt begränsad, och det är endast i vissa särskilt angivna fall — såsom då avvikelser sker från försäkringslagen eller från bolagsordningen eller från övriga för bolagets verksamhet stadfästa grunder eller då tillräck-

liga tillgångar för redovisning av försäkringsfonden saknas — som inspektionen äger direkt ingripa”.

Att denna möjlighet och skyldighet att fullt betrygga allmänhetens intressen, vilka menige man anser vara alldeles självskrivna för försäkringsinspektionen, i själva verket icke förefinnes för inspektionen och icke heller för försäkringsbolagens revisorer är en mycket betänklig brist i försäkringslagen, en brist som synes mig ofördröjligen böra fyllas. Det står här alltför stora intressen på spel för den svenska allmänheten. Vid slutet av år 1915 voro i de svenska livförsäkringsbolagen försäkrade betydligt över 900 000 personer av Sveriges befolkning med ett sammanlagt försäkringsbelopp av mer än 1 1/2 miljard kronor. Denna enorma summa är de försäkrades egendom, åstadkommen med deras i bolagen insatta besparingar, genom vilka de, var och en efter sin förmåga, velat ernå trygghet mot de ekonomiska olyckor, som ett dödsfall kan medföra, och detta *på de möjligast fördelaktiga villkor*, enligt vad bolagens prospekt och reklamer utlova. När man erfar, att dessa tusentals miljoner, tillhörande nära 1 miljon medborgare, äro i vissa avseenden utlämnade åt några få enskilda personers godtycke måste man finna det synnerligen önskvärt att varje utrymme för ett sådant begränsas. Ty i försäkringslagen, den förut antagna liksom den nu föreslagna, saknas tillräckliga alltmör uppenbart av behovet påkallade bestämmelser till effektiv begränsning av *bolagsstyrelsens* makt. Att några enstaka personer, nämligen styrelsen och dess medintressenter, äro allena rådande i ett stort bolag, vars övriga intressenter i verkligheten kunna räknas i tusental, ja i vissa fall i hundratusental, är ju någonting abnormt. I alla andra bolag är det, såsom naturligt är, delägarna, som i sista hand bestämma, medan styrelsen blott är verkställande och mer eller mindre ledande. I ett försäkringsbolag, där de försäkrade rätteligen borde ha en verklig delägars ställning, kunna de i de allra flesta fall icke på något sätt bestämma över bolagets angelägenheter.

Rättvisan fordrar härvidlag, att man gör skillnad mellan aktiebolag och ömsesidiga bolag. Lämpligheten av livförsäkringsaktiebolags förekomst överhuvud taget kan ju ifrågasättas, men då de nu finnas, utge de sig i alla fall icke för att vara något annat än vad de äro. Den som låter försäkra sig i ett dylikt bolag *vet* eller *borde åtminstone veta*, att han icke får en delägars ställning där, och att det är aktieägarna som i allt bestämma. Icke så med de ömsesidiga bolagen. Dessa äro angelägna att framhålla, att de försäkrade enligt ömsesidighetsprincipen äro delägare, ”bolagets rätta ägare”, som ha rösträtt på bolagsstämman och ”själva äga och bestämma över bolaget”. Men vid detta vackra teoretiska erkännande stannar det också. Ty i praktiken är det så, att, då det ömsesidiga bolaget grundas, det vid sin sida får ett s. k. förlagsaktiebolag, vars delägare bli de faktiskt bestämmande, i det att de även vid försäkringsbolagets stämman ha en röst per aktie. Antalet av dessa aktier kan t. ex. i vissa fall vara 1 000 st., och för att uppväga dem erfordras alltså 1 000 försäkrade. Envar förstär emellertid, att 1 000 försäkrade aldrig finna sig till bolagsstämman, såvida det icke sättes i gång en synnerligen kraftig agitation. Någon dylik förekommer icke, enär de försäkrade i regel hållas i okunnighet om sådana detaljer i bolagets skötsel, vilka man kunde vilja anmärka emot. Dessutom skulle det vara omöjligt för någon utom styrelsen att med kallelse anträffa så många försäkrade, såvida icke en offentlig agitation för saken kunde sättas i gång, vilket naturligtvis möter stora svårigheter.

Då nu regeln är, att styrelsen och något fåtal släktingar eller vänner till densamma inneha alla aktier i förlagsaktiebolaget, blir styrelsen faktiskt enväldig gent emot de försäkrade i ett livförsäkringsbolag.

Lagutskottet, till vilket propositionen och motionen hänvisades, hemställde i utlåtande nr 49, att riksdagen måtte bifalla propositionen samt i anledning av motionen anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida, i vad omfattning och på vad sätt de försäkrades ställning i ömsesidiga försäkringsbolag skulle kunna stärkas och försäkringsinspektionens rätt till åtgärder mot dylika bolag ökas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

I skrivelse den 25 maj 1917 anbefalldes Kungl. Maj:t försäkringsinspektionen att avgiva yttrande beträffande sättet för bedrivande av den utredning riksdagen sålunda begärt. I anledning härav hemställde försäkringsinspektionen, att vissa av inspektionen framställda synpunkter måtte vinna beaktande vid den av riksdagen begärda utredningen, vilken lämpligen syntes böra anförtros åt särskilt tillkallade sakkunniga. Genom beslut den 27 oktober 1922 fann emellertid Kungl. Maj:t ärendet icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Under förarbetena till *lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon*, var frågan, huruvida trafikförsäkringsverksamheten borde helt eller delvis omhänderhavas av en statlig anstalt, föremål för särskilt övervägande.

Sedan 1925 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning och förslag rörande införande av obligatorisk trafikförsäkring, förelade Kungl. Maj:t 1928 års riksdag en proposition (nr 201) med förslag till lagstiftning i ämnet.

I utlåtande (nr 42) över propositionen anförde första lagutskottet bland annat följande.

Då den föreslagna försäkringen vore av obligatorisk karaktär, måste staten i möjligaste mån tillse, att å de försäkringspliktiga icke lades andra utgifter än sådana, som vore erforderliga för att täcka oundgängligen nödiga kostnader för försäkringen. Sett ur denna synpunkt lämnade förslaget rum för allvarliga erinringar. Någon utredning om försäkringens bedrivande av riksförsäkringsanstalten hade icke verkställts, och för utskottet vore det följaktligen icke möjligt att därom framlägga förslag.

Utskottet hemställde, att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas. Reservation anmäldes emellertid av sex ledamöter av utskottet, vilka yrkade bifall till propositionen med viss ändring.

Utskottets hemställan godkändes av andra kammaren, varemot första kammaren anslöt sig till reservationen. Frågan hade alltså förfallit.

Sedan Kungl. Maj:t därefter anbefallt riksförsäkringsanstalten att inkomma

med utredning dels huruvida och under vilka förutsättningar trafikförsäkringsrörelse kunde bedrivas av riksförsäkringsanstalten — antingen ensam eller vid sidan av enskilda försäkringsanstalter — dels ock rörande de förändringar i anstaltens organisation och personalbehov samt de kostnadsökningar, som kunde bliva erforderliga, därest nämnda rörelse skulle bedrivas av anstalten, avgav riksförsäkringsanstalten den 1 oktober 1928 utlåtande. Det i remisskrivelsen först nämnda alternativet, försäkringens omhändertagande av riksförsäkringsanstalten ensam, avstyrktes av anstalten.

Beträffande det andra alternativet anförde riksförsäkringsanstalten i huvudsak följande.

Man kunde tänka sig antingen riksförsäkringsanstaltens jämställande med de enskilda anstalterna i så måtto, att försäkring i anstalten gällde endast för såvitt avtal härom träffats, eller ock ett system med automatisk försäkring i riksförsäkringsanstalten, därest avtal icke träffats med enskild försäkringsanstalt. Det först antydda systemet kunde riksförsäkringsanstalten så mycket mindre förorda, som dess genomförande förutsatte, att anstalten förvärvade en särskild agentorganisation för anskaffning av försäkringar. De ombud, som anstalten för närvarande förfogade över, vore i ett ej ringa antal fall mindre lämpade för en verksamhet av nu ifrågavarande slag. Vad åter anginge systemet med automatisk försäkring i riksförsäkringsanstalten i sådana fall, där försäkring i enskild försäkringsanstalt ej tecknats, hade detta system i viss mån sin motsvarighet i den obligatoriska olycksfallsförsäkringens nuvarande organisation. Beträffande denna organisationsform, tillämpad på en trafikförsäkring av föreslagen art, kunde i viss utsträckning samma synpunkter anföras som framhållits rörande en monopoliserad försäkring. För att emellertid beträffande premiesättning och skadereglering samma fördelar skulle kunna vinnas torde det bliva nödvändigt träffa vissa anordningar i syfte att garantera tillämpning av likartade principer i förevarande avseenden inom de olika försäkringsanstalterna.

En av anstaltens ledamöter avstyrkte i särskilt yttrande, att trafikförsäkringens handhavande förlades till anstalten.

Kungl. Maj:t förelade härefter 1929 års riksdag proposition (nr 99) med förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m. Enligt förslaget skulle trafikförsäkringen omhändervhas av enskilda försäkringsanstalter under statens kontroll, men staten åtminstone icke tills vidare inträda såsom försäkringsgivare.

I anledning av propositionen väcktes av herr Möller en motion, I: 245, i vilken hemställdes om avslag å Kungl. Maj:ts förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon samt om antagande av ett i motionen framlagt lagförslag i ämnet. Detta förslag skilde sig från Kungl. Maj:ts i främsta rummet därigenom att medan enligt Kungl. Maj:ts förslag trafikförsäkringsrörelse icke skulle drivas av statsanstalt, ehuru lagen icke lade hinder i vägen därför, herr Möllers förslag innebar införande av ett system med automatisk försäkring i riksförsäkringsanstalten, så att i sådana fall, där försäkring i enskild

försäkringsanstalt ej tecknades, försäkring automatiskt skulle vara gällande i riksförsäkringsanstalten.

Första lagutskottet, som avgav utlåtande (nr 14) i ärendet, anförde bland annat följande.

Vid granskningen av det nu framlagda förslaget kommer helt naturligt i förgrunden frågan om försäkringens organisation. Då trafikförsäkringen göres obligatorisk och därtill medför ökade bördor för en stor del av motorfordonsägarna — enligt vad nämnts finnas redan nu över 70 000 oförsäkrade motorfordon — måste staten givetvis i möjligaste mån tillse, att å de försäkringspliktiga icke läggas andra utgifter än sådana som äro erforderliga för att täcka oundgängligen nödvändiga kostnader för försäkringen. Av synnerlig betydelse är det jämväl, att skaderegleringen sker på ett i allo tillfredsställande sätt. — — —

Ej heller enligt utskottets mening föreligga tillräckliga skäl för att staten nu skulle deltaga i trafikförsäkringsrörelsen. Redan de principiella betänkligheter mot denna försäkrings bedrivande av statlig anstalt, som reservanten inom riksförsäkringsanstalten framhållit, äro ägnade att ingiva en viss tvekan rörande lämpligheten överhuvud av statsdrift å detta område. Nämda betänkligheter har utskottet likväl icke funnit äga den vikt, att statens deltagande i trafikförsäkringen på grund därav borde vara uteslutet. Utskottet har emellertid icke känt sig övertygat om, att därest en statsanstalt upptog trafikförsäkringsrörelse, detta obetingat skulle vara till fördel för försäkringsstagarna och för de skadelidande. Det är ingalunda klart, vare sig att försäkringskostnaderna skulle bliva lägre än i en enskild anstalt eller att skaderegleringen komme att ske på ett bättre sätt än i ett privat bolag. Den organisation av försäkringen, som utskottet nu närmast åsyftar, är den av herr Möller i motionen I: 245 förordade eller försäkringens anordnande i riksförsäkringsanstalten enligt det automatiska systemet, så att alla, som ej tecknat försäkring i enskilda anstalter, äro automatiskt försäkrade i riksförsäkringsanstalten — en statlig monopolisering av försäkringen eller en automatisk försäkring i annan statsanstalt än riksförsäkringsanstalten har icke nu ansetts kunna ifrågakomma. Av de erinringar mot det automatiska systemet, som framförts av riksförsäkringsanstalten och av departementschefen, vill utskottet särskilt framhålla, förutom faran att riksförsäkringsanstalten skulle få mottaga de minst önskvärda försäkringstagarna, jämväl de olägenheter, som sammanhånga med att en statsanstalt icke lämpligen kan driva annan bilförsäkring än ansvarighetsförsäkring. En fullständig bilförsäkring omfattar förutom ansvarighetsförsäkringen även vagnskade-, brand- och stöldförsäkring, och som regel tecknas ansvarighetsförsäkring i förening med en eller flera av dessa. I fråga om de olika riskernas ekonomiska betydelse må nämnas, att premien för en fullständig försäkring å en personautomobil för privat bruk, värd 4 000 kronor, enligt Svenska Automobilföreningens tariffer utgör 254 kronor för år vid femårsförsäkring med årlig premiebetalning, medan premien för enbart ansvarighetsförsäkring utgör 85 kronor för år eller således blott en tredjedel av totalpremien. De olägenheter, som följa av statsdriftens begränsning till ansvarighetsförsäkringen, skulle särskilt framträda vid skaderegleringar. De flesta enskilda försäkringsinrättningar hava nämligen i syfte att i görligaste mån undvika de ofta mycket vidlyftiga utredningsarbetena, huruvida eller i vad mån vid kollision någon kan göras ansvarig för skada

å bilarna, träffat en s. k. kollisionsoverenskommelse, innebärande att ersättning för dylik skada intill visst belopp lika fördelas mellan vederbörande anstalter. Då riksförsäkringsanstalten icke komme att deltaga i vagnskadeförsäkring och förty svårigen kunde ansluta sig till en överenskommelse av denna art, skulle ett försäkringsbolag, som meddelat vagnskadeförsäkring å en bil, bliva ekonomiskt intresserat av att skada, som drabbade denna bil vid kollision med en i riksförsäkringsanstalten ansvarighetsförsäkrad bil, hänfördes, i stället för till vagnskadeförsäkringen, till trafikförsäkringen. Där i sådana kollisionsfall olika uppfattning om ansvaret framträdde, bleve utredning vid domstol angående ansvaret för skadan erforderlig. Att nu berörda förhållande i ej ringa grad skulle komma att verka fördyrande å skaderegleringarna och därigenom jämväl å premierna, är uppenbart.

Då utskottet sålunda ansluter sig till den av departementschefen intagna ståndpunkten beträffande försäkringsorganisation, har detta skett under den bestämda förutsättningen, att en effektiv kontroll anordnas över det sätt, varpå de enskilda anstalterna driva trafikförsäkringsrörelsen.

Utskottet tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag med vissa ändringar, som ej äro av intresse för de genom nu förevarande motioner väckta spörsmålen.

Tre reservanter hemställde, att riksdagen måtte avslå propositionen och anhålla om förnyad utredning rörande trafikförsäkringens organisation.

Riksdagen beslöt såvitt angår den nu behandlade frågan i enlighet med utskottets hemställan.

I en vid 1935 års riksdag väckt motion, nr 249 i andra kammaren, hemställde herr Hermansson, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändrade bestämmelser för den allmänna försäkringsrörelsens organisation och driftsmetoder i syfte att nedbringa dess administrationskostnader, åstadkomma större planmässighet i dess medelsförvaltning och effektivare kontroll över hela dess verksamhet.

I utlåtande, nr 5, över motionen anförde andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, bland annat, att utskottet ansåge att man i första rummet borde avvakta resultatet av vissa på området pågående utredningar och de åtgärder i fråga om försäkringsverksamhetens bedrivande, vartill desamma kunde giva anledning. Då utskottet därjämte förutsatte, att försäkringsinspektionen alltjämt komme att med uppmärksamhet följa utvecklingen och icke uraktlåta att, då så funnes påkallat, själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t begära vidtagandet av åtgärder ägnade att tillgodose försäkringstagarnas berättigade intressen, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon andra kammarens ågärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad en av fem ledamöter avgiven reservation, däri på anförda skäl hemställdes, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om verkställande av utredning rörande den enskilda försäkringsrörelsens i vårt land driftsmetoder i syfte att nedbringa dess administrationskostnader samt behovet

av en effektivare kontroll över verksamheten, *dels ock* om vidtagande av de åtgärder, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Vid ärendets behandling i andra kammaren bifölls utskottets hemställan med 77 röster mot 70, vilka tillföllo reservationen.

Vid 1936 års riksdag väckte herr Hermansson åter en motion i ämnet, II: 605. I motionen hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning i syfte att utröna *dels* om och i vilken utsträckning försäkringsinspektionens befogenhet som tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten borde utvidgas till att även omfatta områden av denna verksamhet, som nu äro undantagna från mera ingående statlig tillsyn, *dels ock* behovet och lämpligheten av att lagen om försäkringsrörelse erhöle en sådan ändrad lydelse, att densamma bättre än hittills kunde tillgodose de försäkrades berättigade intressen, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I motionens syfte instämde herrar Hansson i Trollhättan och Gustavson i Västerås. Såsom medel till undanröjande av vissa av motionären anmärkta missförhållanden inom försäkringsverksamheten föreslogos i motionen i huvudsak följande åtgärder.

I fråga om utvidgad befogenhet för försäkringsinspektionen borde inspektionen först och främst utrustas med befogenhet att även kontrollera försäkringsföretagens anskaffningsverksamhet för att kunna tillse, att denna alltid bedreves på ett rationellt och ur social synpunkt tillfredsställande sätt. För undanröjande av vissa missförhållanden inom sakförsäkringsverksamheten borde de i 7 och 123 §§ av lagen om försäkringsrörelse upptagna bestämmelserna om fastställande av grunder för beräkning av försäkringspremier m. m. samt bestämmelserna i 241—243 §§ om försäkringsagenters kvalifikationer m. m. göras tillämpliga å all försäkringsverksamhet. För avgörande av tvister enligt sistnämnda paragrafer borde i lagstiftningsväg tillskapas en för hela försäkringsverksamheten gemensam, av Kungl. Maj:t utsedd skiljenämnd.

De ändringar, som borde vidtagas i lagen om försäkringsrörelse för att tillgodose de försäkrades intressen, borde beträffande de ömsesidiga bolagen innebära, att delägarna tillerkändes ett verkligt inflytande på bolagens förvaltning. Det vore därutinnan nödvändigt med ändringar i de bestämmelser i lagen om försäkringsrörelse, som gällde de ömsesidiga bolagens styrelse och revisorer samt försäkringsinspektionens kontroll över företagen. Åtminstone beträffande revisorer och försäkringsinspektionens kontroll borde härvidlag aktiebolagen jämnställas med de ömsesidiga bolagen.

Motionen behandlades av första lagutskottet, som inhämtade yttrande över densamma från försäkringsinspektionen. I utlåtande, nr 37, över motionen anförde utskottet bland annat följande.

Utskottet har vid sin behandling av de i förevarande motion framförda spörsmålen funnit, att åtskilliga förhållanden inom den enskilda försäkrings-

verksamheten påkalla noggrann uppmärksamhet. Sålunda torde det betydande antalet förtidsannullationer av livförsäkringar till en del bero på brister i vissa försäkringsbolags anskaffningsverksamhet. Andra omständigheter, på vilka utskottet icke närmare kan ingå, bidra till annullationerna. Då emellertid dessa innebära en betydande belastning av försäkringen, är det uppenbarligen av största vikt att förtidsannulleringarna motarbetas, i den mån det kan ske utan att försäkringsverksamhetens socialt önskvärda utveckling stäckes. Jämväl ackquisitionens anordnande innefattar spörsmål, vilka, såvitt utskottet kunnat finna, bolagen hittills icke slutgiltigt löst. Såsom försäkringsinspektionen i sitt yttrande över motionen framhållit ha även på områden av försäkringsverksamheten, som icke beröras i motionen, aktualiserats frågor, vilka torde komma att påkalla granskning av vissa grundläggande materiella bestämmelser i lagen om försäkringsrörelse. En allmän översyn av nämnda lag torde alltså av olika anledningar bliva ofrånkomlig, och därvid lär det självfallet bliva en bland de ledande synpunkterna att försäkringsverksamheten tillgodoser de försäkrades berättigade intressen.

Utskottet ansåg emellertid att en revision av lagen om försäkringsrörelse borde anstå i avbidan å den pågående revisionen av den allmänna aktiebolagsrätten och hemställde fördenskull att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Sedan försäkringsinspektionen samma år hemställt, att en utredning angående försäkringsverksamheten måtte komma till stånd, tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 januari 1937 särskilda sakkunniga, *försäkringsutredningen*, att verkställa utredning angående försäkringsverksamheten.

Direktiven för de sakkunnigas arbete gåvos i ett anförande av dåvarande chefen för handelsdepartementet, vari uttalades följande.

I skrivelse den 21 december 1936 har nu försäkringsinspektionen, under förmälan att vissa omständigheter starkt aktualiserat behovet av en utredning angående försäkringsverksamheten, hemställt, att en dylik utredning måtte komma till stånd. Inspektionen erinrar till en början om den ekonomiska utvecklingen med starkt sjunkande räntenivå. Räntenivåns sänkning aktualiserade bland annat spörsmålet huruvida inom livförsäkringen vinsttilldelningen till de försäkrade inom en viss generation borde bestämmas under särskilt hänsynstagande till avkastningen på de placeringar, som härrörde från just denna generations premieinbetalningar, eller om en utjämning mellan olika generationer av försäkringstagare borde ske, och i så fall i vilken utsträckning. Ett annat synnerligen betydelsefullt spörsmål av i viss mån likartad beskaffenhet uppkom, då fråga vore om vinstfördelningen mellan olika grupper (årgångar) av försäkringstagare, för den händelse olika premienivåer tillämpats för dessa skilda grupper. Ehuru vägande skäl kunde anföras till förmån för att de överskott, som uppkommit på grund av en högre premienivå, tilldelades den grupp av försäkringstagare, som haft att erlagga dessa högre premier, kunde en sådan anordning enligt gällande lagstiftning ej genomföras, om samtidigt försäkringssummorna inom en annan grupp måste reduceras. Vidare skulle enligt nuvarande lag, om till följd av utvecklingen på räntemarknaden ett ömsesidigt livförsäkringsbolag ej kunde redo-

visa full försäkringsfond, försäkringssummorna nedsättas efter vissa i lagen angivna regler, som emellertid vore av den art att de exempelvis vid nuvarande starka och relativt snabba förskjutningar av de faktorer, som låge till grund för beräkning av premier och premiereserv, icke medgäve en tillfredsställande lösning av frågan om en rationell och ur ekonomiska rättvisesynpunkter avpassad reduktion av försäkringsbeloppen. Det vore angeläget, att berörda förhållanden upptoges till omprövning och att därvid gällande bestämmelser rörande såväl de ömsesidiga bolagen som aktiebolagen omformades i sådan riktning, att de i olika avseenden möjliggjorde en rationell anpassning av livförsäkringsverksamheten efter växlande ekonomiska förhållanden. I samband härmed borde samtliga livförsäkringen avseende stadganden av teknisk art granskas och underkastas den omarbetning, som med hänsyn till vunnen erfarenhet kunde anses påkallad. Ett annat spørsmål, som behöfve göras till föremål för undersökning, vore huruvida och i vad mån gällande bestämmelser rörande vilka värdehandlingar, som finge användas för redovisning av försäkringsfonden för livförsäkringar, borde revideras. Därvid borde tillika upptagas frågan om de åtgärder, som kunde erfordras, om jämvikten mellan placeringsbehov och placeringsmöjligheter skulle komma att mera avsevärt rubbas under en längre tidsperiod. Utredning borde vidare verkställas i syfte att klarlägga dels behovet av revision av nuvarande bestämmelser om livförsäkringsbolagens ombud dels ock, huruvida bestämmelser i förevarande hänseende borde införas på skadeförsäkringens område. Annullationsfrågan borde upptagas till undersökning för bedömande av vilka åtgärder, som borde vidtagas för att i görligaste mån minska annullationerna utan att dock försäkringsverksamhetens socialt önskvärda utveckling stäcktes. Den hittills tillämpade anordningen i fråga om premiesättningen inom skadeförsäkringen — enligt gällande lag skola såväl premier som premiereserv inom livförsäkringen beräknas enligt försäkringstekniska grunder, vilka fastställas av Kungl. Maj:t, medan däremot inom skadeförsäkringen, med undantag i huvudsak av den obligatoriska trafikförsäkringen, premiesättningen är fri i den meningen att den verkställs av försäkringsbolagen själva eller deras organisationer utan inblandning av offentlig myndighet — borde jämväl bliva föremål för utredning. Ytterligare borde tagas under övervägande frågan om försäkringsinspektionens befogenheter och tillsynsbestämmelsernas utformning. Slutligen borde undersökas huruvida erfarenheterna från den nuvarande lagstiftningens tillämpning gjorde en revision även på andra punkter påkallad i syfte att trygga en sund utveckling av försäkringsverksamheten och skänka denna en gestaltning, som gjorde den ägnad att på bästa sätt fylla sin uppgift. Då aktiebolagslagstiftningen vore föremål för särskild utredning borde dock behandlingen av frågor av rent bolagsrättslig natur uppskjutas, till dess förslag föreläge beträffande den allmänna aktiebolagslagen.

Lämpligheten av att, innan pågående utredning rörande aktiebolagslagstiftningen avslutats, igångsätta en särskild utredning på försäkringsrättens område kan, med hänsyn till de beröringspunkter, som dessa båda lagstiftningsspörsmål äga, naturligtvis ifrågasättas. Då det emellertid torde dröja, innan aktiebolagsutredningens resultat föreligger i sådant skick, att det kan omsättas på försäkringsrätten, och då vissa frågor rörande försäkringslagstiftningen trängande kräva sin lösning, ansluter jag mig till försäkringsinspektionens förslag, att utredning rörande det enskilda försäkringsväsendet verkställas utan avvaktan å aktiebolagsutredningens slutförande. Om de båda

utredningarna sålunda bedrivs parallellt, förutsätter jag, att gällande stadganden av allmänt bolagsrättslig innebörd icke vid den nu förordade utredningen bliva föremål för ändringar i vidare mån än som omedelbart betingas av utredningens syfte. Beträffande de spörsmål, som vid utredningen böra upptagas till prövning, biträder jag försäkringsinspektionens förslag. Under beaktande av de av inspektionen framhållna synpunkterna bör utredningen sålunda avse att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som äro av betydelse på området. Utöver det nu sagda torde vissa ytterligare riktlinjer för utredningsarbetet här få angivas.

För en rättvis utjämning av uppkommande meningsskiljaktigheter mellan försäkringsbolag och försäkringstagare saknas — om man bortser från den sociala olycksfallsförsäkringen — i stort sett anordningar inom det enskilda försäkringsväsendet. Särskilt i fråga om sakförsäkringen torde denna brist vara kännbar. På trafikförsäkringens område har man i någon mån sökt motverka olägenheterna genom inrättandet av en för vederbörande företag gemensam skaderegleringsnämnd, till vilken vid godvilliga uppgörelser viktiga ersättningsfrågor skola hänskjutas för yttrande. Inom övriga försäkringsbranscher äro försäkringstagarna, om de ej vilja åtnöja sig med försäkringsanstaltens beslut, hänvisade till att föra talan vid de allmänna domstolarna, vilka icke äro utrustade med någon speciell sakkunskap på förevarande område. Vid nu ifrågavarande utredning bör därför övervägas vilka åtgärder, som må kunna vidtagas till vinnande av möjlighet för en — av parterna oberoende — sakkunnig prövning av uppkommande tvistefrågor.

Försäkringsinspektionen har upptagit frågan om inspektionens befogenheter. En undersökning av behovet av ändrade eller nya bestämmelser härutinnan synes motiverad. Genom utökning av arbetskrafterna vid inspektionen kan, om så finnes erforderligt, en mera omfattande kontroll åstadkommas. Emellertid bör beaktas, att hur inspektionen än organiseras, ansvaret för försäkringsverksamheten dock i första hand måste åvila vederbörande företag. Det är alltså av vikt, att företagets ledning är tillfredsställande. De grunder, som för närvarande tillämpas för utseende av försäkringsanstaltens styrelser, lämna rum för befogade erinringar. Vad livförsäkringsverksamheten beträffar är denna för försäkringstagarna i viss utsträckning att betrakta som en form av sparverksamhet. Men försäkringsanstaltarna skilja sig från andra sparinrättningar bland annat därigenom, att det insatta kapitalet icke kan med samma lätthet som där frigöras. Försäkringstagaren har därför ett särskilt intresse av att anstalten skötes på ett ändamålsenligt sätt. Även för den, som tagit sakförsäkring, är vederbörande företags skötsel ur vissa synpunkter av stor betydelse. Det synes därför principiellt riktigt, att försäkringstagarna i bägge fallen beredas ett verkligt inflytande på försäkringsbolagens ledning. I detta hänseende äro nuvarande bestämmelser icke till fyllest. Minst tillfredsställande är givetvis denna synpunkt tillgodosedd i fråga om aktiebolagen. Enligt min mening bör utredning därför verkställas för utrönande av på vilka vägar ett verkligt inflytande i nu berörda avseende kan beredas försäkringstagarna. Skulle icke genom redan förefintliga eller nya för detta ändamål skapade organ inom det enskilda försäkringsväsendet dylikt inflytande kunna åstadkommas, anser jag, att en sådan ändring i gällande bestämmelser bör övervägas att det allmänna erhåller viss medbestämmanderätt exempelvis genom tillsättande av en eller flera styrelseledamöter.

För erhållande av en effektiv skötsel av försäkringsföretagen är det av vikt, att ledningen handhaves av personer, som äro i besittning av full arbetskraft. I anslutning till de synpunkter, vilka framhöllos i propositionen nr 88 till 1936 års riksdag angående hypoteksföreningsverksamheten, torde därför böra övervägas åtgärder i syfte att förebygga val av styrelseledamöter, som över-skridit viss åldersgräns.

Slutligen bör undersökas om ej i försäkringstagarnas intresse möjligheter borde beredas det allmänna att inskrida till nedbringande av oskäligt höga förvaltningskostnader.

Enligt beslut av chefen för handelsdepartementet den 12 januari 1940 skulle arbetet inom försäkringsutredningen tills vidare anstå och återupptagas först efter departementschefens bestämmande.

I en vid 1941 års riksdag väckt motion, II: 22, hemställde herrar Witzell och Lindén, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om en allsidig utredning rörande den privata försäkringsverksamheten och statens övertagande av densamma samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Motionen behandlades av första lagutskottet, som i utlåtande, nr 14, anförde följande.

Försäkringsväsendet är för det moderna samhället av synnerligen stor betydelse, icke minst ur social synpunkt. Det är sålunda naturligt att medverkan från statens sida vid försäkringsverksamhetens bedrivande funnits påkallad. I fråga om olycksfallsförsäkringen medverkar staten i den formen att försäkring kan ske i en statlig anstalt, riks-försäkringsanstalten. Beträffande den av enskilda företag bedrivna försäkringsverksamheten utövar staten genom försäkringsinspektionen en fortlöpande tillsyn. Motionärerna ha nu till behandling upptagit spörsmålet om statens övertagande av all försäkrings-rörelse och förorda en allsidig utredning i ämnet. För bedömande av hit-hörande frågor erfordras bland annat ett klarläggande av den nu bedrivna försäkringsverksamhetens organisation samt av de uppnådda resultaten på olika områden. Den år 1937 tillsatta försäkringsutredningen avsåg, enligt de utfärdade direktiven, att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som äro av betydelse på försäkrings-väsendets område. Utredningen har redan verkställt särskilda undersökningar och insamlat material, ägnat att belysa olika spörsmål. Av besparingsskäl har visserligen utredningen genom beslut i januari 1940 förklarats skola vila tills vidare. Arbetet torde emellertid komma att återupptagas så snart omständigheterna medgiva det. Då utredningen slutförts, torde en bättre grundval föreligga för ett ställningstagande till det av motionärerna upptagna, mera omfattande utredningsspörsmålet om försäkringsväsendets förstatligande. Med hänsyn till det nu rådande allmänna läget synes skäl icke föreligga för ett initiativ från riksdagen rörande detta spörsmål.

Utskottet hemställde på grund av vad sålunda anförts, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och denna hemställan biträdades av båda kamrarna.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t förordnade dåvarande chefen för handelsdepartementet *den 20 november 1942* att det av 1937 års försäkringsutredning påbörjade utredningsarbetet skulle, med vissa ändringar i direktiven, återupptagas, varefter särskilda utredningsmän tillkallades för detta ändamål.

Såsom direktiv för försäkringsutredningens fortsatta arbete gäller bl. a.:

Utredningen skall upptaga till behandling spörsmålet huruvida inom livförsäkringen vinsttilldelningen till de försäkrade inom en viss generation bör bestämmas under särskilt hänsynstagande till avkastningen på de placeringar, som härröra från just denna generations premieinbetalningar, eller om en utjämning mellan olika generationer av försäkringstagare bör ske, och i så fall i vilken utsträckning. Vidare bör undersökas frågan om vinstfördelningen mellan olika grupper (årgångar) av försäkringstagare i de fall då olika premienivåer tillämpas för dessa skilda grupper. Utredning bör verkställas angående omformning av gällande bestämmelser rörande såväl de ömsesidiga bolagen som aktiebolagen i sådan riktning, att de i olika avseenden möjliggöra en rationell anpassning av livförsäkringsverksamheten efter växlande ekonomiska förhållanden. Även i övrigt böra samtliga stadganden av teknisk art rörande livförsäkringen upptagas till granskning och underkastas den omarbetning, som med hänsyn till vunnen erfarenhet kan anses påkallad. I samband härmed bör frågan om förhållandet mellan stor försäkring och liten försäkring (folkförsäkring) göras till föremål för utredning. Ett annat spörsmål, som behöver undersökas, är huruvida och i vad mån gällande bestämmelser rörande vilka värdehandlingar som få användas för redovisning av försäkringsfonden för livförsäkringar böra revideras. Även principerna för stadfästelse av bolagsordningar för försäkringsbolag böra göras till föremål för utredning. Till de frågor, som böra undersökas, höra likaledes vissa spörsmål rörande de lokalt begränsade försäkringsbolag, vilkas bolagsordningar enligt nu gällande bestämmelser skola stadfästas av vederbörande länsstyrelse. Slutligen böra även sådana frågor rörande försäkringsinspektionens befogenheter och tillsynsbestämmelsernas utformning, som sammanhänga med i det föregående angivna spörsmål, upptagas till prövning.

Enligt senare beslut av departementschefen har försäkringsutredningen därjämte anmodats *dels* att till behandling upptaga jämväl frågan om ändring i vissa hänseenden av gällande skattebestämmelser rörande livförsäkringsväsendet, *dels ock* att underkasta lagen om försäkringsrörelse jämväl den omarbetning, som erfordras för att bringa lagen i överensstämmelse med den av 1944 års riksdag antagna lagen om aktiebolag.

Beträffande omfattningen och beskaftenheten i övrigt av utredningens arbete hänvisar utskottet till den redogörelse därför som lämnats i det av utredningen avgivna yttrandet, vilket fogats såsom bilaga vid utskottets utlåtande (Bil. B).

Vid 1943 års riksdag väcktes av herrar Witzell och Lindén en motion, II: 196, däri hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om utredning och förslag i så god tid, att det kunde föreläggas 1944 års

riksdag, om överförande av trafikförsäkrings- och automobilförsäkringsverksamheten till riksförsäkringsanstalten.

I utlåtande, nr 14, över motionen erinrade första lagutskottet om förarbetena till lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon samt anförde vidare.

Med förevarande motion åsyftas att få till stånd en överflyttning å riksförsäkringsanstalten av den här i riket bedrivna trafikförsäkrings- och automobilförsäkringsverksamheten, vilken för närvarande omhänderhaves av enskilda försäkringsanstalter under statlig kontroll.

Såsom av utskottets redogörelse framgår, ha år 1937 sakkunniga tillkallats för verkställande av en utredning, som enligt de utfärdade direktiven avsåg att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål som äro av betydelse på försäkringsväsendets område. Utredningen, som genom beslut i januari 1940 förklarats skola vila tills vidare, har därefter återupptagits endast beträffande vissa spörsmål som ej äga samband med den nu förevarande frågan. Det torde emellertid kunna förväntas att det av besparingsskäl avbrutna arbetet på en allmän utredning rörande försäkringsverksamheten kommer att återupptagas så snart omständigheterna det medgiva. I detta sammanhang synes den nu behandlade frågan lämpligen kunna bliva föremål för övervägande. Däremot har utskottet med hänsyn till tidsläget icke ansett sig kunna tillstyrka, att riksdagen, såsom motionärerna föreslagit, hos Kungl. Maj:t hemställer om en särskild utredning rörande frågan om trafikförsäkrings- och automobilförsäkringsverksamhetens förstatligande.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Riksdagen biföll denna hemställan.

I samband med behandlingen vid 1943 års riksdag av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till lag om tillsyn över hundar hemställde riksdagen om utredning huruvida och på vad sätt *obligatorisk ansvarsförsäkring för hundägare* må kunna införas.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 september 1944 tillkallades särskilda sakkunniga, *tjänstepensionsutredningen*, för att verkställa utredning rörande riktlinjerna för ett framtida ordnande av tjänstepensionsförsäkringen och därmed sammanhängande spörsmål.

I detta sammanhang må erinras att en av huvuduppgifterna för den år 1937 tillsatta *socialvårdskommittén* enligt de meddelade direktiven är att verkställa granskning av och framlägga förslag angående lagstiftningen rörande såväl socialförsäkringen som övriga socialpolitiska stödåtgärder, framför allt ur synpunkten av dess effektivitet och tillräcklighet. Kommittén har i april 1944 framlagt betänkande med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, vilket för närvarande är föremål för överarbetning inom socialdepartementet.

En av herrar Nilson i Spånstad och Johnsson i Skoglösa vid *innevarande riksdag* väckt motion, nr 418, vari yrkats utredning av frågan om genom-

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 9 saml. 1 avd. Nr 47.

förande genom riksförsäkringsanstaltens försorg av en obligatorisk olycksfallsförsäkring av skolbarn, har, på hemställan av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 60, överlämnats till socialvårdskommittén att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttranden över nu förevarande motioner från försäkringsinspektionen och försäkringsutredningen. Därjämte har utskottet berett Svenska försäkringsbolags riksförbund, försäkringsanstalterna Folket-Samarbete och Husdjursförsäkringsföretagens förening tillfälle att yttra sig över motionerna. De i anledning härav inkomna yttrandena jämte ett till utskottet ingivet yttrande av Sveriges lantbruksförbund ha såsom bilagor fogats vid detta utlåtande (bil. A—F). Det av Svenska försäkringsbolags riksförbund avgivna yttrandet, vilket ingivits till utskottet i tryckt skick, har av tryckeritekniska och besparingsskäl intagits med bibehållande av sin typografiska uppställning och ursprungliga paginering. Av samma skäl har en vid sistnämnda yttrande fogad bilaga, innefattande redogörelse för en av vissa livförsäkringsbolag utgiven instruktion "Utredning rörande kundernas behov av personförsäkring", här uteslutits.

Till utskottet har vidare inkommit ett yttrande från Försäkringsfunktionärernas förbund.

Utskottet.

Att försäkringsverksamheten är av en utomordentligt stor betydelse för det moderna samhället är allmänt erkänt. Den berör i vår tid det stora flertalet medborgare och spänner över ett stort antal olika områden av samhällslivet. Som exempel på verksamhetens omfattning i vårt land kan nämnas att omkring 3,5 miljoner livförsäkringar för närvarande äro i kraft och att antalet nyanskaffade livförsäkringar på senare tid överskridit 200 000 om året. De avgifter som erläggas för försäkringsändamål till statliga och privata försäkringsinrättningar uppgå också till mycket betydande belopp; under senare år till närmare en miljard kronor årligen.

Särskilt i fråga om personförsäkringen måste samhälleliga synpunkter med nödvändighet göra sig gällande. Det har med rätta sagts att livförsäkringens egentliga syfte är socialpolitik. Vissa former av personförsäkring drivas också på grund av sin stora sociala betydelse av samhällets egna organ eller åtnjuta bidrag av allmänna medel. Den allmänna folkpensioneringen utgör sålunda i princip en form av försäkring, avsedd att bereda medborgarna ett nödvändigt minimum av ålderdomsskydd. Den obligatoriska olycksfallsförsäkringen en-

ligt 1916 års lag utgör ett annat exempel på social försäkringsverksamhet, bedriven i antingen statlig eller enskild regi. Till den ur sociala synpunkter betydelsefulla försäkringsverksamhet, som handhaves av de erkända sjukkasorna och arbetslöshetskassorna, utgå bidrag från det allmänna. Med nyss angivna undantag bedrivs emellertid försäkringsverksamheten i vårt land av enskilda företag. Under år 1943 — det sista år för vilket officiella uppgifter äro tillgängliga — voro dessa företag fördelade på 141 bolag med rätt att driva verksamhet över hela landet (s. k. riksbolag), 176 bolag med verksamhet avseende försäkring av egendom inom ett län (s. k. läns- eller häradsbolag) samt 975 bolag avseende sådan försäkring inom område som är mindre än ett härad eller, där det omfattar flera härad, mindre än tio socknar (s. k. sockenbolag). Dessutom voro 42 utländska bolag verksamma i vårt land. Av riksbolagen ingå åtskilliga i större koncerner, varjämte ett antal av dem självmant begränsat sin verksamhet till viss del av landet eller till en eller flera särskilda försäkringsgrenar. Nyssnämnda år inbetalades omkring 570 miljoner kronor i premier till de privata försäkringsbolagen. Offentlig kontroll över den enskilda försäkringsverksamheten utövas i fråga om riksbolagen samt läns- och häradsbolagen av ett särskilt statligt organ, försäkringsinspektionen. Bolagsordningen skall fastställas, för riksbolagen av Kungl. Maj:t och för läns- och häradsbolagen av vederbörande länsstyrelse. Sockenbolagen äro för närvarande befriade från egentlig kontroll från det allmännas sida, men äro skyldiga att lämna inspektionen vissa uppgifter rörande sin verksamhet.

De säkerhetsbestämmelser som intagits i lagen om försäkringsrörelse och de kontrollbefogenheter som enligt lagen tillkomma försäkringsinspektionen äsyfta framför allt att åstadkomma trygghet och soliditet. Med hänsyn till den moderna försäkringsverksamhetens omfattning och stora sociala betydelse är det emellertid av stor vikt att den även i andra hänseenden bedrivs ändamålsenligt och att det skydd den är avsedd att bereda försäkringstagarna blir så effektivt och billigt som möjligt. Lagen om försäkringsrörelse erbjuder i sin nuvarande utformning knappast tillfyllestgörande garantier i dessa hänseenden. Vid åtskilliga riksdagar ha väckts motioner med yrkanden om utredning angående rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten eller viss del av densamma, men dessa motioner ha icke vunnit riksdagens bifall. År 1937 tillkallades emellertid särskilda sakkunniga, försäkringsutredningen, för att verkställa utredning angående försäkringsverksamheten. Utredningen avsåg enligt de utfärdade direktiven att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som äro av betydelse på försäkringsväsendets område. Genom beslut i januari 1940 förklarades att utredningen tills vidare skulle vila. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t förordnade emellertid dåvarande chefen för handelsdepartementet den 20 november 1942 att utredningsarbetet skulle i begränsad om-

fattning återupptagas genom särskilt tillkallade utredningsmän. Försäkringsutredningen åsyftar att inom den i direktiven angivna ramen åstadkomma rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten för att därmed främja försäkringstagarnas intresse. Utredningens arbete har fortskridit så långt, att betänkande jämte lagförslag beräknas kunna framläggas under innevarande år.

Det har sålunda vid upprepade tillfällen gjorts gällande, att försäkringsverksamheten är i behov av rationalisering, och utredningar i sådant syfte ha också kommit till stånd. I nu förevarande motioner upptages ånyo kravet på en rationalisering och åberopas till stöd för detsamma att verksamhetens utformning och bedrivande lämnar rum för allvarliga erinringar. Motionärernas kritik har upptagits till diskussion och bemötande särskilt i det yttrande som avgivits av Svenska försäkringsbolags riksförbund. Utskottet kan icke ingå i en detaljgranskning av samtliga de spörsmål, som avhandlas i motionerna och yttrandena, men vill beträffande vissa av dem anföra följande.

En av huvudpunkterna i den framförda kritiken avser att försäkringstagarna, utom i vissa undantagsfall, sakna inflytande över försäkringsbolagens ledning och medbestämmanderätt vid verksamhetens bedrivande. Denna kritik drabbar icke i större utsträckning de många, på ömsesidighet och samverkan byggda sockenbolagen och kanske icke heller flertalet läns- eller häradsbolag. Kritiken torde också i denna del huvudsakligen vara riktad mot de bolag som bedriva sin verksamhet inom hela landet. Dessa bolag äro antingen aktiebolag eller ömsesidiga bolag. Att försäkringstagarna icke kunna utöva något verkligt inflytande över aktiebolagens rörelse är uppenbart och följer redan därav att endast ett försvinnande fåtal av dem kunna vara aktieägare i det bolag, där de tagit sina försäkringar. Beträffande de ömsesidiga bolagen gäller visserligen att försäkringstagarna äro delägare däri, med rätt i flertalet fall att å bolagsstämma deltaga i handhavandet av bolagets angelägenheter, val av styrelse och revisorer etc. I praktiken stannar deras medbestämmanderätt emellertid på papperet. Redan bolagens storlek och mängden av delägare göra det uteslutet för delägarna att utöva något inflytande över verksamheten. Som regel torde flertalet av dem icke ens få kännedom om tidpunkterna för bolagsstämmorna.

De medel som förvaltas av försäkringsbolagen ha emellertid inbetalats av försäkringstagarna, och dessa ha uppenbarligen ett berättigat intresse av att verksamheten bedrivs så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Det synes på grund härav motiverat att försäkringstagarna beredas ett ökat inflytande över bolagens förvaltning. Redan i samband med antagandet av 1917 års lag om försäkringsrörelse hemställde riksdagen i anledning av en av herr C. G. Ekman väckt motion om särskild utredning i syfte att stärka de försäkrades ställning i ömsesidiga försäkringsbolag och öka försäkrings-

inspektionens rätt till åtgärder mot dylika bolag. Den begärda utredningen kom dock icke då till stånd. Vid tillsättandet av 1937 års försäkringsutredning uttalade departementschefen, att det syntes principiellt riktigt, att försäkringsstagarna beträffande såväl livförsäkring som skadeförsäkring beredas ett verkligt inflytande på försäkringsbolagens ledning och att gällande bestämmelser icke äro till fyllest i detta hänseende. Skulle icke genom redan förefintliga eller nya för detta ändamål skapade organ inom det enskilda försäkringsväsendet dylikt inflytande kunna åstadkommas, borde enligt departementschefens mening sådan ändring i gällande bestämmelser övervägas att det allmänna erhåller viss medbestämmanderätt exempelvis genom tillsättande av en eller flera styrelseledamöter.

En särskild anledning att underkasta frågan om försäkringstagarnas medinflytande förnyad prövning utgöres av den möjlighet som gällande lag lämnar aktieägarna i ett s. k. förlagsaktiebolag eller garantiaktiebolag att utöva den faktiska bestämmanderätten över ett ömsesidigt försäkringsbolag. Åtskilliga av de ömsesidiga riksbolagen ha ett dylikt aktiebolag vid sin sida. Det förekommer även att garantikapital tillskjutes av annat försäkringsbolag eller av ett konsortium av enskilda garantier. Grunden härtill utgöres av lagens stadgande att ömsesidigt bolag icke må bildas utan garantikapital, där ej särskilda skäl till undantag förefinnas. Någon föreskrift att garantikapitalet skall återgäldas inom viss tid finnes icke. I bolagsordningen för ömsesidigt bolag kunna intagas sådana bestämmelser att garanterna i realiteten få det avgörande inflytandet över bolagets ledning. Bestämmelser av dylik innebörd ha, som redan antytts, meddelats i fråga om åtskilliga ömsesidiga riksbolag. Det kan enligt gällande lag inträffa — och har också inträffat — att innehavarna av aktiemajoriteten i ett förlagsaktiebolag utöva bestämmanderätten över ett ömsesidigt riksbolag med mer än 100 000 försäkringstagare. Enligt utskottets mening böra de regler, som möjliggöra ett dylikt förhållande, underkastas revision. Frågan har, enligt uppgift från försäkringsutredningen, upptagits till behandling av utredningen i samband med koncessionsfrågan.

Motionärerna göra gällande att den av enskilda försäkringsbolag bedrivna verksamheten är ineffektiv och att alltför stor del av premieinkomsten åtgår till täckande av förvaltningskostnader och vinst. Anmärkningarna hänföra sig såväl till skadeförsäkringen som livförsäkringen. Till belysande av de påstådda missförhållandena har i motionerna främst åberopats försäkringsinspektionens sammanställning av premier, skadeersättningar, förvaltningskostnader och överskott. I flera av remissyttrandena har kritik framställts mot motionärernas beräkningsmetoder och de slutsatser, som dragits av det statistiska materialet. Uppenbart är också att man vid en analys av tillgängliga sifferuppgifter alltid har att räkna med vissa felkällor. Detta utesluter emellertid icke att dylika jämförelser mellan inbetalda premiebelopp och ersättningar

måste begagnas såsom utgångspunkt för en undersökning av verksamhetens ekonomiska effektivitet.

Den huvudsynpunkt som bör anläggas vid bedömningen av frågan om försäkringsverksamhetens rationella handhavande är enligt utskottets mening försäkringstagarnas trygghet; försäkringen måste framför allt vara solid. Gällande lag har också, som ovan antytts, huvudsakligen tagit sikte härpå. De bestämmelser som meddelats om försäkringsfondernas placering, om de allmänna grunderna för livförsäkringen och annan långtidsförsäkring samt om försäkringsinspektionens befogenhet åsyfta sålunda att åstadkomma trygghet och soliditet. Angeläget är självfallet också att försäkringstagarnas försäkringsskydd blir så effektivt och billigt som möjligt. Förvaltningskostnaderna böra fördenskull nedbringas så långt det kan ske utan eftersättande av kravet på ett väl avvägt försäkringsskydd. Någon vinst i ordets vedertagna, affärsmässiga bemärkelse synes överhuvud taget icke böra ifrågakomma. Det "överskott" som kan uppkomma på rörelsen bör, sedan betryggande fondering skett, återgå till försäkringstagarna. De löner och arvoden som för närvarande utgå till företagsledare i olika ställning och till ledamöter i bolagens styrelser torde i åtskilliga fall kunna nedbringas. Avgörande för verksamhetens bedrivande bör vara att enskilda vinstintressen icke bli tillgodosedda på försäkringstagarnas bekostnad. Synpunkten att försäkringen är av genomgripande social betydelse får icke förloras ur sikte. Utskottet vill icke bestrida att de enskilda bolagen verkat i försäkringstagarnas intresse och att vissa missförhållanden genom åtgärder från deras sida på senare tid undanröjts eller minskat i betydelse. Det material som stått utskottet till buds ger icke heller någon säker hållpunkt för besvarandet av frågan om förvaltningskostnaderna vid nuvarande organisationsform genomsnittligen kunna sägas vara för höga. Utskottet har likväl funnit anmärkningsvärt att förvaltningskostnaderna synas förete starka variationer mellan skilda företag. Det måste starkt ifrågasättas huruvida icke särskilt kostnaderna för den s. k. folkförsäkringen kunna nedbringas. De berörda frågorna, vilka beaktades vid utformandet av direktiven för 1937 års försäkringsutredning, äro under alla omständigheter av den vikt att de böra utredas från grunden. De äro tydligtvis också avhängiga av det större spörsmålet om den lämpligaste organisationsformen. Uppenbart är att splittringen — trots koncernbildningar — på ett stort antal konkurrerande företag medför ökade kostnader för anskaffning, reklam och administration.

Vad angår premiesättningen gäller i fråga om livförsäkring att grunderna för beräkning av premier och premiereserv skola angiva bl. a. de antaganden beträffande omkostnaderna, som skola läggas till grund för beräkningen. Försäkringsinspektionen har härvidlag möjlighet att utöva viss kontroll. Premiesättningen inom skadeförsäkringen är däremot — med undantag för den obligatoriska trafikförsäkringen — icke underkastad kontroll från det all-

männas sida. Svenska försäkringsbolags riksförbund har hänvisat till den starka konkurrens som råder mellan olika bolag och koncerner och åberopat den omständigheten att premierna för brandförsäkring undergått en betydande sänkning under de båda senaste decennierna. Utskottet vill med anledning härav framhålla, att konkurrensen, såsom nyss anförts, även leder till vissa kostnadsökningar och att nedgången av brandförsäkringspremierna åtminstone delvis torde bero på ändrad bebyggelse och förbättrat brandförsvar. Att det förbättrade brandförsvaret till åtminstone någon del kan tillskrivas åtgärder från bolagens sida är icke därmed bestritt.

Frågan om premiesättningen synes med hänsyn till sin stora vikt i vart fall böra göras till föremål för utredning. Det må erinras om att premiesättningen inom skadeförsäkringen enligt direktiven föll under kompetensområdet för 1937 års försäkringsutredning. Den är däremot icke föremål för övervägande inom 1942 års utredning.

Motionärerna ha riktat en stark kritik mot försäkringsbolagens anskaffningsorganisation. Anmärkningar ha särskilt framställts mot den stora omfattning vari bolagen begagna sig av s. k. fritidsombud. Liknande erinringar ha uttalats i en till utskottet ingiven skrivelse från Försäkringsfunktionärernas förbund. Från bolagens sida har genmälts att långtgående och resultatrika åtgärder för begränsning av antalet ombud redan blivit vidtagna.

Utskottet delar den till grund för motionärernas kritik liggande uppfattningen att agentorganisationens storlek och sammansättning samt ombudens kvalifikationer och egenskaper äro av väsentlig betydelse för en rationellt bedriven försäkringsverksamhet. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke agentantalet trots ovan omförmälda reduktioner alltjämt är alltför högt. Redan splittringen på en mångfald konkurrerande företag medför självfallet att antalet agenter måste bli väsentligt högre än vid en mera centraliserad organisation. Det lär icke kunna vara föremål för tvekan att ansvarskänslan, driftigheten och de personliga kvalifikationerna i övrigt äro mycket växlande inom den stora skaran fritidsombud. Sannolikt är också att en förbättrad agentorganisation skulle leda till minskning av det stora antalet förtidsannullationer av livförsäkringar och till ett efter individuella behov avpassat, ändamålsenligt försäkringsskydd. Ur sociala och ekonomiska synpunkter är det uppenbarligen angeläget att annullationer förekomma i så liten utsträckning som möjligt. Annullationsfrågan skulle också enligt direktiven bliva föremål för prövning av 1937 års försäkringsutredning. Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla, att ålderdoms- och efterlevandeskyddet särskilt inom folkförsäkringen trots vissa på senare tid märkbara förbättringar alltjämt lämnar rum för allvarliga erinringar. Livförsäkringen bör såsom inledningsvis erinrats komplettera den egentliga socialförsäkringen. Livförsäkringsverksamheten måste därför i än högre grad än annan försäkring vara rationellt

organiserad och billig i driften samt lämna ett ur sociala synpunkter ändamålsenligt försäkringsskydd. Även de i detta avsnitt berörda frågorna böra fördenskull enligt utskottets mening göras till föremål för grundligt övervägande.

Utskottet är, som av det anförda framgår, av den uppfattningen, att en genomgripande utredning rörande försäkringsverksamheten bör komma till stånd. Utredningen bör icke begränsas till de särskilda frågor som berörts i utskottets yttrande eller som därutöver upptagits till behandling i motionerna och remissyttrandena. Samtliga de spörsmål som sammanhånga med försäkringsverksamheten böra bli va föremål för utredning. Hit hör sålunda även den i motionerna väckta frågan att göra ytterligare försäkringsgrenar obligatoriska. Möjligheten att införa obligatorisk försäkring i andra fall än där sådan för närvarande förekommer synes nämligen icke utan vidare böra avvisas. Utskottet erinrar i detta sammanhang om socialvårdskommitténs föregående år framlagda betänkande med förslag till lag om obligatorisk sjukförsäkring. Åtminstone i fråga om sådana försäkringsgrenar där de rent socialpolitiska synpunkterna dominera synas starka skäl tala för att försäkringen göres obligatorisk.

I nära samband med frågan om möjligheterna att göra nu frivilliga försäkringsformer obligatoriska står den i motionerna väckta frågan om ett överförande av det privata försäkringsväsendet till staten. Då utskottet förordar en allsidig och förutsättningslös utredning angående försäkringsverksamheten, bör spörsmålet huruvida och i vilken utsträckning statens övertagande av densamma lämpligen bör ifrågakomma jämväl omfattas av utredningen. Syftet med utredningen är att åstadkomma en rationalisering av försäkringsverksamheten för tillgodoseende av försäkringstagarnas intressen. Skulle utredningen giva till resultat, att en dylik rationalisering bäst vinnes genom att verksamheten i en eller annan form bedrives av det allmänna, bör så också ske. Utredningen får visa huruvida en rationalisering av försäkringsverksamheten och ett bättre tillgodoseende av försäkringstagarnas intressen kunna vinnas med bibehållande i stort sett av nuvarande verksamhetsformer eller om ett totalt eller partiellt överförande till det allmänna ur ovan berörda effektivitetssynpunkter är att föredraga. Utskottet saknar därför för egen del anledning att närmare ingå på frågan om lämpligheten i och för sig av en genom samhällets egna organ bedriven försäkringsverksamhet. Utskottet vill dock framhålla, att man icke utan vidare bör förutsetta, att samhällets organ skulle vara mindre skickade än de enskilda företagen att driva en ur ovan antydda synpunkter rationell försäkringsrörelse. Det kan erinras att en statlig anstalt, riksförsäkringsanstalten, redan nu bedriver viss försäkringsrörelse. Det torde icke rättvisligen kunna göras gällande att denna rörelse varit mindre ändamålsenlig än försäkringsverksam-

heten i övrigt. Beträffande de former, vari statlig verksamhet för närvarande i allmänhet bedrives, kunna utan tvivel vissa erinringar göras. Uteslutet är emellertid icke att nya och bättre driftsformer i framtiden kunna utfinnas för en i samhällets regi bedriven försäkringsrörelse. Även denna fråga bör upptagas till prövning i samband med den av utskottet förordade utredningen.

Enligt utskottets mening kunna i vart fall beaktansvärda skäl i och för sig anföras för försäkringsverksamhetens överförande till det allmänna. Åtskilliga försäkringsgrenar stå, såsom inledningsvis antytts, den allmänna socialpolitiken och socialvården nära. Det kan överhuvud starkt ifrågasättas huruvida icke särskilt personförsäkringens utpräglat sociala syften bäst tillgodoses genom en i samhällelig regi samordnad allmän socialförsäkring. Härtill kommer att de fonder som förvaltas av de enskilda försäkringsföretagen numera nått en sådan storleksordning, att det allmänna synes böra beredas ökade möjligheter till kontroll över desamma. De uppgå för närvarande till omkring 5 miljarder kronor. Även om några missförhållanden i fråga om kapitalplaceringar och medelsförvaltning icke kunna läggas bolagen till last, lär samhället ha berättigade anspråk på medbestämmanderätt över medlen i större utsträckning än nu gällande lagstiftning lämnar möjlighet till. Utskottet förutsätter såsom självklart att den vinst, som kan uppkomma å försäkringsrörelsen, ej får, om rörelsen i en eller annan form överföres till det allmänna, användas för tillgodoseende av rent statsfinansiella syften utan bör komma försäkringstagarna till godo. Den rationalisering som utskottet åsyftar avser att tillgodose försäkringstagarnas intressen.

Enligt utskottets mening bör en provisorisk lagstiftning genomföras till förhindrande av att nya försäkringsanstalter bildas och redan bestående försäkringsföretag öppna nya och ur det allmännas synpunkt icke önskvärda verksamhetsgrenar under den tid, frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro under utredning. Till motivering härav hänvisar utskottet till vad som anförts i de av försäkringsinspektionen och försäkringsutredningen avgivna yttrandena. Det hade varit önskvärt att en sådan provisorisk lagstiftning kommit till stånd omedelbart. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna i nu förevarande sammanhang framlägga lagförslag i ämnet. Förslag om en provisorisk förbudslagstiftning av angiven innebörd bör dock framläggas vid höstsessionen av innevarande års riksdag.

Den sedan 1942 pågående försäkringsutredningen åsyftar, som ovan framhållits, att åstadkomma en rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten för att därmed främja försäkringstagarnas intresse. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, med beaktande av de resultat vartill nämnda utredning kommit, fastställa den tidpunkt, då den nya utredningen bör igångsättas.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

A) att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 197 och II: 419, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t

dels ville låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning med syfte att åstadkomma en genomgripande centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten, däri inbegripet om och i vilken utsträckning det privata försäkringsväsendet bör överföras till det allmänna och i samband därmed i vad mån flera försäkringsgrenar böra göras obligatoriska, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda,

dels skyndsamt låter utarbeta och framlägger förslag till en provisorisk lagstiftning till förhindrande av att nya och ur det allmännas synpunkt icke önskvärda försäkringsanstalter bildas eller redan bestående försäkringsföretag börja ny icke önskvärd verksamhet under den tid frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro under utredning; samt

B) att motionen II: 316 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 12 juni 1945.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Schlyter, Westman, Karl Johan Olsson, Ahlkvist, Siljeström* och *Olofsson**, fru *Svenson* samt herr *Lindblom*;
från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Werner, Olsson* i Mellerud, *Björling, Berg, Lindahl, Landgren* och *Ljungqvist*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Lindblom, Westman* och *Siljeström*, fru *Svenson* samt herrar *Ljungqvist, Werner* och *Björling*, vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Att försäkringsverksamheten är av utomordentligt stor betydelse för det moderna samhället är allmän erkänt. Den berör i vår tid det stora flertalet medborgare och spänner över ett stort antal olika områden av samhällslivet. Som exempel på verksamhetens omfattning i vårt land kan nämnas att omkring 3,5 miljoner livförsäkringar för närvarande äro i kraft och att antalet nyanskaffade livförsäkringar på senare tid överskridit 200 000 om året. De

avgifter som år 1943 — det sista år för vilket officiella uppgifter äro tillgängliga — erlades för försäkringsändamål till privata försäkringsinrättningar uppgingo till omkring 570 miljoner kronor.

Under nämnda år voro de privata försäkringsföretagen fördelade på 141 bolag med rätt att driva verksamhet över hela landet (s. k. riksbolag), 176 bolag med verksamhet avseende försäkring av egendom inom ett län (s. k. läns- eller häradsbolag) samt 975 bolag avseende sådan försäkring inom område, som är mindre än ett härad eller, där det omfattar flera härad, mindre än tio socknar (s. k. sockenbolag). Dessutom voro 42 utländska bolag verksamma i vårt land. Av de 141 såsom riksbolag redovisade bolagen har ett 50-tal begränsat sitt verksamhetsområde rent lokalt såsom ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna och vissa kreatursförsäkringsbolag, varjämte ett ungefär lika stort antal bolag begränsat verksamheten till viss bransch, såsom enbart livförsäkring, sjöförsäkring eller kreatursförsäkring o. s. v. Av de återstående ingår flertalet i större koncerner. Offentlig kontroll över den enskilda försäkringsverksamheten utövas i fråga om riksbolagen samt läns- och häradsbolagen av ett särskilt statligt organ, försäkringsinspektionen. Bolagsordningen skall fastställas, för riksbolagen av Kungl. Maj:t och för läns- och häradsbolagen av vederbörande länsstyrelse. Sockenbolagen äro för närvarande befriade från egentlig kontroll från det allmännas sida, men äro skyldiga att lämna inspektionen vissa uppgifter rörande sin verksamhet.

Vid åtskilliga riksdagar ha väckts motioner med yrkanden om utredning angående rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten eller viss del av densamma, men dessa motioner ha icke vunnit riksdagens bifall. År 1937 tillkallades emellertid särskilda sakkunniga, försäkringsutredningen, för att verkställa utredning angående försäkringsverksamheten. Utredningen avsåg enligt de utfärdade direktiven att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som äro av betydelse på försäkringsväsendets område. Genom beslut i januari 1940 förklarades, att utredningen tills vidare skulle vila. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t förordnade emellertid dåvarande chefen för handelsdepartementet den 20 november 1942 att utredningsarbetet skulle i mera begränsad omfattning återupptagas genom särskilt tillkallade utredningsmän. Denna utredning äsyftar att inom den i direktiven angivna ramen åstadkomma rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten för att därmed främja försäkringstagarnas intresse. Utredningens arbete har fortskridit så långt, att betänkande jämte lagförslag enligt utredningens eget yttrande beräknas kunna framläggas under innevarande år.

Det har sålunda vid upprepade tillfällen gjorts gällande, att försäkringsverksamheten är i behov av rationalisering, och utredningar i sådant syfte ha också kommit till stånd. I nu förevarande motioner upptages ånyo kravet på en rationalisering och åberopas till stöd för detsamma att verksamhetens

utformning och bedrivande lämnar rum för allvarliga erinringar. Rationaliseringen skulle vinnas genom en centralisering av verksamheten, vilket enligt motionen II: 316 skulle ske genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten, under det att ett dylikt förstatligande i motionerna I: 197 och II: 419 uppställas som ett alternativ för den påyrkade utredningen.

Utskottet vill först beröra den sålunda i motionerna framförda tanken på ett förstatligande av den privata försäkringsverksamheten och konsekvenserna i olika avseenden av en centralisering i statens hand av denna verksamhet.

Av vad ovan anförts framgår, att av de i vårt land verksamma försäkringsbolagen nära tusentalet äro mindre s. k. sockenbolag och 176 läns- eller häradsbolag. Av sockenbolagen bedriva 727 endast husdjursförsäkring, 234 endast brandförsäkring och 14 endast sjöförsäkring, avseende fiskebåtar och fiskredskap. Av läns- och häradsbolagen bedriva 95 endast brandförsäkring och 63 endast husdjursförsäkring samt de övriga endast sjö- eller hagelskadeförsäkring. Det torde ligga i öppen dag, att en centralisering måste innebära, att i första hand de mera lokalt betonade bolagen — främst sockenbolagen men även läns- och häradsbolagen — finge upphöra med sin verksamhet. Dessa bolag äro formade efter rent kooperativa principer och kunna sägas utgöra ett led i den fria ekonomiska föreningsrörelsen. Såsom framhållits i det av Sveriges lantbruksförbund avgivna yttrandet arbeta läns- och häradsbolagen i intim samverkan med jordbrukets övriga ekonomiska organisationer. Ett ingrepp från statens sida, varigenom de enskilda samhällsmedlemmarna förhindrades att liksom hittills i inbördes samverkan ordna sina ekonomiska angelägenheter, skulle vara så stridande mot grundläggande demokratiska principer, att det icke bör komma i fråga. Redan av denna anledning måste utskottet bestämt avstyrka en utredning, som tager sikte på ett förstatligande av den privata försäkringsverksamheten i vårt land.

Men även andra skäl kunna anföras emot en utredning i sådant syfte. Vid bedömande av frågan om försäkringsväsendets organisation torde alla vara ense om, att avgörande betydelse måste tillmätas försäkringstagarnas intresse av ett så effektivt och väl avpassat försäkringsskydd som möjligt samt en god kundtjänst, såväl under löpande försäkringstid som genom en snabb och rättvis skadereglering vid inträffande försäkringsfall. I intet av dessa avseenden har det kunnat visas eller ens göras troligt, att ett förstatligande av försäkringsverksamheten skulle leda till att försäkringstagarnas intressen bleve bättre tillgodosedda. Man har enligt utskottets mening snarare anledning att räkna med motsatsen, främst på grund av bortfallandet av all konkurrens, vilket enligt vad erfarenheten visat leder till ett stelnande i formerna och ett hämmande av utvecklingen. Vad nu sagts gäller i särskilt hög grad sakförsäkringsbranscherna, där kundtjänsten och möjligheterna till fri anpassning och smidig skadereglering medfört stora fördelar för försäkrings-

tagarna. Belysande är att skaderegleringsfrågor — fränsett trafikförsäkringen och annan ansvarighetsförsäkring, där särskilda förhållanden spela in — endast i ett försvinnande fåtal fall underställas domstols prövning. Vad förvaltningskostnaderna beträffar ger en jämförelse mellan den försäkringsrörelse som handhaves av riksförsäkringsanstalten, å ena sidan, och av enskilda försäkringsbolag, å den andra, ingalunda något belägg för att den privata försäkringsverksamheten, ens i fråga om obligatoriska försäkringsformer, skulle vara underlägsen den statliga. Utskottet hänvisar härutinnan till det yttrande som avgivits av försäkringsanstalterna Folket-Samarbete. Utskottet vill ytterligare understryka, att ett förstatligande av försäkringsverksamheten måste betraktas som ett vådligt experiment, varigenom den nuvarande, på lång erfarenhet uppbyggda organisationen skulle raseras.

Vad härefter angår frågan om behovet och önskvärdheten överhuvud taget av reformer på den privata försäkringsverksamhetens område vill utskottet framhålla, att den motivering, som i de föreliggande motionerna anförts till stöd för kravet på rationaliseringsåtgärder icke är av sådan saklig beskaffenhet, att den bör läggas till grund för ett riksdagsbeslut i frågan. Av de inhämtade yttrandena framgår även att den i motionerna framförda kritiken mot den privata försäkringsverksamheten i väsentliga delar icke är hållbar.

Härmed vill utskottet dock icke hava sagt, att förhållandena inom försäkringsverksamheten i allo äro sådana, att en översyn icke kan vara påkallad. Det bör erinras därom att en omfattande utredning på området redan pågår. Denna avser ett flertal av de i motionerna berörda spörsmålen, varav särskilt må nämnas frågan om försäkringstagarnas medinflytande på försäkringsbolagens ledning samt frågor rörande den s. k. folkförsäkringsverksamheten och livförsäkringsbolagens kapitalplaceringar, allt spörsmål vilka såväl i motionerna som i den allmänna diskussionen givits en framträdande plats. Det bör icke komma i fråga, att riksdagen gör framställning till Kungl. Maj:t om utredning i ämnen, som redan äro föremål för utredning.

Emellertid torde jämväl andra frågor på försäkringsverksamhetens område än de, som kunna förväntas bli klarlagda genom 1942 års försäkringsutredning, böra göras till föremål för offentlig granskning. Utskottet åsyftar härvid vad som återstår av det frågekomplex, som innefattades i direktiven för den år 1937 tillsatta försäkringsutredningen. Hit höra bl. a. spörsmålen om ombudsorganisationen och om nedbringande, i förekommande fall, av alltför höga förvaltningskostnader. Att 1937 års försäkringsutredning år 1940 anbefalldes att tills vidare upphöra med sitt arbete berodde närmast på besparingsskäl. Det torde kunna förväntas att Kungl. Maj:t, sedan den pågående utredningen slutförts, kommer att föranstalta om återupptagande i erforderlig omfattning av den ursprungliga utredningens arbete utan något nytt initiativ från riksdagens sida.

Den utredning som påyrkas i förevarande motioner torde, fränsett frågan

om förstatligande, endast i ett hänseende gå utöver ramen för 1937 års utredning, nämligen beträffande spörsmålet om en utvidgning av de obligatoriska försäkringsformerna. Beträffande sistnämnda spörsmål vill utskottet som sin mening uttala, att det näppeligen torde vara möjligt att i allmänhet avpassa en obligatorisk försäkring så att den tillgodoser alla individuella behov. En dylik försäkring bör därför i regel kunna kompletteras av frivilligt tecknad försäkring. Skulle det anses påkallat att en undersökning verkställes jämväl i nu ifrågavarande hänseende torde man kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t, utan särskild framställning från riksdagens sida, förordnar därom i samband med återupptagandet av 1937 års utredning.

Vad slutligen angår det i motionerna I: 197 och II: 419 framförda kravet på en tillfällig lagstiftning till förhindrande av att nya försäkringsanstalter bildas och redan bestående försäkringsföretag öppna nya verksamhetsgrenar under den tid, utredning rörande försäkringsverksamheten pågår, finner utskottet en dylik lagstiftning ändamålsenlig och lämplig. Enligt utskottets mening bör lagstiftningen dock ej utformas så, att den medför kategoriskt förbud i angivna hänseenden. En sådan lagstiftning kunde lätt lägga hinder i vägen för en även ur allmän synpunkt önskvärd utveckling och för den ständigt pågående anpassningen av försäkringsverksamheten efter ändrade förhållanden. Bland annat kunna nya försäkringsbehov uppkomma, vilka icke kunna tillgodoses inom verksamhetens nuvarande ram. Lagstiftningen bör därför givas den innebörden, att Kungl. Maj:t eller, i fråga om utländsk försäkringsanstalt, försäkringsinspektionen tillerkännes befogenhet att i förekommande fall ingå på en saklig prövning av behovet och önskvärldheten av nybildningar av här ifrågavarande art. Önskvärt är att förslag till sådan provisorisk lag framläggas vid höstsessionen av innevarande års riksdag.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

A) att riksdagen i anledning av motionerna I: 197 och II: 419 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt låter utarbeta och framlägger förslag till en provisorisk lagstiftning, innebärande *dels* befogenhet för Kungl. Maj:t att pröva ansökningar om stadfästelse å bolagsordningar för försäkringsbolag jämväl ur synpunkten av behovet och önskvärldheten av den nya verksamhet eller den utökning av förutvarande verksamhet, som är ifrågasatt, *dels ock* motsvarande befogenhet för försäkringsinspektionen i fråga om utländsk försäkringsanstalt;

B) att motionerna I: 197 och II: 419 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionen II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

KUNGL.

Bilaga A.

FÖRSÄKRINGSINSPEKTIONEN

Till Riksdagens första lagutskott.

Genom remiss den 16 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt försäkringsinspektionen att avgiva och senast den 7 april 1945 till riksdagens första lagutskott inkomma med yttrande över tre vid pågående riksdag väckta motioner, dels nr 197 i första kammaren och nr 419 i andra kammaren, vilka motioner äro likalydande, dels nr 316 i andra kammaren.

Med anledning härav får försäkringsinspektionen anföra följande.

Mot de sifferuppgifter, som i motionerna nr 197 och 419 lämnas rörande det enskilda försäkringsväsendet i Sverige, kunna i vissa fall anmärkningar riktas. Så har exempelvis i det såsom "försäkringstagarnas medel hos försäkringsbolag" per den 31 december 1943 angivna beloppet, 4 468 miljoner kronor, vilket avser de svenska försäkringsbolagen, medräknats sammanlagda beloppet, 216 miljoner kronor, av sådana lån med säkerhet av livförsäkringsbrev, som bolagen lämnat sina försäkringstagare, vilket innebär en dubbelräkning av ifrågavarande belopp, enär detsamma jämväl ingår i de redan medräknade tekniska reserverna. Invändningar kunna även resas mot det sätt, varpå motionärerna i övrigt utnyttjat det siffermaterial, som finnes tillgängligt i försäkringsinspektionens i Sveriges officiella statistik ingående årsredogörelser, Enskilda försäkringsanstalter. Då emellertid förekommande felaktigheter icke äro av den storlek, att rättelse av desamma kunde förväntas medföra någon avsevärd förändring av de slutsatser, som motionärerna ansett sig kunna draga ur de av dem anförda uppgifterna, anser sig försäkringsinspektionen sakna anledning att ingå i en detaljerad kritik av motionärernas siffermässiga uppgifter. — — —

Inom det enskilda försäkringsväsendet liksom fallet synes vara beträffande de flesta andra grenar av privat rörelse har man under de båda senast förflutna årtiondena varit starkt inriktad på organisatoriska åtgärder, som avsett förenkling av förvaltningsapparaten och besparing i fråga om driftskostnaderna. Som ett exempel på dylika åtgärder, vilka vidtagits på försäkringsväsendets område, kan framhållas den i motionerna nr 197 och 419 omnämnda reduceringen under senast tilländalupna tioårsperiod av antalet ombud hos livförsäkringsbolagen till mindre än hälften.

Även om en omfattande rationalisering redan genomförts, kunna givetvis åtgärder av liknande art ytterligare vidtagas. Fastän ett övervakande av försäkringsbolagens åtgöranden på detta område enligt gällande lagstiftning icke ligger i försäkringsinspektionens hand — annat än i viss mån beträffande trafikförsäkringen — följer inspektionen självfallet uppmärksamt bolagens fortlöpande insatser av förevarande slag. Ett statligt ingripande genom utredningsvis åstadkomna direktiv för rationaliseringsarbetet skulle visserligen kunna förmodas komma att utgöra ett visst incitament till forcerade ansträngningar i rationaliserande syfte till försäkringsverksamhetens förbilligande,

men med hänsyn till vad som ägt rum och förehaves i nämnda avseende synes det tveksamt, huruvida ett sådant ingripande skulle komma att avsevärt främja syftet.

Rationaliseringssträvanden skola naturligtvis icke anses som något självändamål, vilket understundom synes vara fallet. I fråga om försäkringsverksamheten böra dessa strävanden åsyfta ett tillgodoseende av försäkrings-tagarnas berättigade intressen. Att försäkringsbolagen även haft detta ändamål i sikte har ådagalagts i olika sammanhang. Så hava exempelvis de större brandförsäkringsbolagen, de s. k. riksbolagen, bland annat tack vare sitt direkta och indirekta främjande av brandskyddet i detta ords mest vidsträckta bemärkelse och den därav följande riskförbättringen kunnat under den senast tilländalupna tjuogoårsperioden minska den genomsnittliga premiesatsen från 2,03 till 1,37 promille eller med 33 %. Vidare hava livförsäkringsbolagen genom sin på senare tid rationellt bedrivna beståndsvård icke oväsentligt bidragit till minskning av den tidigare avsevärda förtidsannullationen inom den svenska livförsäkringsrörelsen.

Den inom vissa försäkringsgrenar rådande splittringen på en mångfald olika försäkringsanstalter är påfallande och medför onekligen vissa nackdelar, som vid ett sammanförande till större enheter skulle kunna undvikas. Försäkringsinspektionen vill i samband härmed rikta uppmärksamheten på de brand-, sjö- och husdjursförsäkringsföretag, ultimo 1943 till ett antal av respektive 234, 14 och 727 eller inalles 975 stycken, vilka enligt gällande lagbestämmelser utan tillsyn driva verksamhet å landsbygden inom områden, som äro mindre än ett härad eller tio socknar. Med hänsyn till de former för premiesättning och skadereglering, som förekomma hos dylika företag, och jämväl den hos många av dem bristfälliga riskutjämningen skulle en centralisering av ifrågavarande verksamhet till större enheter otvivelaktigt medföra en välbehörlig sanering av försäkringsväsendet i riket och är enligt försäkringsinspektionens mening att förordas. Någon risk för förstärkning av de monopoliseringstendenser, som enligt motionärernas förmenande förefinnas, synes en sådan åtgärd i och för sig knappast behöva innebära.

Mot centralisering överhuvud taget av försäkringsverksamheten i enskild regi framföra emellertid motionärerna vissa invändningar. Bland annat uttalas farhågor för den finansiella makt, som försäkringsbolagen skulle representera genom koncentrationen av en stor del av landets kapitaltillgångar "på ett fåtal händer". Den slutsats, till vilken de förda resonemangen leda motionärerna, är förord för ett förstatligande av det svenska försäkringsväsendet: i motionerna nr 197 och 419 ifrågasattes en centralisering i statlig regi och i motion nr 316 deklarerats, att centraliseringen och rationaliseringen måste föregås av ett förstatligande, samtidigt som i samma motion förklaras, att statlig drift icke utesluter driftsformer, som ej äro de mest rationella. Frågan om det enskilda försäkringsväsendets förstatligande är emellertid enligt försäkringsinspektionens mening ett spörsmål av sådan art, att inspektionen från de synpunkter, som inspektionen har att företräda, saknar anledning att ingå på densamma.

De förhållanden inom försäkringsväsendet, vilka i de föreliggande motionerna upptagits till kritik, hava tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Detta framgår bland annat av direktiven för den år 1937 påbörjade försäkringsutredningen. Sedan detta utredningsarbete i början av år 1940 beslutits skola tills vidare anstå, återupptogs det i slutet av år 1942 i begränsad omfattning. Ett återupptagande av utredningen i den från början avsedda

omfattningen anser försäkringsinspektionen synnerligen önskvärt. Därest direktiven för en sådan utredning anses böra utvidgas i den riktning motionärerna yrka, saknar inspektionen anledning att motsätta sig detta. Inspektionen förutsätter dock såsom självfallet, att dylik utredning icke igångsättes, förrän den år 1942 återupptagna försäkringsutredningen avslutats och de förslag, i vilka arbetet resulterat, blivit framlagda.

Det i motionerna nr 197 och 419 framförda förslaget om utarbetande och framläggande av förslag till provisorisk lagstiftning, avsedd att under den tid väckta frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro föremål för utredning förhindra såväl bildandet av nya, ur det allmännas synpunkt icke önskvärda försäkringsföretag som redan existerande försäkringsbolags utvidgning med nya försäkringsformer, anser sig försäkringsinspektionen böra tillstyrka.

Stockholm den 29 mars 1945.

Under överdirektörens frånvaro:

P. G. Hasselrot

Ragnar Wollert

H. Prawitz

B. E. Meurk

FÖRSÄKRINGSUTREDNINGEN

Bilaga B.

Till Riksdagens första lagutskott.

Genom Kungl. Maj:ts resolution den 16 februari 1945 har försäkringsutredningen anmodats att till Riksdagens första lagutskott avgiva yttrande över vissa vid innevarande riksdag väckta motioner, nämligen *dels* nr 197 i första kammaren av herr Strand m. fl. och nr 419 i andra kammaren av herr Hermansson m. fl., *dels ock* nr 316 i andra kammaren av herr Hagberg i Luleå m. fl. I anledning härav får försäkringsutredningen anföra följande. — — —

Frågan om särskild utredning. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 januari 1937 tillkallade statsrådet och chefen för handelsdepartementet *dels* samma dag tre utredningsmän att verkställa utredning och avgiva förslag angående försäkringsverksamheten, *dels ock* senare särskilda sakkunniga att med utredningsmännen deltaga i överläggningar i ämnet. Enligt direktiven för utredningsarbetet skulle vissa angivna spörsmål rörande det enskilda försäkringsväsendet i riket särskilt uppmärksammas; därjämte borde utredningen avse att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som vore av betydelse på förevarande område.

Enligt beslut av departementschefen den 12 januari 1940 skulle arbetet inom försäkringsutredningen tills vidare anstå. Efter bemyndigande av Kungl.

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 9 saml. 1 avd. Nr 47; bilagor.

Maj:t förordnade emellertid departementschefen den 20 november 1942 att utredningsarbetet skulle i begränsad omfattning återupptagas genom särskilt tillkallade utredningsmän. Enligt senare beslut av departementschefen har försäkringsutredningen därjämte anmodats *dels* att till behandling upptaga jämväl frågan om ändring i vissa hänseenden av gällande skattebestämmelser rörande livförsäkringsväsendet, *dels ock* att underkasta lagen om försäkringsrörelse jämväl den omarbetning, som erfordras för att bringa lagen i överensstämmelse med den av 1944 års riksdag antagna lagen om aktiebolag.

Försäkringsutredningens arbete har fortskridit så långt, att betänkande jämte lagförslag beräknas kunna framläggas under innevarande år. Av utredningen behandlas i huvudsak följande problemkomplex:

1. Koncessionsfrågan.
2. Livförsäkringens tekniska bestämmelser.
3. Särskilda spörsmål rörande folkförsäkringen.
4. Särskilda spörsmål rörande tjänstepensionsförsäkringen.
5. Särskilda spörsmål rörande ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna.
6. Kapitalplaceringsfrågan.
7. Tillsynsmyndighetens befogenheter.
8. Vissa spörsmål rörande läns- och häradsbolagen.
9. Skattespörsmål.
10. Bolagsrättsliga bestämmelser.

Försäkringsutredningen åsyftar att — inom den i direktiven angivna ramen — åstadkomma rationalisering av den enskilda försäkringsverksamheten för att därmed främja försäkringstagarnas intresse. I detta syfte kommer utredningen att beträffande ovan angivna frågor föreslå en genomgripande omarbetning av lagstiftningen i ämnet. Försäkringsutredningens målsättning torde i stort sett överensstämma med motionärernas intentioner såvitt gäller tillgodoseendet av försäkringstagarnas intresse. För lösningen av hithörande problem anvisa motionärerna även möjligheten att åstadkomma ett förstataligande — helt eller delvis — av det enskilda försäkringsväsendet och att i samband därmed göra ytterligare försäkringsbranscher obligatoriska. En undersökning efter sådana riktlinjer faller helt och hållet utanför försäkringsutredningens uppdrag. Självfallet finnes från försäkringsutredningens sida intet att erinra mot att en sådan särskild utredning kommer till stånd, varom motionärerna hemställt. Försäkringsutredningen vill härutinnan endast framhålla följande synpunkter.

Det kan förutses, att en utredning i motionärernas syfte blir av tidskrävande art. Om resultatet av en sådan utredning skulle avvaktas, innan statsmakterna taga ståndpunkt till det förslag, som försäkringsutredningen, enligt vad ovan framhållits, avser att framlägga under innevarande år, skulle betydande olägenheter uppstå. För försäkringsutredningen framstår det därför såsom en angelägenhet av vikt, att dess förslag utan onödigt uppskov kommer under statsmakternas bedömande. Särskilt betydelsefullt synes vara att den mera ingående rättsliga reglering, som försäkringsutredningen ämnar föreslå beträffande livförsäkringstekniken i syfte att bl. a. möjliggöra en smidigare anpassning efter växlande ekonomiska förhållanden och därmed åstadkomma en mera rationell grund för återbäringen till de försäkrade, snarast möjligt genomföres. Detsamma gäller om den ändring i livförsäkringsbolagens beskattning, som betingas av de föreslagna tekniska bestämmelserna, samt frågan om tillsynsmyndighetens befogenheter. Av brådskande natur äro jäm-

väl koncessionsproblemen, till vilka försäkringsutredningen nedan återkommer. Vidare må framhållas, att den nya aktiebolagslagen träder i kraft från och med den 1 januari 1948; det är självfallet önskvärt, att den nya bolagsrättsliga lagstiftningen icke genomföres senare på försäkringsväsendets område. I detta sammanhang bör understrykas, att genomförandet av de bestämmelser, som försäkringsutredningen ämnar föreslå, icke i något avseende torde föregripa den av motionärerna påyrkade utredningen.

Ehuru vissa uppgifter i motionerna inbjuda till ett klarläggande, inskränker sig försäkringsutredningen till att korrigera en missvisande uppgift i motionerna nr 197 och nr 419. Å s. 19 angives, att 1937 års försäkringsutredning under hösten 1938 hos handelsministern ifrågasatt tillsättande av en särskild kommitté för utredning av frågan om en komplettering av folkpensioneringen genom en alla anställda och arbetare omfattande obligatorisk pensionsförsäkring. Rätta förhållandet är, att i den åsyftade hänvändelsen ifrågasattes utredning angående åstadkommande av ett lämpligt försäkringstekniskt system för tjänste- och arbetarpensionering, därest dessa försäkringsgrenar skulle komma att förete en mera betydande tillväxt.

Frågan om interimistisk lagstiftning. I motionerna nr 197 och nr 419 hemställa motionärerna om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta utarbета och framlägga förslag till en provisorisk lagstiftning till förhindrande av att nya och ur det allmännas synpunkt icke önskvärda försäkringsanstalter bildas och att äldre försäkringsföretag starta ny verksamhet under den tid, frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro under utredning.

Den fråga, som här väckts, är enligt försäkringsutredningens mening i nuvarande läge förtjänt av särskild uppmärksamhet.

Enligt 3 § första stycket lagen om försäkringsrörelse skola de, som vilja stifta försäkringsaktiebolag, upprätta fullständig bolagsordning samt därå söka Konungens stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller visst annat slag av försäkring, skola tillika upprättas bestämmelser angående vissa grunder för försäkringsverksamheten samt därå sökas Konungens stadfästelse. Konungen prövar dels bolagsordningens och de övriga grundernas överensstämmelse med lagen om försäkringsrörelse samt lag och författning i övrigt och dels om och i vad mån särskilda bestämmelser därutöver må, med hänsyn till vidden och beskaffenheten av bolagets rörelse, erfordras. Vidare föreskrives, att Konungens stadfästelse skall sökas även å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller av övriga stadfästa grunder för bolags verksamhet. För ömsesidigt bolag finnas motsvarande bestämmelser i 117 § i lagen.

Dessa stadganden tillämpas numera så, att ansökan om koncession för nytt bolag eller ny verksamhetsgren bifalles, så snart bolagsordning och övriga grunder för verksamheten uppfylla i lag och författning föreskrivna villkor. Koncessionsprövningen är sålunda uteslutande av formell men icke av materiell art. Sådana synpunkter som att den tilltänkta verksamheten icke fyller något behov eller rentav kan väntas bidra till en omkostnadsfördyrande trängsel på marknaden, beaktas icke vid koncessionsprövningen.

Försäkringsutredningen avser att i sitt förslag upptaga väsentligt skärpta koncessionsbestämmelser. Det är emellertid icke uteslutet, att försäkringsutredningens förslag i detta avseende kan komma att motverka sitt eget syfte därigenom att det stimulerar till koncessionsansökningar under tiden innan

förslaget blivit föremål för slutlig behandling av statsmakterna. Såsom ovan anmärkts, anses dylika ansökningar icke enligt gällande lagstiftning kunna avvisas, därest de formella betingelserna för dem äro för handen. Med hänsyn härtill har försäkringsutredningen — redan innan den föreliggande frågan väcktes i motionerna — övervägt lämpligheten av att föreslå en interimistisk lag i syfte att hindra tillkomsten av nya försäkringsbolag respektive utvidgning av redan bestående försäkringsrörelse intill dess en rättslig reglering av hithörande problem blivit slutligt genomförd. Försäkringsutredningen vill på ovan angivna skäl förorda bifall till motionärernas hemställan i denna del. Önskvärt är att förslag till lag i ämnet förelägges redan innevarande års riksdag. Det förtjänar anmärkas, att under krigsåren i Finland genomförts en lagstiftning av nu antydd art.

Den förordade lagstiftningen torde kunna gestaltas såsom en fullmaktslag för Kungl. Maj:t.

I behandlingen av detta ärende hava försäkringsutredningens samtliga ledamöter utom herr Hermansson deltagit.

Stockholm den 24 februari 1945.

För försäkringsutredningen

O. A. ÅKESSON

Olof H. Appeltofft

FÖRSÄKRINGSANSTALTERNAS
FOLKET-SAMARBETE

Bilaga C.

Till Riksdagens första lagutskott.

Livförsäkringsanstalten Folket och Försäkringsanstalten Samarbete, vilka satts i tillfälle avge yttrande över motionerna nr 197 i Första kammaren och nr:ris 316 och 419 i Andra kammaren, få med anledning härav anföra följande.

Mot kravet på en utredning om den enskilda försäkringsverksamheten synes oss intet vara att erinra under de förutsättningar, som angivas senare i detta yttrande. Redan den av och till uppblående, i sak visserligen föga klarläggande kritik, som de senare åren förekommit i ämnet, synes kunna ge anledning till en sådan utredning, oavsett vilket värde man tillmäter de anförda motiven. Överhuvud torde ingen principiell erinran kunna göras emot den tanken, att samhället genom speciella utredningar förskaffar sig en mera ingående kännedom om näringslivets förhållanden inom skilda områden och särskilt huruvida dess förmåga att ändamålsenligt tillgodose förbrukarnas behov till fullo motsvarar den rådande ekonomiska och tekniska utvecklingen. Det har visserligen härtill anförts, att försäkringsväsendet, som är underställt offentlig tillsyn, ej därvid borde komma i första rummet. Denna omständighet

synes dock icke i och för sig böra utgöra något skäl emot en mera omedelbar utredning.

Med denna vår tillstyrkan i princip av utredningsyrkandet torde en detaljgranskning från vår sida av motionernas uppgifter och påståenden icke vara erforderlig. Emellertid kan det vara av ett visst värde att med några exempel kritiskt belysa motionernas sakliga uppgifter. Vi begränsa oss i detta hänseende till några få erinringar.

I motionerna nr 197 i Första kammaren och 419 i Andra kammaren, vilka äro likalydande, göras i olika sammanhang jämförelser mellan lagolycksfallsförsäkringens och trafikförsäkringens kostnader, varvid de förra anföras såsom föredömliga och vida lägre än de senare. Om en sådan jämförelse skall äga något värde måste förutsättas att verksamhetsgrenarna äro inbördes jämförliga i fråga om nödvändiga kostnader. Försäkringsanstalten Samarbete, som bedriver såväl trafikförsäkring som olycksfallsförsäkring, torde på grund därav äga vissa förutsättningar att bedöma dessa försäkringsgrenars faktiska kostnader och anser sig då böra lämna följande uppgifter.

Samarbetes olycksfallsförsäkringsrörelse består i huvudsak av kollektiva olycksfallsförsäkringar och omsluter för närvarande 600 000 personer, i stort sett samma klientel som lagolycksfallsförsäkringen. Anstalten reglerade under fjolåret 53 000 olycksfallsskador, och premieinkomsten utgjorde 6,9 miljoner kronor. Ungefär hälften av de försäkrade tillhöra riksomfattande försäkringar, uppbyggda inom fackförbunden, vilka därvid fullgöra samma prestationer som arbetsgivarna för lagolycksfallsförsäkringen. Provisioner förekomma icke. För den övriga delen av kollektivförsäkringen har man måst uppbygga ett lokalt ombudsnät. Samarbetes centrala kostnader för verksamheten kunna sålunda med visst berättigande läggas till grund för en jämförelse med lagförsäkringens motsvarande kostnader, även om förhållandena icke äro fullt analoga. Vid vår jämförelse med lagförsäkringsbolagen ha från deras kostnader avdragits bidragen till Riksförsäkringsanstalten och Försäkringsrådet samt skyddsverksamheten, ehuru vissa liknande kostnader ingå i Samarbetes jämförelsesiffror. Att Samarbete, vars skadebedömning icke kan underställas Försäkringsrådet, under sin tjugoföråriga verksamhetstid endast haft två skiljedomar och fem processer på över 510 000 skaderegleringar torde visa att skadeutredningarna ske sorgfälligt och objektivt som fallet torde vara inom lagförsäkringen.

Samarbetes centrala kostnader åren 1939—1943 utgjorde icke fullt 5 % av premieinkomsten, medan motsvarande procenttal för de fyra största lagolycksfallsförsäkringsbolagen utgjorde nära 7 %. Ehuru en jämförelse med Riksförsäkringsanstalten är svårare att verkställa, synes man berättigad antaga, att dess kostnader för försäkringsförvaltningen icke äro lägre än de ömsesidiga bolagens — enligt en av oss verkställd uppskattning uppgå de till c:a 11 %. En beräkning av kostnaderna fördelade på antalet skador visar, att kostnaden per skada för Samarbete utgör c:a 6 å 7 kronor, medan lagolycksfallsbolagens motsvarande kostnad uppgår till c:a 14—15 kronor och Riksförsäkringsanstaltens till en än högre siffra.

Med det anförda ha vi icke haft för avsikt att bringa lagförsäkringens kostnader under debatt. Lagförsäkringen — och särskilt Riksförsäkringsanstalten — utför vissa prestationer, som sakna motsvarighet i Samarbete. Jämförelsen gör därför icke anspråk på exakthet. Den har uteslutande tillkommit för att klart ådagalägga att Samarbetes olycksfallsförsäkringsrörelse i fråga om kostnader inlar ett för försäkringstagarna förmånligt läge.

Om det nu vore så, att trafikförsäkringen skulle kunna administreras vid samma kostnadsnivå som olycksfallsförsäkringen, borde ju Samarbetes trafikförsäkring ha lika låga driftskostnader som den kollektiva olycksfallsförsäkringen eller åtminstone lagförsäkringen, eftersom man väl rimligen måste förutsätta, att intresset för låga omkostnader inom anstalten icke enbart begränsas till olycksfallsförsäkringen utan omfattar hela rörelsen. Emellertid nödgas vi konstatera, att trafikförsäkringen även i Samarbete medför en dyrare central förvaltning än den kollektiva olycksfallsförsäkringen. I detta sammanhang torde det icke tjäna något till att ingå på ett klarläggande av de omständigheter, som betinga trafikförsäkringens högre kostnad. Det är för oss tillräckligt att uppvisa, att motionärernas jämförelse icke är hållbar.

Också i ett annat hänseende är motionernas kritik mot trafikförsäkringens kostnadsnivå mindre lycklig. Förhållandet råkar nämligen vara, att trafikförsäkringen är den enda försäkringsgren, för vilken Försäkringsinspektionen har bemyndigats fastställa storleken av tillåtna förvaltningskostnader. Motionärernas jämförelse skulle ju då lätt kunna föranleda den slutsatsen, att av offentlig myndighet fastställda kostnader medföra en större tunga för allmänheten än en prissättning, reglerad genom konkurrens. Det torde kunna förut sättas att motionärerna icke haft en sådan avsikt. Vi äro angelägna att tillägga, att enligt vår uppfattning Försäkringsinspektionen från sina förutsättningar väl vårdat sin grannliga uppgift.

I tvenne av motionerna ägnas en ganska ingående kritik åt folkförsäkringen, framför allt dess höga kostnader. Beklagligtvis ligger häri ett obestriddigt sanningsvärde, vad det gäller försäkringar med korta betalningsterminer, speciellt veckopremier. Man kan med skäl ifrågasätta det berättigade i att bedriva sådana försäkringsformer i ett land med Sveriges levnadsstandard och hushållsvanor inom arbetarklassen. Motionärerna förbise emellertid att utvecklingen själv i påtaglig grad förändrat läget. Försäkringar med veckopremier utfärdas blott av ett bolag, och denna gren av dess rörelse rönner numera en allt mindre tillslutning. Också månadspremierna äro i avtagande. I Livförsäkringsanstalten Folket, som praktiskt taget under hela sin tillvaro målmedvetet inriktat sig på att nedbringa kostnaden för försäkringsskyddet, äro månadspremierna nästan utrotade; de omfatta blott 4—5 % av försäkringsbeståndet. Får allmänheten då försäkringen tecknas jämföra kostnaden vid lång och kort betalningstermin, föredragas de längre och billigare. På samma sätt med försäkringstidens längd: när man i siffror visar, att försäkringssumman får en helt annan storleksordning för samma premie, om försäkringstiden förlänges, framstår en senare utbetalning som en förmånligare lösning för försäkringstagaren.

Detta utesluter emellertid icke att ett behov föreligger av en särskild folkförsäkring, inneslutande de kompletterande skyddsmoment till den vanliga livförsäkringen, som erfordras med hänsyn till arbetarbefolkningens större otrygghet i anställningen. Genom att obligatoriskt tillfoga premiefrielse vid sjukdom, att medge uppskov med premiebetalning vid arbetslöshet och arbetskonflikter samt att anpassa amorteringen av premier efter uppskov till försäkringstagarens behov, uppnår man med relativt ringa kostnad att den enskilde vid kriser kan hålla sin försäkring i kraft. Att folkförsäkringen kan drivas med en lägre premienivå har anstalten redan tidigare hävdad. Detta ha motionärerna också uppmärksammat. Folkets verksamhet och erfarenheter ha varit löftesrika, ehuru man ännu långt ifrån nått eftersträfvade resultat. Krigsåren ha dessutom försenat vårt rationaliseringsarbete. Det bör måhända

framhållas, att allt överskott disponeras, sedan lagenlig avsättning till konsolideringsfonder skett, till återbäring åt försäkringstagarna.

Det är av vikt att göra klart för sig, att i ett land med omfattande socialförsäkring som Sverige, blir den fria personförsäkring i olika former, som riktar sig till de folklager, för vilka socialförsäkringen främst tillkommit, i viss mån ett slags *komplement till socialförsäkringen*. Den bör också bedrivas med detta betydelsefulla syfte för ögonen. Med den utbyggnad av socialförsäkringen, som med all sannolikhet kan förväntas äga rum efter krigets upphörande, får denna anpassningsuppgift för den fria personförsäkringen en ännu större betydelse. Därmed uppnås ett totalt försäkringskydd, som efter individens personliga behov och känsla av ansvar inför de anhöriga samt betalningsförmåga kan på ett lyckligt sätt komplettera socialförsäkringens förmåner, vilka med nödvändighet torde komma att hålla sig vid det strängt nödvändiga. För en sådan uppgift är det av vikt att försäkringsverksamheten bedrivs i nära kontakt med den befolkning, vars försäkringsbehov det gäller att tillgodose, eller åtminstone med gott omdöme och vaken anpassning till arbetarbefolkningens mentalitet och behov. Folket-Samarbete ha genom sin anknytning till den kooperativa rörelsen och beträffande olycksfallsförsäkringen även fackorganisationerna haft förmånen av en stimulerande kontakt.

Ett exempel på vilken betydelse socialförsäkringens utbyggande har för folkförsäkringens gestaltning erbjuder verkan av den utvidgade folkpensioneringen av 1937. Tidigare begärde arbetaren för att ha ett låt vara ringa stöd vid sjunkande arbetsförmåga en livförsäkring med låg utbetalningsålder. Denna sed var svår att bryta. Föreställningen att de låga utbetalningsåldrarna berodde på att arbetarna ville spara till femtioårsfester torde, även om detta i enstaka fall förekommit, bottna i en bristande erfarenhet om hur rädda de små inkomsttagarna äro om sina sparade slantar. Folkpensionsreformen skapade ett nytt utgångsläge för en försäkringspropaganda till förmån för mera riskbetonade kapitalförsäkringar. Folkförsäkringen har också numera hunnit i fatt storförsäkringen beträffande försäkringstidens längd. Folkets propaganda i denna riktning började omedelbart: "Folkhushållet kan endast vinna på att livförsäkringen så effektivt som möjligt anpassas till den samhälleliga ålderdomsförsörjningen", skrev Folket i en instruktionsskrift till ombuden 1938 och framhöll, att sparmomentet i försäkringarna borde skjutas undan till förmån för dödsfallsskyddet, "vilket också ger ett större försäkringskydd för slanten".

Det torde vara en ganska allmän mening att medan personförsäkringen bör utövas i en mer eller mindre socialt betonad anda, är sakförsäkringen att betrakta som en vanlig affärsverksamhet. I våra anstalter har aldrig en sådan gränsdragning förekommit. Folket-Samarbete ha inom den kooperativa rörelsen tilldelats uppgiften att ur konsumentkooperativ synpunkt företräda försäkringsintresset. Härtill bör fogas, att både Folket och Samarbete återbetalade av Kungl. Maj:t föreskrivet garantikapital, så fort detta av säkerhetsskäl kunde ske, att den samförvaltning mellan anstalterna, som genomförts fr. o. m. år 1925, utnyttjats i rationaliserings- och besparingssyfte samt att rösträtten på stämmorna helt förbehållits försäkringstagareintresset med undantag för 3 representanter, utsedda av anställdas fackorganisation. Det har med denna anstälternas ställning av och till inträffat, att anstalterna kommit i motsättning till andra försäkringsföretag, emedan vi infört en lägre premienivå eller förmånligare försäkringsvillkor än i branschen gängse. Vår

rätt till en självständig prispolitik, när detta befinnes befogat, har i allmänhetens intresse värnats. Genom att stå utanför de intressesammanslutningar, som förekomma inom försäkringsområdet, ha anstalterna också bevarat sin frihet att utöva denna rätt.

I tvenne av motionerna hävdas, att konkurrensen inom sakförsäkringen är praktiskt taget obefintlig, att premierna ytterst bestämmas av tarifföreningarna, som karakteriseras som karteller, och att de ömsesidiga bolagen endast formellt utöva konkurrens, då de blott sätta sin premienivå några procent under tarifföreningens i respektive branscher. Ostridigt är, att tarifföreningarna vid sidan av vissa nyttiga insatser även kunna frestas att antaga kartellkaraktär. Här kommer det dock mindre an på deras vilja än på deras förmåga att upprätthålla en högre premiepolitik än den nödvändiga. Detta kan gå för sig endast om de förbundna företagen helt dominera marknaden, därför att tarifföreningen omfattar alla företag i branschen eller därför att de utomstående äro svaga eller illa skötta. Så är ingalunda förhållandet. I varje bransch, där tarifförening finnes, äro många bolag utanför tarifföreningen — flera av dem av samma storleksordning som de större tariffbolagen. Det torde då, även om tariffbolagen eftersträvade en oberättigad premienivå, icke vara möjligt för tariffbolagen att hindra en priskonkurrens i någon bransch. Talrika erfarenheter från skilda områden av produktionslivet i vårt land ha för övrigt lärt oss, att ett enda företag i förbrukarnas hand är till fyllest för att bryta en kartells envælde, även om kartellföretagen, åtminstone temporärt, kunna hålla en något högre marginal med bevarad kundkrets.

De praktiska förutsättningarna för en självständig premiepolitik med ledning av enbart egna erfarenheter äro något olika i olika branscher. Frånsett sjö- och transportförsäkringen, som icke bedrivs av Folket-Samarbete, torde man våga påstå att en sådan självständig premiesättning är möjlig inom praktiskt taget alla de branscher, sakförsäkringsbolagen bedriva, med undantag för brandförsäkringen. Inom dessa branscher förete också premierna åtskilliga variationer bolagen emellan. Även försäkringsvillkoren kunna vara olika, ehuru man här eftersträvat likhet och i vissa branscher också uppnått detta. Det händer att de största förmånerna ibland förbindas med de lägsta premierna. I de allmänna villkor, som gälla för enskild olycksfallsförsäkring sedan 1943, har Samarbete sålunda inbegripit ersättning för de s. k. arbets-skadorna, ersättning för proteser samt infört även andra förmåner av värde utöver de eljest gängse. Samtidigt äro premierna 10—20 % lägre än tariffbolagens. Även inom andra branscher förekomma övergående sådana olikheter under någon längre eller kortare tid, tills konkurrensens tryck medför en utjämning. I detta sammanhang är det berättigat påpeka, att försäkringsverksamheten ingalunda är något stillastående område inom företagsvärlden. Tvärtom har en påtaglig modernisering, visserligen mera utpräglad i vissa företag än i andra, ägt rum. Också har premienivån genomgående fallit med stigande bestånd och ökad riskutjämning. De flesta branscher lämna talrika exempel härpå. Sammanförandet av flera försäkringar i ett brev, s. k. kombinerade försäkringar, som fått växande utbredning, innebär ökad rationalisering och medför ytterligare premiereduktion.

Icke heller inom brandförsäkringen kan tarifföreningen, om en sådan tanke skulle uppkomma, hindra konkurrens och en skäligen premiesättning. Visserligen är det inom denna bransch icke möjligt för något bolag att allenast med stöd av egen erfarenhet bygga upp ett självständigt tariffsystem. Att industriskadorna ge ett otillräckligt material härför även i de största bolag är uppen-

bart. Men även de s. k. civilriskerna, huvudsakligen bostadsfastigheter och personligt lösöre, kräva som underlag för tarifiering mycket större försäkringsbestånd än något bolag förfogar över. Ehuru Samarbetes rörelse torde omfatta flera brandförsäkringar än något annat svenskt bolags, äro våra statistiska och andra utredningar visserligen i stora drag en betydelsefull vägledning men som underlag för tarifiering av begränsat värde. Emellertid har ju med stöd av tidigare utredning ett nytt tariffsystem för brandförsäkring genomförts under krigsåren. Samarbete har positivt medverkat vid genomförandet av denna reform, som nästan genomgående medfört omedelbara premiesänkningar å s. k. civilrisker med 15—20 % och överhuvud inneburit betydelsefulla framsteg i många hänseenden. Systemet innebär också en fortsatt premiesänkning för försäkringar å fastigheter efter 10 år, då den nominella premien reduceras med 20 % i ömsesidiga bolag och 10 % i tariffbolagen. Den nya grundval, varå brandtariffen uppbyggts, är också i det hänseendet av betydelse, att den underlättar statistiska bearbetningar efter för bolagen likformiga grunder. Härmed vinner man tillgång till statistiska jämförelser av sådant omfång, att de kunna vara till vägledning för det tekniska bedömandet vid tarifieringen. Detta kommer att väsentligt förstärka det enskilda bolagets förmåga av självständig premiebedömning.

Beträffande utredningens omfattning tala enligt vår mening många skäl för att i uppdraget inbegripa jämväl den statliga försäkringsrörelsen. Därmed sättes utredningen i tillfälle att överblicka och omfatta all försäkringsverksamhet, vilket borde underlätta ett bedömande av samtliga föreliggande problem. Kärnpunkten är ju att finna lösningar, vilka för den försäkrande allmänheten i olika hänseenden erbjuda de största fördelarna. Om ett sådant resultat skall kunna framläggas, måste emellertid direktiven för uppdraget innebära åliggande för utredningen att företaga en förutsättningslös prövning av alla den stora frågan påverkande omständigheter och i anslutning därtill utforma sina förslag. Innan denna utredning igångsättes, bör dock den nu pågående försäkringsutredningens förslag avvaktas och direktiven utformas med beaktande därav.

Stockholm den 7 april 1945.

Försäkringsanstalterna Folket-Samarbete

K. ERIKSSON

HUSDJURSFÖRSÄKRINGSFÖRETAGENS FÖRENING

Bilaga D.

Till Riksdagens första lagutskott.

Genom remiss den 12 februari 1945 har Riksdagens första lagutskott berett Husdjursförsäkringsföretagens förening tillfälle att avgiva yttrande över till utskottet hänvisade, av herr Strand m. fl. i första och herr Hermansson m. fl. i andra kammaren ävensom av herr Hagberg m. fl. i sistnämnda kammare

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 9 saml. 1 avd. Nr 47; bilagor.

4

väckta motioner angående vissa utredningar rörande försäkringsverksamheten. Föreningen får i anledning härav anföra följande.

Husdjursförsäkringsföretagens förening bildades år 1931 och har till ändamål "att verka för ernående och upprätthållande av samarbete och samförstånd mellan de svenska husdjursförsäkringsföretagen".

Samtliga svenska bolag som meddela direkt husdjursförsäkring äro ömsesidiga bolag. De äldsta företagen är lokala bolag — läns-, härads- och sockenbolag — och dessa ha i nära överensstämmelse med de lokala brandstodsbolagen tillkommit såsom organ för ömsesidigt bistånd och inbördes hjälp mellan områdets jordbrukare. Några bolags verksamhetsområden omfatta flera län och dessa bolag ha därmed blivit hänförliga till gruppen "riksbolag". Även bolag med verksamhet över hela landet ha efter hand tillkommit. Gemensamt för alla husdjursförsäkringsbolag är emellertid att de samtliga äro rena lantbrukarsammanslutningar.

Vid sidan av dessa bolag arbetar inom husdjursförsäkringsbranschen ett utländskt (brittiskt) bolag, vars svenska affär dock är mycket obetydlig och från vilket i fortsättningen bortses.

Direkt husdjursförsäkring bedrivs enligt försäkringsinspektionens redogörelse för år 1943 av 8 riksbolag, 67 läns- och häradsbolag samt 727 sockenbolag. Sju av riksbolagen och ett av de största länsbolagen äro anslutna till föreningen.

Av de 12,8 miljoner kronor som år 1943 utgjorde premierna för direkt husdjursförsäkring i Sverige falla 8,8 miljoner på riksbolagen, 1,7 på läns- och häradsbolagen samt 2,3 på sockenbolagen, d. v. s. 69 % på riksbolagen. De till föreningen anslutna bolagens sammanlagda motsvarande premieinkomst utgjorde 64 % av samtliga bolags.

Vid 1943 års utgång voro i svenska bolag försäkrade, i avrundade tal, 489 000 hästar, 274 000 nötkreatur och 134 000 andra djur (svin, får, getter, hundar och silverrävar). Härutöver gällde å mer än 1 miljon nötkreatur och nära 400 000 andra djur särskild försäkring mot smittsamma sjukdomar.

Karakteristiskt för husdjursförsäkringen är att ett stort antal olika försäkringsformer tillskapats med utgångspunkt från de skiftande försäkringsbehov som förefinnas med hänsyn dels till skilda djurslag samt dels till olika befolkningsgrupper och skiljaktiga provinsiella förhållanden. Genom föreningens försorg ha utarbetats bilagda normalförsäkringsvillkor för husdjursförsäkring och av § 1 däri framgår närmare vilka olika försäkringsformer som föreligga. För exempelvis nötkreatur finnes dels fullständig försäkring, som i fråga om avestjurar även innefattar särskild försäkring mot impotens, dels olika former av masskedeförsäkring mot sjukdomar av sådant art att de i viss mån kunna betecknas såsom katastrofrisker, dels ock särskild försäkring mot smittsamma sjukdomar av olika slag.

Vid de mindre jordbruken tecknas fullständig försäkring i regel å hästarna och ofta å nötkreaturen; inom närmast högre storleksgrupp försäkras i allmänhet endast hästarna fullständigt medan nötkreaturen masskedeförsäkras. Vid de medelstora och de större jordbruken, d. v. s. där djurantalets storlek medger en någorlunda betryggande riskutjämning inom den egna besättningen, står ägaren i allmänhet självrisk, dock icke för de värdefullaste djuren såsom hingstar och tjurar eller i fråga om smittrisen för nötkreaturen.

Inom husdjursförsäkringen äro sålunda de minsta jordbrukarna de talrikaste försäkringstagarna. Belysande härutinnan är en inom Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget företagen undersökning rörande den procentuella

fördelningen av antalet försäkringstagare som äro ägare av 1—2, 3, 4—7 respektive fler än 7 hästar i åldern 3 år och däröver. I t. ex. Sunnerbo fögderi (Kronobergs län) tillhöra icke mindre än 95 % av försäkringstagarna den lägsta gruppen, 3 % ha tre hästar och återstoden, d. v. s. 2 % av försäkringstagarna, äro ägare till ett större hästantal. I rikare bygder förskjutas siffrorna något. I det närbelägna Norra Möres fögderi (Kalmar län) exempelvis äro 63 % av försäkringstagarna ägare av en à två hästar, 17 % ägare av tre hästar o. s. v.

Föreningen, som beretts tillfälle att taga del av det remissyttrande som i ärendet avgives av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, dit varken föreningen eller dess medlemsbolag äro anslutna, biträder i tillämpliga delar de av riksförbundet anförda synpunkterna. Med hänsyn till husdjursförsäkringens och husdjursförsäkringsbolagens särart vill föreningen emellertid för sin del därutöver anföra följande.

Motionärernas uppfattning att försäkringstagarna sakna inflytande på bolagens ledning måste föreningen bestämt tillbakavisa. Inom de mångtaliga, ofta mycket små, lokala husdjursförsäkringsbolagen utöva delägarna genom direkt rösträtt å bolagsstämman ett avgörande inflytande på bolagens ledning och förvaltning. Inom det dominerande företaget, Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget (med över 200 000 delägare), finnes en fullmäktigeförsamling sammansatt av dels direkt valda representanter för delägarna inom varje hushållningssällskapsområde, dels representanter för jordbrukarnas riksorganisationer, dels ock veterinärmedicinska sakkunniga.

Formerna för delägarnas inflytande på bolagens ledning och förvaltning växla helt naturligt med hänsyn till storleken av bolagens omslutning och av deras verksamhetsområden. Genomgående måste dock delägarnas inflytande anses väl tillgodosett.

Följande tabell åskådliggör samtliga svenska husdjursförsäkringsbolags disposition av premieinkomsterna åren 1931—1943. Uppgifterna, som avse all annan husdjursförsäkring än den med statsbidrag meddelade försäkringen mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar, äro hämtade ur försäkringsinspektionens årliga redogörelser och omräknade med hänsyn till en premieinkomst av 1 000 kronor.

År	Skadersättn. inkl. skadereglerkostnader	Förvaltningskostnader	Överskott
1931	865	187	— 52
1932	855	175	— 30
1933	859	183	— 42
1934	811	194	— 5
1935	723	209	68
1936	701	189	110
1937	683	181	136
1938	707	186	107
1939	668	175	157
1940	701	180	119
1941	590	190	220
1942	490	192	318
1943	584	198	218
1931—1943	697	188	115

Av försäkringsavgifterna utgjorde således åren 1931—1943 skadeersättningarna 69,7 % och förvaltningskostnaderna 18,8 %. Överskottet eller 11,5 % disponeras för fondavsättning, sedan återförsäkringskostnader och erforderliga avskrivningar blivit täckta samt bidrag till veterinärmedicinsk forskning och annan skadeförebyggande verksamhet lämnats.

I fråga om överskottet bör framhållas dels att husdjursförsäkringsbolagens ömsesidiga natur utesluter varje enskilt vinstintresse och dels att denna försäkringsgren är utomordentligt starkt konjunkturpåverkad, varför man normalt måste räkna med ett betydande överskott för uppbyggande av utjämningsfonder i och för mötande av kommande påfrestningar. Betecknande för rörelsens beroende av konjunkturförhållandena är att husdjursförsäkringsverksamheten utsattes för svåra påfrestningar dels åren 1922—1923, då de under det första världskriget mycket höga hästvärdena undergingo en hastig och betydande sänkning, och dels i början av 1930-talet, då — såsom tabellen utvisar — ett abnormt dåligt skadeförlopp belastade rörelsen. Även den stundande efterkrigsperioden torde komma att ställa stora anspråk på bolagens fondavsättningar.

Husdjursförsäkringsbolagens ombudsorganisationer äro helt naturligt olika uppbyggda inom de lokala bolagen och inom riksbolagen. Ganska genomgående äro ombuden dock lantbrukare och ofta kommunala förtroendemän inom sina hemorter, vilka själva betrakta uppdraget mera såsom en förtroendesyssla än såsom ett medel att skaffa sig extrainkomster. Ombuden måste med hänsyn till sina erfarenheter och insikter inom husdjursskötseln anses väl skickade att svara för kontakten mellan allmänheten och bolagen. Det är också en absolut förutsättning för bedrivandet av en sund husdjursförsäkringsverksamhet att bolagen äga tillgång till denna kunniga, erfarna och mångbetrodna ombudskår.

Med anledning av ett av motionärerna ifrågasatt förstatligande av försäkringsverksamheten och i samband därmed ett eventuellt införande av obligatoriskt försäkringskydd vill föreningen ånyo framhålla husdjursförsäkringsverksamhetens mångskiftande försäkringsformer, betingade av de starkt växlande försäkringsbehoven. Det måste med hänsyn härtill och till de jämförelsevis höga premierna inom denna försäkringsgren tillkomma den enskilde djurägaren att själv träffa sitt avgörande rörande ett mer eller mindre omfattande försäkringsskydd. I vart fall torde det vara uteslutet att på ett tillräckligt smidigt eller överhuvud taget tillfredsställande sätt anpassa en obligatorisk försäkring efter djurägarnas mångskiftande försäkringsbehov.

Under hänvisning till vad som ovan anförts rörande husdjursförsäkringsbolagens uppbyggnad vill föreningen slutligen framhålla att dessa i likhet med de lokala brandstodsbolagen närmast kunna karakteriseras såsom led i de svenska jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse. Liksom dennas övriga organisationer är husdjursförsäkringsverksamheten föremål för en fortlöpande anpassning efter sina intressenters behov och önskemål, vilket innebär en garanti för en sund och tidsenlig utveckling.

Med stöd av vad Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och föreningen sålunda anført får föreningen såsom sin uppfattning framhålla att skäl för bifall till de ifrågavarande motionerna icke föreligga.

Stockholm den 6 april 1945.

Husdjursförsäkringsföretagens förening

G. Bylund

W. Virgin

Till Första lagutskottet.

Med anledning av vid innevarande års riksdag väckta motioner angående utredning om centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten m. m. tillåter sig Sveriges Lantbruksförbund härmed framföra följande speciella jordbrukssynpunkter på denna fråga.

Vad först jordbrukets sakkförsäkring angår, är utan tvivel brand- och husdjursförsäkring av den största ekonomiska betydelsen för flertalet jordbrukare. Dessa försäkringsgrenar äro, i vad de avse jordbruket, till allra största delen organiserade i samverkan mellan jordbrukarna-försäkrings-tagarna efter i princip samma grunder, som tillämpas inom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. Verksamheten vilar sålunda på demokratisk grund, och delägarna-försäkringstagarna ha det avgörande inflytandet över företagets ledning. Den säregna ombudsorganisationen genom inom socknen valda förtroendemän har ytterligare medverkat till att stärka förtroendet för dessa företag och att utveckla en intim kontakt mellan det gemensamma företaget och delägarna-försäkringstagarna. De lokala läns- och häradsbolagen för brandförsäkring äro i själva verket den första moderna formen för jordbrukarnas kooperativa strävanden. De ha alltsedan den legala brandstodens upphörande varit av avgörande betydelse för brandförsäkringen på landsbygden. För närvarande svara sålunda läns- och häradsbolag för över 20 % av det totala försäkringsbeloppet i Sverige för direkt brandförsäkring. På den egentliga landsbygden, som är dessa företags traditionella verksamhetsfält, intaga de en helt dominerande ställning.

Efter förebild från brandförsäkringsväsendet ha jordbrukarna på husdjursförsäkringens område uppbyggt liknande organisationer. Även i dessa måste delägarnas inflytande anses väl tillvarataget, såväl genom att ombuden i regel utses bland lantbrukare i orten, som betrakta uppdragen som förtroendeuppdrag, som genom direkt representation å stämmorna eller, vid större omslutning, genom val av fullmäktige. I detta sammanhang må påpekas, att Skandinaviska Kreatursförsäkringsbolaget, som är dominerande på området med över 200 000 delägare, har en fullmäktigeförsamling, sammansatt dels av valda representanter, dels av representanter för jordbrukets riksorganisationer och veterinär-medicinsk sakkunskap. Denna strävan sedan gammalt inom jordbruket att genom inflytande på försäkringsverksamhetens utformning inom de branscher, som speciellt beröra jordbruket, medverka till en rationell anpassning av denna till jordbrukets behov, har även tagit sig uttryck däri, att läns- och häradsbolagen på brandförsäkringens område nyligen bildat ett gemensamt företag, Landsbygdens Försäkrings AB, som visserligen formellt är aktiebolag men vars karaktär är klart ömsesidig. Detta bolags uppgift är att meddela återförsäkring för medlemsbolagen men även direktförsäkring i diverse sakkförsäkringsgrenar, såsom skogsbrandförsäkring, inbrotts-, vattenledningsskade-, ansvarighets- m. fl. försäkringsgrenar. Genom

att läns- och häradsbolagens ombudskår utgör försäljningsorganisationen även för Landsbygdens Försäkrings AB har sörts för att anskaffningskostnaderna hållas på lägsta möjliga nivå. Samtliga dessa företag ha till uppgift att till lägsta möjliga kostnader bereda jordbruket effektivast möjliga försäkringsskydd, anpassat efter den ständigt växlande utvecklingen. På grund av den likartade uppbyggnaden och intressegemenskapen i övrigt är det naturligt, att dessa företag arbeta i intim samverkan med jordbrukets övriga ekonomiska organisationer. Det förtjänar i detta sammanhang omnämnas, att dessa organisationer genom Sveriges Lantbruksförbund beretts inflytande i såväl Landsbygdens Försäkrings AB som den för de lokala bolagen gemensamma ideella föreningen, Landsbygdens Brandförsäkringsbolags Förening.

Genom den frivilliga samverkan, som sålunda sker både mellan landsbygdsbolagen inbördes och mellan dessas riksorganisationer och övriga jordbrukets riksorganisationer, befrämjas utan tvivel en rationell utveckling av den försäkringsrörelse, som tillgodoser jordbrukets behov, samtidigt som det på hävdvunna demokratiska principer uppbyggda representationssättet utgör en garanti för att den lokala förankringen bibehålles och delägarnas intressen bli tillgodosedda. För all försäkringsverksamhet torde gälla, att den för att helt fylla sin betydelsefulla uppgift i ett alltmer komplicerat samhälle ständigt måste anpassas efter utvecklingen.

Av vad ovan anförts torde framgå, att förutsättningar finnas för att inom bestående organisationsform på ändamålsenligt sätt få jordbrukets speciella försäkringsbehov tillgodosett. Lantbruksförbundet hyser den uppfattningen, att denna frivilliga samverkan mellan jordbrukarna är en viktig grund att bygga på för framtiden och att ett förstatligande av denna speciella försäkringsverksamhet varken är behövt eller önskvärt.

Stockholm den 11 april 1945.

Sveriges Lantbruksförbund

GÖSTA LIEBERG

/ E. Sjögren

Första lagutskottets utlåtande nr 47; bilagor.

Bilaga F.

*Svenska Försäkringsbolags
Riksförbund*

**Yttrande över motioner vid
1945 års riksdag rörande
försäkringsväsendet**

STOCKHOLM 1945

Yttrande över motion nr 10
1947 om försäkringsväsendet

Nordisk Rotogravyr, Stockholm 1945.

74 1 M. J. H. 1014

INNEHÅLL

	Sid.
Motionerna I:197 och II:419	6
Motionärernas yrkanden.	
Allmänt om motionerna.	
De huvudsakliga anmärkningarna mot försäkringsverksamheten.	
1. Försäkringstagarnas inflytande över bolagens ledning	9
2. Försäkringsverksamhetens ekonomiska effektivitet	10
A. Skadeförsäkring	10
Kritiken grundar sig på missvisande material.	
Oriktigt att bedöma kostnaderna i förhållande till premieinkomsten.	
B. Livförsäkring	12
Felaktiga metoder för mätandet av omkostnaderna.	
De verkliga omkostnaderna för olika former av livförsäkring.	
C. Intetsägande jämförelser med annan verksamhet	14
D. Allmänna synpunkter	16
3. Försäkringstagarnas vinstdelaktighet	17
A. Livförsäkring	17
B. Skadeförsäkring	17
Tekniska svårigheter.	
Vinstdelaktighet förekommer dock i olika former.	
4. Premiesättningen inom skadeförsäkring	18
Tarifföreningarnas uppgifter.	
Premiesättningen.	
Monopoljämförelsen oriktig — stark konkurrens genomgående rå-	
dande.	
5. Anskaffningsverksamheten	21
Fritidsombuden nödvändigt led i fältorganisationen.	
Vidtagna åtgärder för begränsning av ombudsantalet.	
Yrkesfältmännens ställning.	
Ombuden få genomgå utbildning.	
Anmärkningarna ifråga om »returprovision» obefogade.	
Anmärkningarna om bristande anpassning oriktiga.	
Missvisande jämförelse.	
6. Förtidsannullationer och utbetalningsåldrar inom svensk livförsäkring	27

	Sid.
A. Inledande synpunkter	27
Förståelse för livförsäkringens betydelse av grundläggande vikt.	
Premiebetalningsförmågan kan ändras.	
Ändrat försäkringsbehov kan föranleda annullation.	
Konjunkturernas inverkan.	
B. Granskning av uppgifterna i motionerna	29
Motionerna bygga på felaktiga uppgifter.	
Undersökningsmetoden otillfredsställande.	
Kritik mot utbetalningsåldern utan hänsyn till utvecklingen.	
Även försäkringar med relativt låg utbetalningsålder nödvändiga.	
7. Kapitalförvaltningsfrågan	34
8. Statliga dyrtidstillägg å utfallande livförsäkringsbelopp . . .	37
★	
Möjligheterna att göra nu frivilliga försäkringsformer obligatoriska	37
Återförsäkring i utlandet nödvändig	39
Inga sakskaäl för särbehandling av trafikförsäkringen	40
Motionen II:316	41
Avslutning	41
—————	
Bilaga 1	45
Landsbygdens Brandförsäkringsbolags Förenings yttrande.	
Bilaga 2	56
Sjöassuradörernas Förenings yttrande.	
Bilaga 3	63
Kortfattad redogörelse för Svenska Brandtarifföreningens verksamhet.	
Bilaga 4	66
Kortfattad redogörelse för Brandförsäkringsbolagens Tekniska Civilriskcentral.	
Bilaga 5	69
Bestämmelser med förbud mot returprovision inom livförsäkring.	
Bilaga 6	71
Bestämmelser med förbud mot returprovision inom skadeförsäkring.	

Till

Riksdagens första lagutskott.

Genom remiss den 12 februari 1945 har Riksdagens första lagutskott berett Svenska Försäkringsbolags Riksförbund tillfälle att före den 8 april 1945 avgiva yttrande över de till utskottet för behandling hänvisade motionerna nr 197 i första kammaren av herr Strand m. fl. och nr 419 i andra kammaren av herr Hermansson m. fl. angående utredning om centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten m. m. samt nr 316 i andra kammaren av herr Hagberg i Luleå m. fl. angående utredning om rationalisering och centralisering genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten.

Riksförbundet har i anledning härav inhämtat yttranden i frågan av den till förbundet anslutna Landsbygdens Brandförsäkringsbolags Förening samt av Sjöassuradörernas Förening, vilkens medlemmar även äro medlemmar i förbundet. Nämnda yttranden hava i form av promemorior såsom *bil. 1 och 2* fogats till detta utlåtande.

För egen del får riksförbundet anföra följande.

MOTIONERNA I:197 OCH II:419.

Motionärernas yrkanden.

I de likalydande motionerna I: 197 och II: 419 påyrkas dels en allsidig utredning med syfte att åstadkomma en genomgripande centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten, däri inbegripet om och i vilken utsträckning det privata försäkringsväsendet bör överföras till staten och i samband därmed i vad mån vissa ytterligare försäkringsgrenar böra göras obligatoriska, dels ock en provisorisk lagstiftning till förhindrande av att nya och ur det allmännas synpunkt icke önskvärda försäkringsanstalter bildas och att äldre försäkringsföretag starta ny verksamhet under den tid frågor rörande försäkringsverksamhetens framtida utformning äro under utredning.

Allmänt om motionerna.

Till stöd för sina yrkanden åberopa motionärerna en vidlyftig motivering, i vilken förhållandena inom det privata försäkringsväsendet skildras på ett föga objektivt och i många stycken rent felaktigt sätt. Motiveringen är fylld av anmärkningar mot försäkringsväsendet beträffande dess förmåga att tillfredsställa fullgöra sina uppgifter i flertalet av de avseenden, som äro av betydelse för verksamhetens bedömande såväl ur samhällsnyttans synpunkt som i fråga om dess värde för de enskilda samhällsmedlemmarna. Riksförbundet kommer i det följande att till bemötande upptaga de väsentligaste av dessa anmärkningar, men vill redan inledningsvis inlägga en gensaga mot den allmänna tendensen i motionerna att söka skapa en oberättigad misstro mot försäkringsväsendet.

Redan i början av motionerna uttalas sålunda, att »i försäkringsverksamheten, som dock sedan gammalt handhafs av samhälleliga inrättningar, sågo de privata företagarna mindre risker och större utsikter till säkra vinster». Härmed torde motionärerna avse de under 1800-talets senare hälft bildade försäkringsaktiebolagen, då ju de tidigare på rent kooperativ basis bildade ömsesidiga bolagen, av vilka ett flertal ännu existera, icke företrädde några företagarintressen. Det första aktiebolaget bildades emellertid främst för att tillvarataga rent svenska intressen i konkurrens med i Sverige arbetande utländska bolag, vilka förut voro de enda försäkringsgivare, hos vilka den uppväxande industrin kunde erhålla erforderligt försäk-

ringsskydd. Ej heller kunde livförsäkring erhållas annat än i utländska bolag. I detta sammanhang är det icke oviktigt att notera motionärernas uttalande å sid. 4, att »en av anledningarna till det gamla offentliga försäkringsväsendets upphörande var, att de sällsynta organen icke kunnat följa med försäkringsteknikens utveckling, då det gällde att i riskgemenskapen inordna nya försäkringsobjekt av dittills ej sedd ekonomisk storleksordning». Ett studium av handlingar från denna tid visar klart, att de nya riskerna efter dåtida förhållanden voro mycket stora och att man icke hyste några förväntningar om särskilt stora och säkra vinster.

I olika sammanhang förekomma vidare uttalanden, som giva en tendentiös bild av utvecklingen. Exempelvis måste uttalandet å sid. 8, att »livförsäkringsbolagen ha i allmänhet mer eller mindre godvilligt ställt sig kravet om vinstens återförande till de försäkrade till efterrättelse», inge läsaren uppfattningen, att premieåterbäring och vinsttilldelning till försäkringstagarna tillkommit som följd av yttre påtryckningar på bolagen. I verkligheten infördes vinstdelaktighet för försäkringstagarna på initiativ av livförsäkringsrörelsens egna målsmän och var allmänt genomförd redan i slutet av förra århundradet.

Som ett annat exempel må framhållas, att agentbegränsningen inom livförsäkringen, som på sid. 8 i motionerna oriktigt tillskrives ingripande år 1933 från försäkringsinspektionens sida, i verkligheten berodde på initiativ från livförsäkringsrörelsens egna representanter och hade sitt ursprung i långt tidigare strävanden bland dessa.

På sid. 9 göra motionärerna gällande, att »de rådande förhållandena inom den privata försäkringsverksamheten ha medfört att s. k. returprovisioner förekomma i en ej obetydlig omfattning», och till och med, att viss form av returprovision inom skadeförsäkringen »skiljer sig icke mycket från vad som annars går under namn av mutor». Redan år 1907 träffades en överenskommelse mellan livförsäkringsbolagen i syfte att motarbeta förekomsten av returprovisioner, och den i motionerna omnämnda lagbestämmelsen i ämnet tillkom sedermera år 1914 på yrkande från livförsäkringshåll. Jämväl inom sakförsäkringen föreligger sedan länge överenskommelse mellan bolagen i syfte att motverka returprovisioner. Riksförbundet återkommer i det följande till denna fråga. Här har den endast omnämnts bland andra exempel på framställningssättet i motionerna.

De huvudsakliga anmärkningarna mot försäkringsverksamheten.

Försöker man i övrigt sammanfatta de i motionerna framförda anmärkningarna mot det privata försäkringsväsendet, finner man, att dessa i stort sett gå ut på

1) att försäkringstagarna sakna inflytande över försäkringsbolagens ledning;

2) att verksamheten är ekonomiskt ineffektiv, i det att alltför liten del av inflytande premier kommer försäkringstagarna till godo i form av ersättning för inträffade skadefall därför att alltför stor del av premieinkomsten slukas av bolagens förvaltningskostnader och vinst;

3) att vinstdelaktighet för försäkringstagarna icke genomförts på skadeförsäkringens område;

4) att premiesättningen inom skadeförsäkring i stor utsträckning skötes av s. k. tarifföreningar (»priskarteller»), varigenom verksamheten fått en stark likhet med ett privat monopol;

5) att anskaffningsverksamheten i fråga om såväl liv- som skadeförsäkring är behäftad med allvarliga brister;

6) att förtidsavgången inom livförsäkringsklientelet är orimligt hög; samt

7) att försäkringstagarna eller samhället icke ha något verkligt inflytande på försäkringsbolagens kapitalplaceringar.

Såsom en allvarlig anmärkning mot det privata försäkringsväsendet torde jämväl böra fattas motionärernas å sid. 17 till stöd för statens övertagande av all försäkringsverksamhet gjorda uttalande,

8) att det, liksom då det gäller folkpensionärer och statliga äldre pensionstagare, vore rimligt om också de äldre livförsäkringstagarna kunde erhålla dyrtidstillägg i någon form och att endast samhället kunde ordna en härför erforderlig uppvärdering av försäkringsbeloppen.

Riksförbundet skall i fortsättningen punkt för punkt till granskning upptaga dessa anmärkningar, vilka med olika styrka rikta sig mot olika grenar av den privata försäkringsverksamheten.

1. Försäkringstagarnas inflytande över bolagens ledning.

Denna fråga beröres i motionerna på sid. 2, där det heter, att försäkringstagarnas inflytande över bolagens ledning i allmänhet är lika litet realiserat bland de ömsesidiga bolagen som hos aktiebolagen.

Rätta förhållandet är, att mer än hälften av de ömsesidiga riksbolagen samt flertalet läns- och häradsbolag ha sitt försäkringstagarinflytande ordnat så, att försäkringstagarna själva å bolagsstämma besluta i bolagets angelägenheter. Vidare finns det åtskilliga bolag, som visserligen hava övergått till indirekt representation genom fullmäktige men samtidigt bibehållit direkt delägareinflytande beträffande angelägenheter av särskild vikt såsom val av revisorer, stadgeändringar, likvidation m. m. Även i bolag, där försäkringstagarnas inflytande utövas enbart genom fullmäktige, äro försäkringstagarna dock i stor utsträckning förbehållna rätten att på ett eller annat sätt själva utse och förnya dessa.

Inom de nära 1.000 mindre s. k. sockenbolagen — vilka motionärerna dock ej torde åsyfta — torde det undantagslöst vara så ordnat, att delägarna själva praktiskt taget ha beslutanderätt i alla frågor av vikt.

Det förhåller sig helt naturligt så, att svårigheterna att åt försäkringstagarna inrymma avgörande inflytande på ledningen och skötseln av försäkringsbolagen växa i samma mån som antalet försäkringstagare ökar. Samtidigt öka också riskerna för att ett sådant inflytande kan av särskilda grupp- och särintressen utnyttjas till skada för försäkringstagarna i gemen.

Den föreliggande frågan är emellertid icke något för försäkringsverksamheten speciellt problem, utan den gör sig med olika styrka gällande med avseende å praktiskt taget alla företag med stort antal delägare eller intressenter. Snarare borde frågan vara av mindre betydelse inom försäkringsverksamheten än på andra områden med hänsyn till att det allmänna genom en sakkunnig statlig institution, Kungl. Försäkringsinspektionen, utövar en ingående tillsyn över försäkringsbolagen och deras verksamhet. Denna tillsyn är i allt väsentligt inriktad på att tillvarata försäkringstagarnas intressen.

Trots sitt större sammanhang har dock frågan om försäkringstagarnas inflytande över försäkringsbolagens ledning flera gånger upptagits till särskild behandling. För närvarande är den sålunda

föremål för undersökning genom 1942 års försäkringsutredning, som i samband med koncessionsfrågan upptagit den till behandling och vars betänkande beräknas föreligga inom kort.

2. Försäkringsverksamhetens ekonomiska effektivitet.

A. Skadeförsäkring.

Kritiken grundar sig på missvisande material.

Såsom mått på försäkringsverksamhetens effektivitet i ekonomiskt avseende använda motionärerna beträffande skadeförsäkring vissa sifferuppgifter rörande förhållandet mellan utbetalda skadersättningar och premieinkomsten. Uppgifterna hava hämtats ur en i försäkringsinspektionens årliga publikation »Enskilda försäkringsanstalter» förekommande sammanställning rörande premier, skadersättningar, förvaltningskostnader och överskott.

Det privata försäkringsväsendet har tidigare vid olika tillfällen, bland annat i yttranden över herr Hermanssons motioner rörande försäkringsväsendet vid 1935 och 1936 års riksdagar, haft anledning påvisa, att de ur nämnda sammanställning hämtade uppgifterna icke kunna läggas till grund för ett bedömande av försäkringsbolagens förvaltningskostnader. Att de det oaktat vid kritik av försäkringsväsendet ständigt använts för sådant ändamål har föranlett försäkringsinspektionen att i sin nyligen utkomna årspublikation, avseende det enskilda försäkringsväsendet under år 1943, till den ifrågavarande sammanställningen foga kommentaren, att några tillförlitliga slutsatser rörande exempelvis omkostnadernas skälighet icke kunna dragas ur de anförda siffrorna.

Då motionerna inledas med en uppgift över vad svenska folket erlägger i avgifter för försäkringsändamål, torde motionärerna med sin kritik av kostnaderna avse de kostnader, de svenska försäkringstagarna ha att betala för sitt försäkringsskydd. Sammanställningen i försäkringsinspektionens årspublikation är däremot upprättad på basis av den premieinkomst, som erhålles genom att först till de direkt från försäkringstagarna erhållna premierna (direkt affär) lägga från andra, huvudsakligen utländska bolag mottagna premier för återförsäkringar (indirekt affär) och sedan avdraga i

återförsäkring avgivna premier. Den så uppkomna nettoaffären benämnes »affär för egen räkning».

På detta sätt införes i beräkningarna ett ovidkommande moment, i det att man sammanblandar den direkta svenska affären såväl med direkt utländsk affär som med återförsäkringsaffär. Att detta moment även är av väsentlig betydelse framgår exempelvis därav, att i en av de större bolagsgrupperna affären för egen räkning för år 1943 var sammansatt av 26 % direkt svensk affär och 74 % återförsäkringsaffär, mottagen praktiskt taget från hela världen. Betraktar man brandförsäkringsbranschen i dess helhet, fördelar sig premieinkomsten med 60 % å direkt svensk affär och 40 % å direkt försäkring i utlandet och mottagen återförsäkringsaffär. Den utländska affären drager i allmänhet av olika skäl högre kostnader än den direkta svenska affären. Statistiska jämförelser av den art motionärerna gjort, byggda på affären för egen räkning, kunna i själva verket ge nästan vilket resultat som helst, beroende på affärens sammansättning. De återspegla icke hur stor del av de svenska försäkringstagarnas premier som tagits i anspråk för skadeståndsbetalningar, förvaltningskostnader och andra ändamål.

Oriktigt att bedöma kostnaderna i förhållande till premieinkomsten.

Framför allt måste emellertid anmärkning riktas mot motionärernas sätt att bedöma kostnaderna. Premieinkomsten är överhuvud taget icke användbar som kostnadsmätare. Endast en viss del av kostnaderna är direkt beroende av premieinkomsten, under det att kostnaderna i övrigt äro beroende av en mångfald andra faktorer, såsom antalet försäkringar, riskernas karaktär, skadefrekvensen m. m. Om medelpremienivån är hög, komma kostnaderna, mätta i procent av premierna, att te sig fördelaktigare än vid en lägre medelpremienivå. En höjning av premierna kan ge ett falskt intryck av att kostnaderna blivit lägre. Vid premiesänkning blir förhållandet det omvända. Om exempelvis brandpremierna för en fabrik är 1.000 kronor per år och bolagets kostnader för försäkringen utgöra 10 % agentprovision eller 100 kronor samt 150 kr. i andra kostnader, blir kostnadssumman 250 kronor eller 25 % av premien. Om så fabriken förses med automatisk sprinkleranläggning, reduceras premien med 50 % eller till 500 kronor. Agentprovisionen sjunker härigenom till 50 kronor, men bolagets övriga kostnader

förbli oförändrade och totalkostnaden sjunker sålunda från 250 till 200 kronor. Kostnaden i procent av premien har det oaktat stigit från 25 till 40 %.

Detta exempel ansluter sig nära till verkligheten. Genomsnittspremien för brandförsäkring överhuvud taget i Sverige har nämligen i de s. k. riksbolagen, d. v. s. över hela landet arbetande bolag, från år 1920 under konkurrensens oavlåtliga tryck nedpressats med cirka 50 %. Jämväl inom övriga sakförsäkringsgrenar är premienedsättningstendensen övervägande. Från 1920-talet har sålunda genomsnittspremien minskats med över hälften inom ansvarighetsförsäkring och inbrottsförsäkring och med $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ inom vattenledningskadeförsäkring, maskinförsäkring och garantiförsäkring. I själva verket är förbilligandet av försäkringsskyddet än starkare än som framgår av de sålunda anförda siffrorna, beroende på tid efter annan till försäkringstagarnas förmån vidtagna ändringar i försäkringsvillkoren, innebärande utökat försäkringsskydd.

Det är av betydelse att hålla nu påpekade förhållanden i minnet vid bedömandet av motionärernas uttalande å sid. 5 i motionerna, att »någon tendens till minskning av förvaltningskostnadernas andel i premieinkomsten till följd av den ökade omslutningen icke kan konstateras».

B. Livförsäkring.

Felaktiga metoder för mätandet av omkostnaderna.

För livförsäkringens del ha motionärerna till utgångspunkt för bedömandet av förvaltningskostnaderna valt att sätta dessa i relation till premieinkomsten under en följd av femårsperioder, varvid en ständigt sjunkande serie erhållits med siffran 21,6 % för åren 1928—1932 och 17,7 % för åren 1938—1942. Här ha emellertid motionärerna själva påpekat den inverkan premienivån har på omkostnads-siffran uttryckt i procent av premieinkomsten i det de uttala, att den omkostnadssänkning, de framräknade siffrorna utvisa, till någon del härrör från höjning av nettopremierna och alltså till denna del endast är skenbar.

Trots att det är oväsentligt i vidare mån än att det åskådliggör den allmänna tendensen i motionerna må då nämnas, att den sänk-

ning, som beror på höjning av premienivån, enligt verkställda beräkningar uppgår till högst 0,2 %.

I fråga om de av motionärerna framräknade kostnadsiffrorna bör emellertid framhållas, att de ej ge någon riktig bild av kostnadsutvecklingen. Nedgången i procentsiffrorna torde i huvudsak bero på att försäkringsbeståndet under den undersökta perioden erhållit en annan sammansättning, så att numera däri ingår en vida större del av i förhållande till premiernas storlek mindre kostnadskrävande försäkringsformer än tidigare.

Vill man få en riktig bild av kostnaderna inom livförsäkringen får man ej hänföra beräkningarna till visst år och ej heller verkställa dem på grundval av försäkringskollektivet i dess helhet. Är verksamheten starkt expanderande blir exempelvis den totala kostnadsiffran för löpande år satt i relation till premieinkomsten väsentligt högre än i ett bolag med ringa eller ingen nyanskaffning. Men i båda fallen äro enskilda försäkringar av samma art belastade med lika stora kostnader.

De verkliga omkostnaderna för olika former av livförsäkring.

Beträffande premieinkomsten såsom kostnadsmätare gälla givetvis i huvudsak samma invändningar som ovan gjorts för sakförsäkringens vidkommande. Vill man emellertid ange livbolagens omkostnader i förhållande till premierna, måste man gå helt andra vägar än motionärerna gjort. Man måste då taga i betraktande å ena sidan samtliga kostnader under hela försäkringstiden och å andra sidan samtliga premier för försäkringen, varvid man har att följa de av Kungl. Maj:ts fastställda grunderna för premieberäkningen. En sådan sammanställning ger olika resultat för olika försäkringsformer. Vid ränteförsäkring stannar totalkostnaden vid 6 % av premien. Vid kapitalförsäkring varierar den med försäkringstiden. En viss belysning kan i senare fallet erhållas av ett representativt exempel. Såsom sådant kan man taga en blandad liv- och kapitalförsäkring för en 25-åring till 55 år. Undersöker man kostnadsförhållandena för detta fall och därvid tar hänsyn till dels den kostnadsstegring, som betalning i terminer medför, dels den kostnadsänkning, som inom stor försäkring f. n. uppkommer genom besparingar i förhållande till grundernas omkostnadsplan, finner man, att totalkostnaderna uppgå till 13,5 % av premien för stor försäkring och 21 % för folkförsäk-

ring. Av de angivna totalkostnaderna för kapitalförsäkring utgöres inom stor försäkring 6,5 % av premien av s. k. engångskostnader, vilka till största delen äro försäljningskostnader. För folkförsäkring utgör motsvarande siffra 8 % av premien.

Vid beräkningen av ovan angivna siffror har i folkförsäkringen icke medräknats försäkring med veckopremie, vilken försäkringsform helt naturligt medför icke oväsentligt högre förvaltningskostnader än andra försäkringsformer.

Kostnadsutvecklingen kan belysas genom av försäkringsinspektionen publicerade jämförelser mellan de enligt grunderna beräknade förvaltningskostnaderna och de verkliga kostnaderna. För tioårsperioden 1934—1943 utvisa dessa jämförelser följande resultat.

År	Verkliga förvaltningskostnader i procent av de enligt grunderna tillåtna
1934 }	98,2
1935 }	
1936	97,1
1937	98,4
1938	93,6
1939	91,6
1940	89,6
1941	88,7
1942	85,8
1943	90,0

Till denna sammanställning bör anmärkas, att de nya grunder, som infördes år 1938, på sina håll lämnat en något vidare kostnadsram än de tidigare grunderna, vilket i någon ehuru obetydlig mån kan hava påverkat procentsiffrorna. Höjningen från år 1942 till år 1943 är att tillskriva den starkt ökade nyanskaffningen sistnämnda år.

C. Intetsägande jämförelser med annan verksamhet.

Av vad ovan anförts torde klart framgå, att de i motionerna äberopade uppgifterna icke kunna läggas till grund för omdömet, att den privata försäkringsverksamheten arbetar med oskäligt höga förvaltningskostnader. Ej heller de gjorda jämförelserna med andra

verksamhetsgrenar ge belägg för ett sådant påstående. I fråga om livförsäkringen har exempelvis anförts, att förvaltningskostnadernas andel i de försäkrades fonder för hela den egentliga livförsäkringsverksamheten i medeltal utgör 1,7 % (för folkförsäkringsbolagen 3 %), under det att förvaltningskostnaderna för postsparbanken belöpa sig till 0,8 % och hos sparbankerna till 0,7 % av insättarebehållningen. Det är svårt att förstå meningen med en sådan jämförelse. Det rör sig ju här om så artskilda verksamheter, att en direkt jämförelse helt enkelt ej är möjlig. Vill man jämföra kostnaderna för sparverksamheten i de olika fallen, är det nödvändigt att söka utsöndra den del av kostnaderna för livförsäkringsverksamheten i dess helhet, som kan anses belöpa sig på sparmomentet i försäkringen. Någon motsvarighet till livförsäkringsbolagens kostnader för anskaffning, riskbedömning, premieinkassering och beståndsvård förekommer överhuvud taget icke för postsparbanken och sparbankerna. Men en detaljerad uppdelning av livförsäkringens kostnader på olika däri ingående moment läser ej kunna göras på ett invändningsfritt sätt. Även de valda jämförelsegrunderna, i ena fallet försäkringsfonderna och i de andra insättarebehållningarna, äro inkommensurabla.

Då förefalla vid en ytlig betraktelse de i annat sammanhang av motionärerna gjorda jämförelserna mellan å ena sidan skadeförsäkringen och å andra sidan riksförsäkringsanstaltens och de erkända sjukkassornas verksamhet mera rimliga, då det ju här är fråga om verksamhet av samma art, nämligen försäkringsverksamhet. Även dessa jämförelser äro dock i själva verket värdelösa utan en jämsides verkställd ingående analys av de arbetsuppgifter, som föreligga inom de verksamhetsgrenar, som ställas mot varandra. Beträffande riksförsäkringsanstalten må för övrigt framhållas, att det ej är möjligt att ur tillgängliga uppgifter få fram någon riktig siffra för de verkliga förvaltningskostnaderna. Anstaltens budget belastas sålunda icke med någon kostnad för en hel del starkt kostnadskrävande ändamål såsom hyra av kontorslokaler, viss del av premieuppbörden, porto och pensionering av de cirka 600 anställda. Å andra sidan måste hänsyn tagas till vissa riksförsäkringsanstalten åvilande arbetsuppgifter, vilka sakna motsvarighet hos de privata bolagen, såsom skadereglering på grund av militärersättningsförordningarna och förandet av centralt arbetsgivarregister. Det borde utan vidare vara klart, att de av motionärerna gjorda jämförelserna mellan riksförsäkringsanstaltens verksamhet och privatförsäkringen

samt den därur dragna slutsatsen, att de privata bolagen arbeta med för höga kostnader, äro felaktiga. Lika felaktigt skulle det exempelvis vara att påstå, att riksförsäkringsanstaltens förvaltning är ekonomisk och ineffektiv, därför att förvaltningskostnaderna mätta i procent av premieinkomsten äro väsentligt högre än de privata ömsesidiga arbetsgivarebolagens på samma sätt mätta förvaltningskostnader. Och dock utöva de privata arbetsgivarebolagen samma slag av försäkringsverksamhet som riksförsäkringsanstalten.

D. Allmänna synpunkter.

Ett objektivt bedömande av skäligheten av förvaltningskostnaderna inom viss verksamhet kräver uppenbarligen en ingående granskning och analys av alla de arbetsuppgifter, som äro förknippade med verksamheten, och därefter djupgående undersökningar, huruvida varje arbetsuppgift för sig är nödvändig, önskvärd, försvarbar eller eventuellt onödig med hänsyn till ett rationellt bedrivande av verksamheten och därjämte huruvida handhavandet av varje särskild arbetsuppgift är så organiserat, att det i förhållande till de nedlagda kostnaderna lämnar största möjliga utbyte i ekonomiskt avseende eller i fråga om andra förhållanden av betydelse ur effektivitetssynpunkt. Något invändningsfritt svar på de frågor, som sålunda uppstå, torde det överhuvud taget icke vara möjligt att erhålla. Vad som till en tid anses motsvara höjden av rationell och ekonomiskt effektiv förvaltning kan senare på grund av den tekniska utvecklingen behöva utdömas som efterblivet.

Givet är emellertid, att jämförelser ur kostnads- och effektivitetssynpunkt mellan olika företag och verksamhetsgrenar äro av visst värde för bedömandet av de spörsmål, varom här är fråga, förutsatt att de företag eller verksamhetsgrenar, som ställas mot varandra, äro i huvudsak jämförbara. För den privata försäkringsverksamhetens del kan med beaktande av vad tidigare anförts knappast uppställas något annat jämförelseobjekt än försäkringsverksamhet i utlandet. Även en sådan jämförelse, grundad på faktiska siffror, är emellertid förbunden med stora svårigheter, men det jämförelsematerial, som står till buds, ger dock ett starkt stöd för uppfattningen, att den privata försäkringsverksamheten i Sverige arbetar med kostnader, som äro låga i jämförelse med förhållandena i utlandet.

3. Försäkringstagarnas vinstdelaktighet.

A. Livförsäkring.

Inom livförsäkringen beräknas premierna enligt av Kungl. Maj:tt fastställda grunder, vilka bygga på vissa antaganden rörande dödlighet, ränta och förvaltningskostnader. Enligt föreskrift i lagen om försäkringsrörelse innehåller vart och ett av dessa antaganden viss säkerhetsmarginal, vilket innebär att premierna bliva något högre än som vid tidpunkten för grundernas fastställande kan anses strängt nödvändigt och att på grund härav verksamheten normalt skall lämna överskott. Överskottet tillgodoföres försäkringstagarna i form av premieåterbäring eller vinst. Härvid kan och bör det i stort sett ordnas så, att olika grupper av försäkringstagare göras delaktiga av vinsten i samma mån som de genom sina premier bidragit till överskottet. Vinsttekniken inom livförsäkringen bygger dels på att livförsäkringsavtalen i regel omfatta en mycket lång följd av år och dels på att skadeförloppet inom verksamheten, d. v. s. dödligheten bland försäkringstagarna, är relativt jämnt.

B. Skadeförsäkring.

Tekniska svårigheter.

På skadeförsäkringens område äro förhållandena annorlunda, främst såtillvida att det ej är möjligt att för varje särskilt verksamhetsår eller ens för en lång följd av år avgöra, om och i vad mån uppkommande överskott böra betraktas såsom vinst. Ett lyckligt skadeförlopp under exempelvis 10 år kan följas av några katastrofår, som eliminera den föregående 10-årsperiodens samlade överskott och förvandla det till förlust. Detta gäller särskilt i fråga om branscher, där risken för skador av katastrofartad omfattning är mera framträdande — t. ex. brandförsäkring — och branscher, vilka röna starkt inflytande av konjunkturväxlingar, t. ex. inbrottsförsäkring. Hänsynen till bolagens soliditet, vilken ur försäkringstagarnas synpunkt är den viktigaste, kräver därför, att de överskott, som uppstå, i största utsträckning fonderas för mötande av förluster, vilka, enligt vad erfarenheten visat, äro oundvikliga.

En annan omständighet av vikt vid bedömandet av frågan om vinst inom skadeförsäkringen är, att försäkringsavtalen oftast avse kortare tidsperioder. Avtal omfattande 5 eller 10 år förekomma

visserligen allmänt i vissa branscher, men sådana perioder kunna icke i detta sammanhang betecknas som långa. Vid korta avtalstider är det — även bortsett från de nyss berörda svårigheterna att konstatera, att överskott av vinstkaraktär verkligen föreligger — uppenbarligen ej möjligt att genomföra något vinstsystem liknande det, som förekommer inom livförsäkringen.

Vinstdelaktighet förekommer dock i olika former.

Skadeförsäkringsbolagen hava dock i betydande utsträckning sökt sig fram på olika vägar för att bereda försäkringstagarna förmåner, i viss mån motsvarande vinstdelaktigheten inom livförsäkringen. I den mån en försäkringstagare under längre tid kvarstår som sådan hos samma bolag, kan han sålunda komma i åtnjutande av premienedsättning genom förekommande åldersrabatter, som kunna uppgå till 10 à 40 % av premien. Vissa ömsesidiga bolag hava ock sedan gammalt använt sig av olika former för kontant vinstutdelning och premieåterbäring till sina delägare eller vissa grupper bland dessa. Vid allframtidförsäkring i brand hava på grund av avtalstidens längd vissa bolag infört särskilda vinstgrunder och dylika grunder förekomma även inom olycksfallsförsäkringen. Andra former av vinstdelaktighet tillämpas också, såsom inom trafikförsäkringen och motorfordonsförsäkring i övrigt, där vinst (bonus) erhålles i form av premierabatter i förhållande till antalet skadefria år. Främst bör dock framhållas betydelsen i det avseende, varom här är fråga, av den ständigt fortgående premienedsättningen, möjliggjord genom förbättrade riskförhållanden och framtvingad genom den oavlåtliga konkurrensen mellan bolagen.

I realiteten göras sålunda försäkringstagarna inom skadeförsäkringen delaktiga i »vinst» i långt större utsträckning än som angives i motionerna, även om formerna måste bli andra än inom livförsäkringen.

4. Premiesättningen inom skadeförsäkring.

Beträffande premiesättningen inom skadeförsäkringen göra motionärerna gällande, att den i stor utsträckning skötes av s. k. tariff-föreningar, av motionärerna benämnda priskarteller, och att hela verksamheten härigenom fått en stark likhet med ett privat monopol.

Tarifföreningarnas uppgifter.

Med rätta understryka motionärerna inledningsvis, att soliditet och effektivitet äro »de båda synpunkter, ur vilka det allmänna främst har att övervaka försäkringsverksamheten». Det är emellertid just dessa synpunkter, som kunna sägas utgöra grunden för tarifföreningarnas tillkomst och verksamhet. Betydelsen av, att en försäkringsgivare under alla omständigheter skall vara i stånd att fullgöra sina förpliktelser gentemot försäkringstagarna, behöver ej närmare utvecklas. Redan tidigt ha försäkringsväsendets målsmän insett, att en ohämmad konkurrens förbjuder sig själv ur synpunkten av kravet på försäkringsföretagens soliditet.

Vad tarifföreningarna och deras verksamhet beträffar vill riksförbundet ej tynga sitt yttrande med en mera ingående redogörelse, vilken skulle kräva ett förhållandevis alltför stort utrymme. I särskild bilaga, *bil. 3*, kan den intresserade taga del av en kortfattad redogörelse för verksamheten inom den äldsta och mest betydande av tarifföreningarna, nämligen Svenska Brandtarifföreningen.

Av denna redogörelse framgår, att en mycket väsentlig uppgift för brandtarifföreningen varit att på olika sätt söka eliminera riskerna för skadefall. Utarbetandet av särskilda försäkringsvillkor för olika riskkategorier, ägnade att minska såväl brandrisken överhuvud taget som skadornas omfattning vid timad brand, har intagit en mycket framträdande plats på brandtarifföreningens arbetsprogram.

Vidare må hänvisas till vad Sjöassuradörernas Förening i sitt bilagda yttrande anfört rörande nämnda förenings tariffkommitté.

Premiesättningen.

I fråga om premiesättningen må framhållas, att denna är väsentligt beroende av faktorer, som ej göra sig gällande vid övrig prisbildning. Det utomordentligt vidlyftiga arbete av statistisk och teknisk art, på vilket premiesättningen grundar sig, skulle överhuvud knappast vara möjligt utan samverkan mellan bolagen, vartill kommer att det statistiska underlaget för de enskilda bolagen i regel skulle vara för litet för att kunna läggas till grund för riskbedömningen. Under alla omständigheter skulle arbetet medföra kostnader av en storleksordning, som skulle fördyra priset på försäkringsskyddet på ett »intolerabelt» sätt — för att använda motionärernas egen terminologi.

För belysande av de metoder, som tillämpas vid premiesättningen, och den ingående analys av olika riskpåverkande faktorer, som därvid förekommer, lämnas i *bil. 4* en summarisk redogörelse för verksamheten inom det för såväl tariffbolagen som de utanför tarifföreningen stående riksbolagen gemensamma organet Brandförsäkringsbolagens Tekniska Civilriskcentral (BTC).

Det är ägnat att förvåna, att motionärerna, som eljest i en centralisering av försäkringsverksamheten se botemedlet mot de svagheter, varav denna verksamhet förmenas lida, synas ha förbisett, att samverkan, utan att företagsindividualiteten därför trädades för nära, utgör en förutsättning för ej blott ett solitt utan även — och icke minst — ett effektivt försäkringsväsende. Man har i själva verket på denna väg tillvaratagit åtskilliga av de fördelar, som en centralisering skulle kunna medföra, utan att de därmed förenade nackdelarna behövt göra sig gällande.

Monopoljämförelsen oriktig — stark konkurrens genomgående rådande.

Var och en som något känner till förhållandena inom sakkörsäkringen måste vara på det klara med, att en utomordentligt stark konkurrens råder på detta område och att en jämförelse med monopolistiska företag är felaktig. Exempelvis på brandförsäkringsområdet förekomma, såsom framgår redan av det nyss anförda, dels ett antal aktiebolag, de s. k. tariffbolagen, vilka tillhöra tarifföreningen, och dels ett betydande antal ömsesidiga bolag, som stå utanför densamma. Konkurrensen gör sig gällande redan mellan tariffbolagen inbördes trots den för dem i huvudsak gemensamma premiesättningen. Så kan t. ex. ett bolag genom på teknisk kunnighet grundad service förmå en försäkringstagare att vidtaga vissa brandskyddsåtgärder och på detta sätt komma fram till en för försäkringstagaren betydligt förmånligare premie än förut inom de eljest gemensamma tariffernas ram. Att de ömsesidiga bolagen i sin premiepolitik skulle följa tariffbolagen så att de till stor del bestämma sina premier till t. ex. 90 % av tariffbolagens premier, är icke riktigt. Det råder tvärtom en fri och utomordentligt stark konkurrens mellan tariffbolag och ömsesidiga bolag samtidigt som konkurrensen gör sig gällande inbördes mellan de enskilda bolagen i de olika bolagsgrupperna. Initiativen till premienedsättning tagas än från ett håll och än från ett annat.

Den konkurrens, som föreligger, åstadkommer en ständig inverkan på premienivån i nedåtgående riktning, vilket bl. a. framgår av att genomsnittspremienivån för brandförsäkring i Sverige i riksbolagen, som förut nämnts, sedan år 1920 nedgått med cirka 50 %. Det bör emellertid samtidigt framhållas, att kravet på att premierna skola vara bärkraftiga icke lämnats ur sikte. Ett målmedvetet arbete, som i stor utsträckning grundats på samverkan mellan samtliga bolagsgrupper, har nedlagts på det förebyggande brandskyddets och på brandsläckningsväsendets område. Resultatet härav liksom den fortgående riskförbättring, som erhållits exempelvis genom ökad stenhusbebyggelse i vissa samhällen, avspeglar sig i brandförsäkringsbolagens premiepolitik, som på detta sätt principiellt stimulerar arbetet för förebyggande av eldsolyckorna i vårt land.

5. Anskaffningsverksamheten.

Mot försäkringsbolagens försäljningsorganisation rikta motionärerna en vidlyftig kritik. Samtidigt som organisationen förmenas vara för dyr, betecknas den även som kvalitativt undermålig.

Fritidsombuden nödvändigt led i fältorganisationen.

En framträdande anmärkning är att i bolagens fältorganisationer ingår »ett stort antal s. k. fritids- och biförtjänstagerter». Mot att överhuvud taget för anskaffningsarbetet inom försäkringsverksamheten anlita fritidsombud, varmed förstås ombud, som vid sidan av sin ordinarie arbetsuppgift representera ett försäkringsbolag, torde dock några befogade erinringar icke kunna göras. På ett flertal områden, såväl inom enskild verksamhet som även inom offentlig förvaltning, förekomma motsvarigheter i stor utsträckning. Pensionsstyrelsens ombud och ombud för sjukkassor inneha dessa uppdrag vid sidan av sin yrkesmässiga sysselsättning. Och inom försäljningsverksamhet i allmänhet har erfarenheten visat, att anlitaandet av ombud, som ha sin huvudsakliga inkomst av annat arbete, är den enda möjliga och rationella lösningen av organisationsproblemet för stora områden av vårt glest befolkade land.

På samma sätt förhåller det sig inom försäkringsverksamheten. Om man önskar upprätthålla denna verksamhets effektivitet beträffande såväl nyteckning som vidmakthållandet av redan befintligt försäkringskydd och i övrigt tillhandahålla nuvarande service

gentemot den över hela vårt vidsträckta land spridda kundkretsen, skulle ett avskaffande av fritidsombuden nödvändiggöra en avsevärd ökning av yrkesackvisitörernas antal. Detta skulle emellertid i varje fall för landsbygden medföra en utomordentlig fördyring av bolagens fältkostnader. Beträffande städer och andra tätorter har tidigare erfarenhet i stort sett pekats i samma riktning. De olika försäkringsbolagen sträva emellertid ständigt efter att effektivisera sin försäljningsorganisation och nya vägar prövas undan för undan. Troligt är, att utvecklingen för sådana områden kan komma att leda till en minskning av antalet fritidsombud.

Vidtagna åtgärder för begränsning av ombudsantalet.

I medvetande om att en alltför stor ombudskår medför olägenheter av olika slag, hava bolagen också vidtagit gemensamma åtgärder för begränsning av antalet ackvisitörer, vilka åtgärder utmynnat i överenskommelser rörande högsta tillåtna antal ombud för varje bolag. Var den lämpliga gränsen för ombudsantalet går får bedömas med ledning av vunna erfarenheter. Överenskommelserna hava också tid efter annan reviderats på grundval av dylika erfarenheter.

På livförsäkringsområdet har, sedan den första överenskommelsen träffades år 1933, en minskning av antalet ombud ägt rum från cirka 78.000 nämnda år till något över 38.000 år 1944 och ytterligare reduktion av antalet är att förvänta efter ingåendet år 1943 av nya överenskommelser. En mindre ökning av antalet, som inträdde år 1943, beror bl. a. på att inom vissa företag nya organisationsformer prövas och är ej, såsom motionärerna förmena, tecken på att agentantalet åter befinner sig i tillväxt.

Antalet registrerade ombud för riksbolagen i sakförsäkring med undantag för sjö- och transportförsäkring utgjorde vid slutet av år 1944 cirka 44.000, varav emellertid ett betydande antal (minst 15.000) äro registrerade jämväl som livförsäkringsombud. Härtill komma några tusen ombud för lokala läns-, härads- och sockenbolag. Den mellan sakförsäkringsbolagen sedan år 1935 gällande överenskommelsen har reviderats i december 1944. Även på detta område har man anledning förvänta en minskning av agentantalet.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas, att i de ovan angivna siffrorna för agentantalet ingår ett ej oväsentligt antal aspiranter, vilka rätteligen ej borde medräknas. För nyrekryteringen

av ombudskårerna måste givetvis ett tämligen stort antal personer, innan ombudsuppdrag i egentlig mening kan komma i fråga, prövas någon tid med avseende å lämplighet och fallenhet för anskaffningsarbete på försäkringsområdet, vilket kanske i än högre grad än annat försäljningsarbete kräver speciella förutsättningar. På livförsäkringsområdet voro sålunda för storförsäkringsbolagen cirka 3.500 aspiranter vid utgången av år 1944 registrerade som ombud och bland dessa sker helt naturligt en stark gallring.

Framhållas må slutligen, att de ovan nämnda överenskommelserna på intet sätt avse att likforma bolagens agentorganisationer. Ett livsvillkor för en sunt driven försäljningsverksamhet är nämligen möjligheten att anpassa densamma efter de olika företagens arbetsmetoder och utvecklingslinjer.

Yrkesfältmännens ställning.

De ovan behandlade anmärkningarna taga sikte på ombudsorganisation i dess helhet men gälla i främsta rummet fritidsombuden. Beträffande yrkesfältmännen uttala motionärerna å sid. 14, att »karakteristiskt för försäkringsbolagens försäljningsverksamhet är den ständiga pressen på yrkesförsäljarna — som i alltför många fall hastigt förbrukas och därefter avlösas av nya män». I samband därmed göres gällande, att ombuden i alltför många fall sakna både elementära kunskaper och verkligt intresse för verksamhetens sociala förpliktelser, varvid livförsäkringsverksamheten skjutes i förgrunden.

Det må i anledning härav först framhållas, att yrkesombuden inom livförsäkringen, innan de kunna erhålla fastare anställning, måste underkasta sig en utbildning, som icke torde vara vanlig på försäljarområdet inom andra grenar av näringslivet. Utbildningen är av såväl praktisk som teoretisk art. Livförsäkringsbolagen hava gemensamt fastställt vissa kunskapsmått, som kvalificera för anställning som yrkesfältman, och kunskapsprov avläggas inför en av Svenska Livförsäkringsbolags Förening utsedd examensnämnd. All utbildning sker på bolagens bekostnad.

Redan detta förhållande, att försäkringsbolagen numera nedlägga betydande kostnader på utbildningen av sina yrkesfältmän, borde vara tillräckligt för att vederlägga det väsentliga i den kritik som ligger i uttalandet, att fältmännen snabbt förbrukas och ersättas av nya män. Att förfara på dylikt sätt skulle ju ur ekonomisk synpunkt vara direkt huvudlöst handlat.

Men vidare må framhållas, att icke blott livförsäkringsbolagen utan i viss utsträckning även skadeförsäkringsbolagen träffat anstalter i olika former för pensionering av yrkesfältmännen. Detta skulle väl knappast ifrågakomma, om anställningen vore så löslig, som motionärerna antydningvis vilja göra gällande. Det må nämnas, att för närvarande pågå förhandlingar mellan försäkringsbolag företrädare av försäkringsbolagens förhandlingsorganisation och försäkringstjänstemannaförbundet, som syfta till ett mera allmänt och enhetligt reglerande av yrkesfältmännens pensionsfråga, vilket torde ge klart belägg för att anställning som yrkesfältman av båda förhandlingsparterna betraktas som mera stabil.

Ombuden få genomgå utbildning.

Ovan har i korthet antytts den omfattande utbildning, som är obligatorisk i fråga om yrkesfältmännen. Jämväl av fritidsombuden fordras att de skola underkasta sig viss utbildning, så att de bliva ägnade att på ett ur social synpunkt lämpligt och ur försäkringsbolagens synpunkt effektivt sätt kunna företräda sitt bolag. I första hand sker utbildningen genom direkt handledning av överordnad yrkesfältman. Men därjämte anordna bolagens försäljningsledningar särskilda instruktionsmöten, i vilka fritidsombuden få delta på bolagens bekostnad. Studiecirkelar och korrespondensundervisning förekomma också i betydande utsträckning.

Det förtjänar anmärkas, att syftmålet med utbildningen såväl av yrkesmän som fritidsombud icke endast är att vederbörande fältman genom densamma skall förvärva sig de kunskaper, som äro erforderliga för att han skall vinna framgång som försäkringsförsäljare. I lika stor grad tar utbildningen sikte på att kunskaper äro nödvändiga, då det gäller att lämna den försäkringsbehövande allmänheten goda råd och upplysningar i försäkringsfrågor.

Anmärkningarna ifråga om »returprovision» obefogade.

De här berörda, av motionärerna framförda anmärkningarna kunde haft visst berättigande i gångna tider och det vill överhuvud taget synas som om motionärerna byggt sin kritik — såväl beträffande bolagens fältorganisationer som i andra avseenden — på förhållanden, som i stort sett tillhöra en förgången tid. Belysande härutinnan är t. ex. motionärernas uttalanden rörande förekomsten av returprovisioner. På livförsäkringsområdet hava, som förut

nämnts, strävanden i syfte att motverka returprovisioner gjort sig starkt gällande sedan långt tillbaka i tiden. En första överenskommelse i ämnet träffades mellan storförsäkringsbolagen redan år 1907 och den av bolagen då fastställda principen kom sedermera till direkt uttryck i den år 1914 på initiativ från livförsäkringshåll tillkomna lagstiftningen. Den huvudsakliga innebörden på detta avsnitt av nu gällande överenskommelse framgår av *bil. 5*.

På sakförsäkringsområdet ledde motsvarande strävanden till träffandet år 1935 av en överenskommelse mellan samtliga riksbolag med undantag för ett par utländska bolag, innebärande förbud mot lämnande av provision för anskaffande eller förnyelse av försäkring till någon, vare sig försäkringstagare eller annan, som icke var registrerad såsom ackvisitör i vederbörande bransch. Denna överenskommelse har sedermera i december 1944 ersatts av en ny med skärpta bestämmelser, vilkas huvudsakliga innehåll på nu berörda avsnitt återgives i *bil. 6*.

I anknytning till sistnämnda bilaga må nämnas, att det hittills har funnits ett antal agenturer med huvudsaklig uppgift att ordna endast ett visst företags — vanligen ett större industriföretags — försäkringar, men dessa agenturer utgöra ett mycket litet fåtal av totala antalet ombud inom skadeförsäkring. Ny anställning av sådana ombud har länge varit förbjuden och befintliga sådana arrangemang skola enligt den nya överenskommelsen helt vara avvecklade vid utgången av år 1953. Det är dock i viss mån missvisande att beteckna dessa såsom returprovisionsagenturer, enär de provisionsbelopp, som ett företag på nämnt sätt kan tillgodoräkna sig, i väsentlig grad utgör ersättning för det arbete, som vederbörande agent — vanligen en tjänsteman vid företaget — måste nedlägga på ordnandet av företagets försäkringar, ett arbete som eljest skulle falla på försäkringsgivaren och hans yrkesutbildade fältmän. Dessa tjänstemannaagenter utbildas ofta för ändamålet och bliva väl förtrogna med de olika aktuella försäkringsformerna. Det måste på det allra bestämdaste bestridas, att det arbete, som av dem utföres, leder till planlöshet vid försäkringarnas ordnande. Att i ett sådant sammanhang använda ordet mutor är fullständigt obefogat.

Undantagsvis har det förekommit, att en på liknande sätt ordnad agentur icke utfört något verkligt arbete. De enstaka anordningar av sådant slag, som till äventyrs finnas kvar, komma även att bortfalla i enlighet med de stränga kvalifikationsbestämmelser, som ovan nämnts.

Till det anförda må framhållas, att — oavsett vilka åtgärder som vidtagas eller överenskommelser som träffas — full garanti i det avseende, varom här är fråga, aldrig torde kunna vinnas vid provisionsförsäljning, som ju i stor utsträckning förekommer inom hela näringslivet. Försäkringsbolagen hava emellertid genom de ovan omnämnda föreskrifterna vidtagit längre gående åtgärder för förhindrande av returprovisioner än som förekommer inom annan verksamhet.

Anmärkningarna om bristande anpassning oriktiga.

I fortsättningen anmärka motionärerna på att livförsäkringsbolagens strävanden att tillhandahålla allmänheten ett efter individuella behov och önsknings avpassat försäkringsskydd haft till följd uppkomsten av »en hel mängd de mest skiftande försäkringsformer, försäkringsbelopp, premier och premiebetalningsterminer», vilket i sin tur måste medföra höga förvaltningskostnader. Enligt motionärerna har dock anpassningen till de individuella behoven fungerat illa, vilket resulterat i en omfattande förtidsannullation av livförsäkringar. Främst anmärka motionärerna därvid på att utbetalningsåldern inom folkförsäkringen i flertalet fall är så låg som 45—55 år. Nu berörda frågor om förtidsannullationer och utbetalningsåldrar skola emellertid med hänsyn till deras stora vikt i det följande behandlas särskilt för sig. Med anledning av anmärkningen mot att så många olika försäkringsformer komma till användning i anskaffningsarbetet må framhållas, att ett försäkringsskydd, väl avpassat till den enskildes behov och ekonomiska förhållanden, kräver ett stort urval av försäkringsformer. I motsats till vad motionärerna göra gällande ha försäkringsbolagens ledningar under de senare åren gjort stora ansträngningar för att allmänhetens försäkringsproblem skola lösas efter en omsorgsfull behovsprövning. Bolagen inom stor livförsäkring hava gemensamt utarbetat en särskild instruktion för ombuden, »Utredning rörande kundernas behov av personförsäkring». En sammanfattande redogörelse för de viktigaste avsnitten i denna instruktion återfinnes i *bil. 7*, vilken bör studeras mot bakgrunden av motionärernas uttalande å sid. 14, att »vederhäftig upplysningsverksamhet från bolagens sida om hur en persons försäkringsskydd bör vara sammansatt med hänsyn till hans försäkringsbehov och ekonomiska förhållanden förekommer endast i undantagsfall». Den nämnda instruktionen ligger till grund vid utbildning av bolagens såväl yrkesmän som fritidsombud. Beträffan-

de folkförsäkring ligger det i sakens natur, att försäkringsskyddet icke kan i lika hög grad varieras efter de individuella förhållandena. Även här strävar man emellertid efter att i varje särskilt fall få till stånd ett så effektivt och väl avpassat försäkringsskydd som de ekonomiska omständigheterna medgiva.

Missvisande jämförelse.

Som bevis på bristande effektivitet med avseende å dödsfallsskyddet göres vidare i motionerna en jämförelse mellan antalet årligen i vårt land avlidna vuxna personer, 65.000, och antalet på grund av dödsfall utbetalda försäkringar från de fyra folkförsäkringsbolagen och tre andra dem närstående bolag, 9.180. Motionärerna ha alltså först framhållit, att de berörda bolagen huvudsakligen avsluta försäkringar till 50-årsåldern och jämföra sedan totala antalet dödsfall för alla åldrar med antalet dödsfallsutbetalningar i dessa bolag. Av de personer, som årligen avlida i vårt land, äro endast cirka 9.000 män och 8.000 kvinnor i åldern 15—60 år, d. v. s. i den ålder, då dödsfallsskydd med hänsyn till efterlevande är mest behöfvligt och då förekomsten av livförsäkring också är mest frekvent. Tages hänsyn även till att förekomsten av försäkringar är större bland män än bland kvinnor, för vilka ju behovet av efterlevandeskydd är mindre än för männen, är det klart att de av motionärerna anförda siffrorna äro av mycket litet värde för det ändamål, vartill de använts i motionerna.

6. Förtidsannullationer och utbetalningsåldrar inom svensk livförsäkring.

A. Inledande synpunkter.

För livbolagen har det alltid framstått som en självklar och viktig uppgift att söka nedbringa förtidsannullationerna så långt som möjligt. Den nedgång i förtidsannullationerna, som successivt kunnat iakttagas, är en följd såväl av den växande ekonomiska insikten hos allmänheten som av livbolagens olika åtgärder för att förbättra beståndsvården och av bolagens anpassningsåtgärder. Den kraftiga nedgången under senare år torde dock i främsta rummet få tillskrivas de goda ekonomiska konjunkturerna under dessa år.

Förståelse för livförsäkringens betydelse av grundläggande vikt.

Den allmänna förståelsen för livförsäkringens betydelse har vuxit undan för undan. Under sitt första skede i Sverige sökte livförsäk-

ringsrörelsen sitt klientel huvudsakligen inom de burgnare befolkningsgrupperna. Först omkring sekelskiftet efter tillkomsten på 1880- och 1890-talen av ömsesidiga livförsäkringsbolag och sedermera av de första folkförsäkringsbolagen fick rörelsen större anslutning inom befolkningsgrupper med lägre och medelstor inkomst.

I den mån förståelsen för livförsäkringens betydelse ur skydds- och sparsynpunkt vuxit, ha större förutsättningar skapats för en planmässig och efter de individuella behoven anpassad ackvisitionsverksamhet. Grundläggas hos försäkringstagaren förståelse för livförsäkringens betydelse redan vid försäkringens tecknande och har han insett, att hans försäkring ansluter sig till hans skyddsbehov, är en god grund lagd för att försäkringen skall bestå.

Premiebetalningsförmågan kan ändras.

Förutsättningen för att en försäkring skall kunna vidmakthållas är, att försäkringstagarens förmåga att betala premien icke upphör. Denna förutsättning håller givetvis icke alltid i praktiken. Framför allt gäller detta inom befolkningsgrupper med osäkra inkomstförhållanden. Inom folkförsäkringsverksamheten ha därför tillskapats anordningar, som gjort det möjligt för försäkringstagarna att även vid inkomstbortfall på grund av t. ex. sjukdom eller tillfällig arbetslöshet bibehålla sitt försäkringsskydd. Trots dessa särskilda förmåner är annullationsrisken större för folkförsäkringens än för storförsäkringens klientel på grund av osäkra och ojämna arbetsförhållanden, större beroende av arbetskonjunkturer samt — i vissa fall — mindre utpräglat ekonomiskt sinne. Dessa faktorer äro särskilt påtagliga, då försäkringarna såsom vanligtvis är fallet tecknas på ungdomar, som många gånger ännu ej utformat sin levnadsbana och ofta äro synnerligen rörliga, när det gäller att byta arbetsplats.

Inom de svenska livförsäkringsbolagen nedlägges numera ett betydande arbete på beståndsvården. Man bedriver ett intensivt räddningsarbete för återupplivning av urkraftträdde försäkringar och man söker på allt sätt hjälpa försäkringstagare, som av en eller annan anledning ha svårt att vidmakthålla sina försäkringar. Särskilt inom folkförsäkringen intager beståndsvårdsarbetet en mycket central plats i fältmännens arbetsprogram. Det har också lyckats den svenska livförsäkringen att efter hand få bättre och bättre effekt i beståndsvårdsarbetet. Hur långt detta arbete skall drivas i fråga om effektivitet är dock även en ekonomisk fråga. Då kostnaderna drabba samtliga försäkringstagare i beståndet och icke endast dem,

som direkt föranleda det ökade arbetet, har man här att göra med ett avvägningsproblem, där hänsyn måste tagas till hela beståndets intressen.

Ändrat försäkringsbehov kan föranleda annullation.

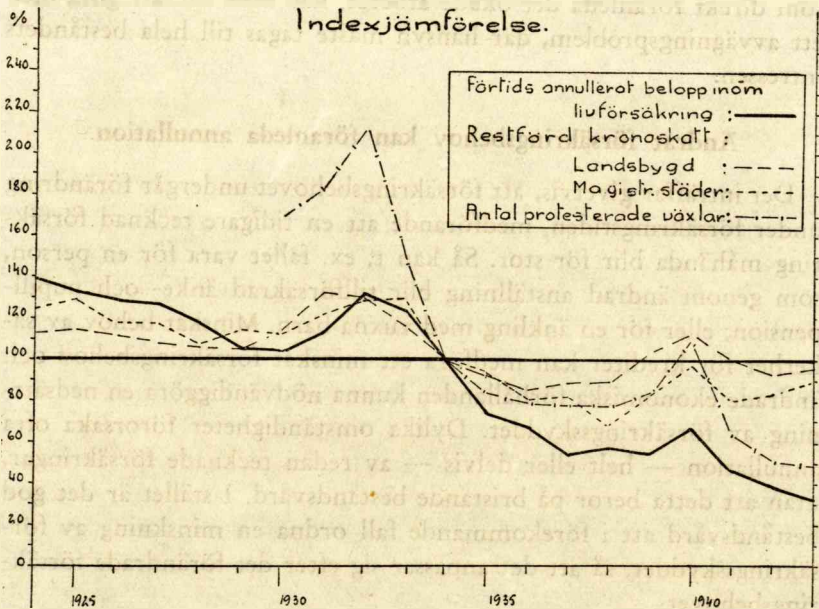
Det inträffar givetvis, att försäkringsbehovet undergår förändring under försäkringstiden, medförande att en tidigare tecknad försäkring måhända blir för stor. Så kan t. ex. fallet vara för en person, som genom ändrad anställning blir tillförsäkrad änke- och pupillpension, eller för en änkling med vuxna barn. Minskat behov av säkerhet för krediter kan medföra ett minskat försäkringsbehov och ändrade ekonomiska förhållanden kunna nödvändiggöra en nedsättning av försäkringsskyddet. Dylika omständigheter förorsaka ofta annullation — helt eller delvis — av redan tecknade försäkringar, utan att detta beror på bristande beståndsvård. I stället är det god beståndsvård att i förekommande fall ordna en minskning av försäkringsskyddet, så att det anpassar sig efter det förändrade försäkringsbehovet.

Konjunkturernas inverkan.

Slutligen må sambandet mellan förtidsannullationer och konjunkturväxlingar belysas. I sådant syfte har upprättats omstående diagram utvisande växlingarna under tidsperioden 1924—1943 dels i fråga om förtidsannullationer och dels beträffande vid uppbördsterminerna restförd kronoskatt samt protesterade växlar, vilka sistnämnda förhållanden som bekant äro starkt beroende av konjunkturerna. Att nedgången i annullationsindex sedan år 1934 är väsentligt starkare än för övriga indextal torde få anses utgöra ett gott belägg för att livförsäkringsbolagens strävanden att nedbringa annullationerna icke varit utan effekt.

B. Granskning av uppgifterna i motionerna.

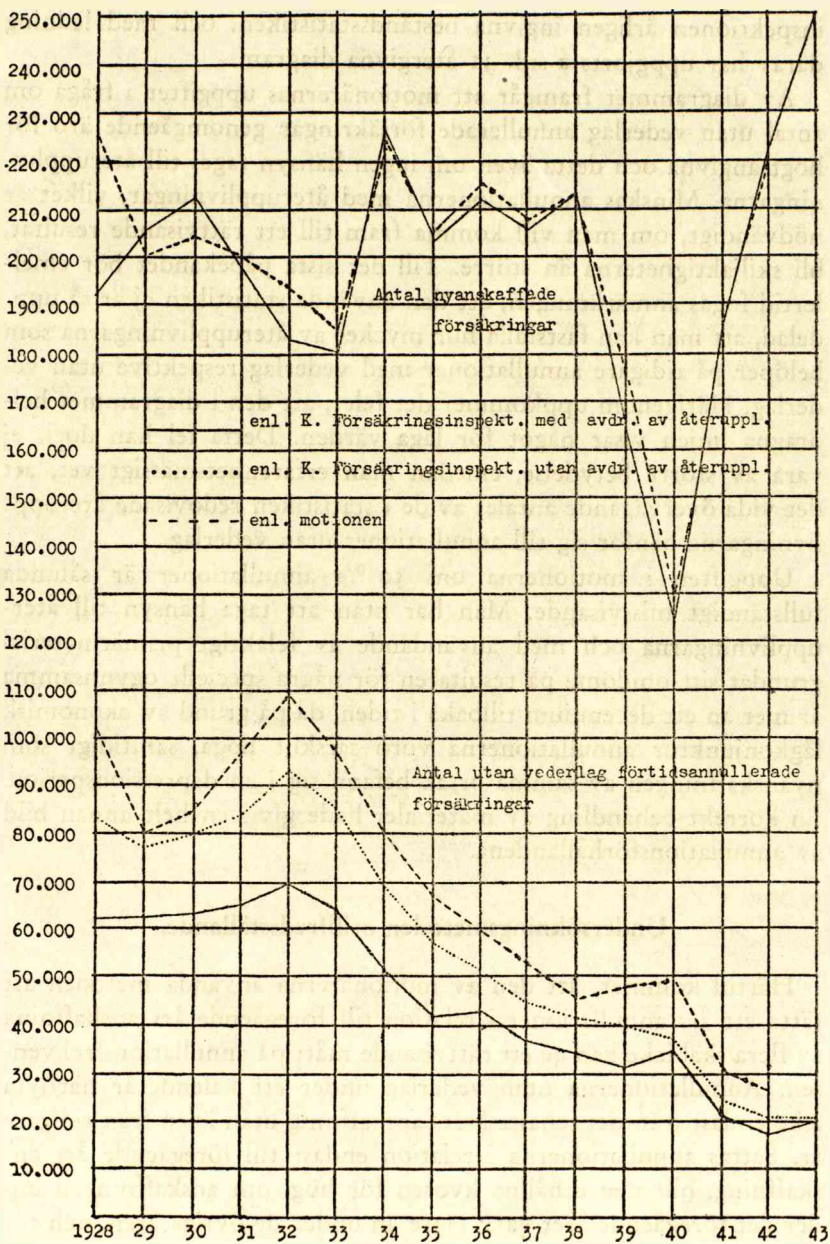
Efter dessa mera allmänna synpunkter på hithörande frågor skall riksförbundet mera direkt granska de anmärkningar, som i motionerna riktats mot »den omfattande förtidsavgången av livförsäkringar». Uppdelning har därvid skett på annullationer med vederlag och annullationer utan vederlag. Det är närmast det senare slaget annullationer, som kritiken gäller, och egendomligt nog riktar

sig kritiken mot förhållandena för 10 år sedan. Enligt motionärerna har därefter »en avsevärd förbättring ägt rum». Denna förbättring skulle dock främst bero på förhållanden utanför livförsäkringsrörelsen. I viss mån säges förbättringen enbart vara skenbar och ha uppkommit genom liberalare återköpsbestämmelser. Till belysning av förhållandena ha motionärerna uppritat diagram över antalet nyanskaffade och utan vederlag förtidsannullerade försäkringar under åren 1928—42.

Motionerna bygga på felaktiga uppgifter.

Bägge diagrammen bygga emellertid på felaktiga sifferuppgifter. Därjämte synes beträffande annullationssiffrorna ingen som helst hänsyn ha tagits till återupplivningarna, varigenom en fullständigt skev bild erhålles av de verkliga förhållandena. Antydning att nedgången i det relativa antalet annullationer utan vederlag skulle bero på liberalare återköpsbestämmelser är också missvisande, vilket framgår därav att enligt verkställd undersökning det relativa antalet annullationer med vederlag icke företer någon ökning under den ifrågavarande tidsperioden. Så skulle uppenbarligen vara fallet, om motionärernas uttalande vore riktigt.

För att belysa annullationernas verkliga storlek har riksförbundet för sin del inhämtat uppgifter från den av bolagen till försäkrings-

inspektionen årligen ingivna beståndsstatistiken, och med ledning därav har uppgjorts å sid. 31 återgivna diagram.

Av diagrammet framgår att motionärernas uppgifter i fråga om antal utan vederlag annullerade försäkringar genomgående äro för högt angivna och detta även om ingen hänsyn toges till återupplivningarna. Minskas annullationerna med återupplivningar, vilket är nödvändigt, om man vill komma fram till ett rättvisande resultat, bli skiljaktigheterna än större. Till det sista påpekandet bör emellertid fogas anmärkningen, att den använda statistiken ej är så uppdelad, att man kan fastställa hur mycket av återupplivningarna som belöper på tidigare annullationer med vederlag respektive utan vederlag. Härigenom uppkommer det felet, att den i diagrammet hel-dragna linjen visar något för låga värden. Detta fel kan dock ej vara av större betydelse, emedan man erfarenhetsmässigt vet, att det vida övervägande antalet av de i statistiken redovisade återupplivningarna hänför sig till annullationer utan vederlag.

Uppgiften i motionerna om 50 % annullationer är sålunda fullständigt missvisande. Man har utan att taga hänsyn till återupplivningarna och med användande av felaktigt primärmaterial grundat sitt omdöme på resultaten för några speciellt ogynnsamma år mer än ett decennium tillbaka i tiden, då på grund av ekonomisk lågkonjunktur annullationerna voro särskilt höga, samtidigt som nyanskaffningen av samma orsak befann sig i en depressionsperiod. En korrekt behandling av materialet hade givit en helt annan bild av annullationsförhållandena.

Undersökningsmetoden otillfredsställande.

Härtill kommer, att den av motionärerna använda metoden att sätta ett års annullationer i relation till föregående års anskaffning av flera skäl icke kan ge ett rättvisande mått på annullationsfrekvensen. Annullationerna utan vederlag under ett kalenderår härflyta icke endast från det senaste årets anskaffning utan även från tidigare år. Sätts annullationerna i relation endast till föregående års anskaffning, blir den erhållna kvoten för hög, om anskaffningen under det föregående året varit lägre än under de övriga åren, och för låg, om motsatt förhållande förelegat. Redan genom själva metoden kan man således komma till fullkomligt missvisande resultat. Endast ingående statistiska undersökningar kunna belysa dessa frågor. Sådana undersökningar hänförande sig till tiden närmast före 1939 ha

verkställt inom olika storförsäkrings- och folkförsäkringsbolag. De gjorda undersökningarna ha visat, att annullationsfrekvensen är högst under första försäkringsåret och därefter snabbt avtager. Även under första försäkringsåret översteg emellertid annullationsfrekvensen icke 10 % inom storförsäkringen och 14 % å 15 % inom folkförsäkringen av nyanskaffat antal försäkringar. Under tredje försäkringsåret hade annullationsfrekvensen fallit till 1,5 %—3 %. De sammanlagda annullationerna under de tre första försäkringsåren stannade vid c:a 14 % inom storförsäkringen och 19 %—24 % inom folkförsäkringen.

Då annullationerna utan vederlag, mot vilka motionärerna främst rikta sig, till övervägande del hänföra sig till försäkringar, som ännu ej äro tre år gamla, vederlägger resultatet av dessa undersökningar klart motionärernas kritik i förevarande avseende.

Kritik mot utbetalningsåldern utan hänsyn till utvecklingen.

Motionärerna anse för sin del, att de enligt deras mening alltför höga förtidsannullationerna äro väsentligen beroende av bl. a. den mindre goda anpassningen till de verkliga försäkringsbehoven. Särskilt påtalas den stora förekomsten av försäkringar med utbetalning omkring 50-årsåldern.

Även här rikta sig motionärernas anmärkningar mot förhållanden långt tillbaka i tiden, och någon hänsyn till utvecklingen har ej tagits vid bedömandet. De försäkringar med utbetalning i 50-årsåldern, som nu förfalla till betalning, hava nämligen tecknats under tiden 1910—1920.

Såsom motionärerna framhålla, är den blandade liv- och kapitalförsäkringen mest lockande, och då därtill kommer, att dessa försäkringar med resultat hägrande inom en skönjbar framtid vida bättre hållas i kraft än långa skyddsbetonade försäkringar, är det ganska lättförklarligt, att ackvisitionen under nämnda tid inriktades på tidiga utbetalningsåldrar. Det var vidare bland ungdomen i 18—25-årsåldern som folkförsäkringen hade och ännu avgjort har sitt största klientel för nyteckning av försäkring. Om icke former med relativt låg utbetalningsålder hade funnits, hade med största sannolikhet en mycket stor del av dåtidens ungdomar, som nu få ut sina försäkringssummor, varit oförsäkrad.

Tack vare bolagens strävanden att få fram ökad förståelse för de

längre och mera skyddsbetonade försäkringarna har emellertid utvecklingen gått i riktning mot allt högre utbetalningsåldrar, såsom framgår av följande sammanställning.

Procentuell fördelning på utbetalningsåldrar av nytecknad försäkringssumma gällande försäkring å ett liv på vuxna inom folkförsäkringen.

År	Utbetalningsålder	
	Högst 50 år	Över 50 år
1929	58,6	41,4
1934	48,1	51,9
1939	37,6	62,4
1942	32,0	68,0

Aven försäkringar med relativt låg utbetalningsålder nödvändiga.

Men ännu tecknas försäkringar till 50 år. Och i det nuvarande försäkringsbeståndet är en mycket stor del försäkringar ännu avtalade med utbetalningsålder omkring 50 år. Bolagen hålla för sin del före, att även sådana försäkringar äro nödvändiga. Och denna åsikt grundar sig icke, som motionärerna förmena, på att »bolagsledningarnas intresse alltid varit mera inriktat på stora anskaffningssummor än på socialt värdefulla försäkringsformer». Livförsäkringens målsmän anse det vara »socialt värdefullt» — även ur andra synpunkter än de rena försäkringssynpunkterna — att ungdomar, som nyligen kommit ut i förvärvsarbete och fått egna inkomster, genom ur deras synpunkt mycket långvariga avtal förmås till ett systematiskt sparande och en framsynt ekonomisk planering.

En mångfald olika ändamål, för vilka en vid relativt tidig ålder förfallande försäkringssumma kan vara — och i verkligheten också ofta är — till stor nytta skulle kunna framdragas. Antydna i motionerna, att försäkringssummorna i dessa fall oftast skulle förslösas till föga nytta, stödes icke av fakta. Det synes föga sannolikt att en person, som genom sparande under decennier skapat ett mindre kapital, icke skulle kunna förutsättas äga tillräckligt ekonomiskt omdöme vid mognare ålder för dess förnuftiga användning.

7. Kapitalförvaltningsfrågan.

Motionärerna erinra om att i lagen om försäkringsrörelse finnas vissa bestämmelser angående de placeringsobjekt, i vilka försäkrings-

bolagen ha att redovisa vissa försäkringsfonder samt anföra vidare, att bolagen inom lagens ram ha frihet att välja placering för dessa fonder och att för förvaltningen av alla övriga fonder några särskilda bestämmelser däremot icke finnas.

I anledning av dessa uttalanden, vilka äro ägnade att inge den uppfattningen, att försäkringsbolagen ha mycket fria händer i det avseende varom här är fråga och utöva ett starkt inflytande på kapitalmarknaden, må framhållas följande.

De fonder, för vilka särskilda placeringsbestämmelser gälla, äro dels försäkringsfonderna för livförsäkring och dels motsvarande fonder för försäkring av annat slag än personförsäkring, som meddelats för all framtid eller för längre tid än 10 år. Dessa fonder, som skola redovisas i särskilda värdehandlingar, uppgingo den 31 december 1943 till cirka 3,2 miljarder kronor och utgjorde den övervägande delen av bolagens samtliga fonder. Urvalet av tillåtna värdehandlingar är mycket begränsat och samtliga äro av »guldkantad» karaktär. Återstoden av det i motionerna å sid. 3 angivna beloppet 4,5 miljarder kronor skulle alltså utgöra »fria fonder».

Givetvis söka bolagen att på de av dem förvaltade fonderna erhålla så hög ränteavkastning som med hänsyn till det allmänna läget på penningmarknaden är möjligt, vilket även torde få anses vara deras skyldighet med hänsyn till försäkringstagarnas intressen. Dessa intressen kräva emellertid samtidigt, att säkerhetssynpunkten blir vederbörligen tillgodosedd vid placeringarna. Även de fria fonderna bliva därför till största delen placerade i värdehandlingar av i huvudsak samma art som försäkringsfonderna.

Beträffande de av försäkringsbolagen förvaltade försäkringsfonderna gäller sålunda, att de icke få placeras i sådana värden, att de kunna inverka dirigerande på näringslivets utveckling i någon viss riktning, såsom förhållandet är i fråga om medelsplaceringar, som göras av enskilda och i viss mån även av affärsbankerna och vissa andra kreditinstitut. Inom ramen av placeringsföreskrifterna i lagen medverka fonderna endast vid den utveckling, som det riskvilliga kapitalet och andra faktorer bestämma. Det må tillfogas att försäkringsbolagen därvid söka rätta sig efter de önskemål och riktlinjer, som framkomma från de valutavärdande myndigheternas sida. Uppfattningen att bolagen genom sin närvaro på kapitalmarknaden dirigera utvecklingen är därför felaktig.

Normalt borde missförhållanden i en eller annan form utgöra grunden för krav på ändring. Motionärerna ha dock ej kunnat göra

gällande, att försäkringsbolagens insatser på kapitalmarknaden inneburit något mot försäkringstagarnas intressen eller samhällsnyttan stridande. I den mån kritik kan utläsas ur motionärernas uttalanden i nu ifrågavarande avseenden, är den av uteslutande teoretisk karaktär, i det att de göra gällande, att varken försäkringstagarna eller samhället ha något verkligt inflytande på bolagens investeringspolitik.

Att samhället skulle sakna dylikt inflytande är, såsom framgår av det nyss anförda, ej riktigt, då ju cirka 75 % av de ovan nämnda fonderna måste placeras enligt mycket snäva lagregler. Då försäkringstagarna nämnas i detta sammanhang, inställer sig osökt frågan, varför icke krav resas även på att insättarna i sparbanker och affärsbanker, vilka båda grupper av företag var för sig som kapitalförvaltare äro av ungefär samma storleksordning som försäkringsbolagen, skola erhålla ett avgörande inflytande på dessa företags medelsplacering. Svaret på en sådan fråga är, att ett dylikt inflytande skulle vara praktiskt genomförbart.

Motionärerna uttala i anslutning till vad nyss berörts, att »gällande rätt på området gör det t. o. m. möjligt för en enda person att med stöd av en kapitalinsats på mindre än hundra tusen kronor helt behärska ett bolag med hundratals milj. kronor i försäkringsfonder och att sköta dess affärer lika egenmäktigt som om det vore hans privata egendom», samt att »sådant förekommer också i verkligheten».

Detta uttalande är tendentiöst och överdrivet. Privat egendom är ej underkastad i lag givna placeringsföreskrifter. Uttalandet är dessutom ägnat att inge läsaren den felaktiga uppfattningen, att det påtalade förhållandet ej är ovanligt. Anmärkningen är för övrigt med hänsyn till vad nyss anförts ej relevant i samband med kapitalplaceringsfrågan. Det även enligt riksförbundets mening otillfredsställande i att bestämmanderätten över ett ömsesidigt försäkringsbolags ledning överhuvud taget kan koncentreras hos en eller ett par personer ingår i den förut under 1) behandlade frågan om försäkringstagarnas inflytande å bolagens ledning, vilken fråga redan är föremål för uppmärksamhet av den pågående försäkringsutredningen.

Här må till slut framhållas, att de i lagen om försäkringsrörelse meddelade placeringsföreskrifterna äro så snävt hållna, att de visat sig medföra svårigheter för försäkringsbolagen att i medgivna värdehandlingar redovisa de i lagen föreskrivna fondavsättningarna.

Frågan om uppmjukning av placeringsreglerna har därför vid olika tillfällen upptagits till övervägande. 1937 års försäkringsutredning företog sålunda vissa undersökningar i frågan, vilka dock ej resulterade i något förslag på grund av att utredningen i samband med krigsutbrottet fick avbryta sitt arbete. För närvarande är frågan föremål för behandling av den nya försäkringsutredningen.

8. Statliga dyrtidstillägg å utfallande livförsäkringsbelopp.

Frågan om anordnandet av livförsäkring i värdebeständig valuta har flera gånger upptagits till diskussion inom livförsäkringskretsar såväl i Sverige som i utlandet. Frågan har dock ej kunnat föras längre än till det akademiska planet, då den ju är direkt beroende av möjligheterna att placera försäkringstagarnas i försäkringsfonderna ingående sparmedel i värdebeständiga säkerhetshandlingar. Det är riktigt att försäkringsbolagen ej kunna skapa sådana placeringsmöjligheter, men hittills ha ej heller statsmakterna på något håll i världen löst eller sökt lösa denna fråga, vilken ju är av minst lika stort intresse på en mångfald andra områden. Att såsom motionärerna framkasta söka för livförsäkringsväsendets del lösa frågan genom införande av statliga dyrtidstillägg å utfallande försäkringsbelopp förefaller så orimligt, att det ej gärna kan på allvar ifrågasättas. Konsekvensen fordrar då, att även sparande i annan form än genom livförsäkring skulle genom utfästelser om statliga dyrtidstillägg garanteras med avseende å dess realvärde. Och denna garanti, såväl i fråga om livförsäkringssparandet som annat sparande, skulle komma att belasta samtliga skattebetalare.

Möjligheterna att göra nu frivilliga försäkringsformer obligatoriska.

Sin granskning av förhållandena inom det privata försäkringsväsendet avsluta motionärerna med att uttala, att det »inom avsevärda försäkringsområden utöver de obligatoriska arbetarolycksfalls- och trafikförsäkringarna redan de facto råder försäkringstvang». Särskilt omnämnas försäkring av fastigheter och varulager, sjö- och transportförsäkring samt automobilförsäkring. Sett mot bakgrunden

av det i motionerna gjorda yrkandet, att den av motionärerna föreslagna utredningen skulle avse bland annat i vad mån vissa ytterligare försäkringsgrenar böra göras obligatoriska, torde detta uttalande få anses innebära, att i främsta rummet de nämnda försäkringsgrenarna därvid skulle komma i fråga.

Det förtjänar då nämnas, att uppgiften i fråga om automobilförsäkring är långt ifrån riktig, i det att år 1938 — det sista år under vilket normala förhållanden på trafik- och automobilförsäkringens områden voro rådande — av 250.000 trafikförsäkrade fordon trots stark ackvisition endast 16 % voro fullständigt kaskoförsäkrade, och att för ytterligare 55 % mindre omfattande försäkring var gällande, avseende endast brand eller stöld eller båda dessa risker. I fullt medvetande om de olika föreliggande riskerna ha alltså flertalet motorfordonsägare valt att i större eller mindre utsträckning stå självrisk.

I vilken omfattning fastigheter och varulager äro oförsäkrade undandrager sig bedömande, men säkerligen förekommer detta i viss utsträckning. Ett stöd för denna uppfattning har man i tidningsuppgifter i samband med eldsolyckor, att det brunna ej var försäkrat.

Vid en obligatorisk försäkring skulle det i första hand gälla att fastställa vilka försäkringsvärden, som skulle vara grundläggande för såväl premiesättningen som regleringen av inträffade skador. Med avseende å en obligatorisk brandförsäkring av fastigheter låge det väl närmast till hands att använda taxeringsvärdena.

Det bör då uppmärksammas, att man i fråga om fastigheter har att räkna med tre värden, vilka sinsemellan kunna vara väsentligt olika, nämligen taxeringsvärdet, saluvärdet och försäkringsvärdet. Taxeringsvärdet fastställles normalt vart femte år för att ligga till grund för skattetaxeringarna. Saluvärdet motsvarar det belopp, som vid försäljning i öppna marknaden beräknas kunna erhållas för fastigheten. Dessa två värden borde principiellt sammanfalla men äro som bekant mycket ofta och kanske som regel olika. Skillnaden mellan dem kan vara högst betydande. Försäkringsvärdet slutligen skall, med användande av ordalag hämtade ur lagen om försäkringsavtal, motsvara vad det omedelbart före branden skulle hava kostat att få egendomen ersatt med ny av samma slag efter avdrag av värdeminskning på grund av ålder. Mellan taxeringsvärdet och försäkringsvärdet föreligger sålunda icke ens principiellt någon överensstämmelse. Dessa värden avvika också ofta mycket starkt från varandra. Vad gäller jordbruksfastighet är det helt omöjligt

att lägga fastighetstaxeringen till grund för brandförsäkring av byggnaderna, vilka ju icke för denna grupp av fastigheter åsättas särskilt taxeringsvärde. Det kan vara av intresse att framhålla, att brandförsäkringsvärdet å byggnaderna ofta överstiger hela fastighetens taxeringsvärde utan att däri ligger något oriktigt.

Ej heller i fråga om varulager torde det, särskilt med hänsyn till de ständiga växlingarna i varubestandets storlek, finnas någon enkel och schablonmässig metod att fastställa försäkringsvärdena.

Vad slutligen sjö- och transportförsäkring beträffar, så torde av det bifogade särskilda utlåtandet av Sjöassuradörernas Förening framgå, att dessa försäkringsgrenar icke på något sätt lämpa sig för bedrivande i obligatorisk form. Särskilt måste riskbedömningen och därmed premiesättningen här ske under hänsynstagande till en mångfald faktorer, som äro olika i praktiskt taget varje enskilt fall. Därtill kommer, att man med avseende å sjö- och transportförsäkringen måste fästa största avseende vid dess utpräglat internationella karaktär.

Återförsäkring i utlandet nödvändig.

I detta sammanhang anför motionärerna vidare, att »genom en centralisering skulle också nu förekommande ganska dryga kostnader för förvaltningen av den s. k. återförsäkringsverksamheten komma att bortfalla».

Återförsäkringsverksamheten omfattar avgivandet och mottagandet av återförsäkringar och möjliggör åstadkommandet av en tillfredsställande riskutjämning. Såsom framhålles i det av Sjöassuradörernas Förening avgivna yttrandet utgör för sjöförsäkringens vidkommande hela den svenska handeln icke på långt när en tillräcklig bas för riskutjämningen. Med avseende å brandförsäkring må vidare erinras om de mycket stora värdeanhopningar, som förekomma. Det finns exempelvis fabriks-etablissemang i Sverige med ett försäkringsvärde på över 50 miljoner kronor. Även om hela det svenska försäkringsväsendet skulle centraliseras i en enda anstalt, skulle därför behov av återförsäkring i utlandet alltjämt föreligga, såvida man som sig bör utgår ifrån att verksamheten skall vara anordnad efter sunda ekonomiska principer och bygga på solid grund. Om centraliseringen skedde i en statsanstalt, kunde möjligen staten underlåta att återförsäkra och själv stå risken för inträffandet av skador av katastrofartad omfattning, men man kan då ej längre tala om försäkring i vedertagen bemärkelse. Riskutjämningen, som

är ett av de väsentligaste momenten i privat försäkringsverksamhet, skulle ju då komma att ersättas med en garanti av staten, d. v. s. skattebetalarna i gemen. Staten har dock ej i den försäkringsverksamhet, som den på grund av krigsförhållandena för närvarande bedriver genom krigsförsäkringsnämnden, ansett sig böra underlåta att återförsäkra i utlandet.

Sedan årtionden sker ett livligt utbyte av återförsäkringar mellan Sverige och den övriga världen. Export och import av försäkringskydd är en del av Sveriges utrikeshandel, vars handhavande förutsätter en ingående specialkunskap om utländska försäkringsmarknader. Huruvida det är önskvärt, att denna del av vår utrikeshandel fortsätter, bör ses i samband med den större frågan, om Sverige bör eftersträva autarki eller största möjliga handel med utlandet.

Inga sakska! för särbehandling av trafikförsäkringen.

Som en sammanfattning av motionärernas granskning av det privata försäkringsväsendet kan ur motionerna citeras orden: »En mångfald skäl tala alltså för att samhället skall bedriva all försäkringsverksamhet.» Och i slutet av motionerna framdrages en speciell försäkringsgren, trafikförsäkringen, beträffande vilken det anses i hög grad angeläget, »att ett bedömande av dess framtida gestaltning kommer till stånd innan verksamheten efter ett fredsslut kan väntas ånyo erhålla en mångdubbelt större omfattning». I anledning av detta sistnämnda uttalande vill riksförbundet framhålla följande.

Motionärerna själva påpeka, att försäkringsinspektionen har ett avgörande inflytande på premiesättningen inom trafikförsäkringen. Redan detta påpekande borde vara ägnat att undanröja farhågorna beträffande för höga premier och stora vinster hos trafikförsäkringsbolagen. Då lagen om trafikförsäkring föreskriver särskild koncession för rätten att driva trafikförsäkring, har Kungl. Maj:t vid koncessionens lämnande fastställt särskilda villkor, som i detalj reglera premier, omkostnader och vinst.

Skulle på grund av skadeförloppet överskott uppstå, som överstiger 5 % av premieinkomsten, skall det överskjutande beloppet avsättas till en särskild regleringsfond, över vilken bolagen ej äga att fritt förfoga. Att såsom skett i motionerna framställa saken så, att skillnaden mellan premieinkomst och utbetalda skadeersättningar skulle av bolagen kunna disponeras för förvaltningskostnader och såsom vinst är därför felaktigt.

Det må slutligen framhållas, att de stora sammanslutningarna av bilägare i landet, såsom Motormännens Riksförbund, K. A. K. med anslutna landsortsklubbar och Trafikbilägarnas Riksorganisation vid olika tillfällen motsatt sig inrättandet av en monopolanstalt och framfört det bestämda önskemålet, att bilägarna finge behålla möjligheten att teckna sina försäkringar i privata försäkringsbolag med hänsyn till fördelarna för försäkringstagarna med det nuvarande systemet och den service detta bereder dem.

MOTIONEN II:316.

I motionen II:316 hemställes om utredning angående rationalisering och centralisering genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten, i vilket sammanhang även frågan om en rationalisering och fortsatt centralisering av den statliga försäkringsrörelsen samt frågan i vilken utsträckning ytterligare försäkringsformer böra göras obligatoriska skulle upptagas till behandling.

I sak sammanfaller motiveringen för denna hemställan i väsentliga delar med den motivering som åberopats i de ovan behandlade motionerna, även om den gjorts mera kortfattad och ej som de sistnämnda ingår på en detaljgranskning av förhållandena inom det privata försäkringsväsendet. Riksförbundet kan därför med avseende å nu förevarande motion i huvudsak inskränka sig till att hänvisa till vad förbundet förut anfört beträffande de avsnitt i motionerna I:197 och II:419, som äga motsvarighet i motionen II:316. Därutöver vill riksförbundet blott påpeka följande.

Sin uppfattning att flera försäkringsgrenar än för närvarande borde göras obligatoriska, såsom brandförsäkring, vattenledningsskadeförsäkring och inbrottsförsäkring, komplettera motionärerna med ett uttalande, att de tänka sig möjligheten av en finansiering av dessa verksamhetsgrenar helt eller delvis genom allmänna medel. Om man beträder dylika vägar, är det uppenbarligen fråga om ett ersättande av försäkringsverksamheten med helt andra anordningar, vilka det skulle föra för långt att söka diskutera i nu förevarande sammanhang.

Den granskning riksförbundet sålunda ägnat de remitterade motionerna visar, att den däri framförda kritiken mot det privata försäkringsväsendet knappast på någon punkt är korrekt.

Huruvida en statlig utredning rörande försäkringsväsendet — utöver den redan pågående, som berör ett flertal av de i motionerna behandlade frågorna — bör komma till stånd, vill riksförbundet såsom part i saken icke uttala sig om. Vad som i motionerna anförts är i varje fall icke av beskaffenhet att kunna motivera en utredning eller läggas till grund för riktlinjer för en dylik.

Stockholm den 4 april 1945.

SVENSKA FÖRSÄKRINGSBOLAGS RIKSFÖRBUND

P. Ulmgren
styrelsens ordf.

T. Askelöf
t. f. verkst. dir.

BILAGOR

Landsbygdens brandförsäkringsbolags förenings yttrande

med anledning av de vid 1945 års riksdag väckta motionerna angående utredning om centralisering och rationalisering m. m. av försäkringsverksamheten.

Landsbygdens brandförsäkringsbolags förening, som bildades 1917, har till uppgift, bland annat, »att skapa och upprätthålla samverkan mellan ömsesidiga brandförsäkringsbolag med verksamhet på Sveriges landsbygd för befrämjande av en sund, solid, tidsenlig och i möjligaste mån likformig utveckling av dessa bolags verksamhet». Till föreningen äro anslutna dels samtliga egentliga länsbolag, dels praktiskt taget alla större ävensom flera mindre häradsbolag, dels ock Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, vilket sistnämnda bolag meddelar försäkring å fast egendom på landsbygden inom hela landet, huvudsakligen i form av allframtidsförsäkring.

Av följande tabell öfver de till föreningen hörande bolagen, ordnade länsvis, framgår omfattningen av deras verksamhet:

Tabell 1. Till Landsbygdens brandförsäkringsbolags förening anslutna bolags försäkringsbestånd 31/12 1943.

Bolag	Försäkringsbestånd i miljoner kr.
1. Stockholms läns brandstodsbolag	868
2. Uppsala läns brandstodsbolag	612
3. Södermanlands läns brandförsäkringsbolag	987
4. Östergötlands läns brandstodsbolag	1.503
5. Jönköpings läns brandförsäkringsbolag	914
6. Kronobergs läns försäkringsbolag	319
7. Brandstodsbolaget för Kalmar läns fastland	121
8. Kalmar läns norra brandstodsbolag	319
9. Kalmar läns mellersta brandstodsbolag	44
10. Södra och Norra Möre häraders brandstodsbolag	57
11. Ölands norra mots brandstodsbolag	64
12. Gotlands norra härads brandstodsförening	134
<i>Transport</i>	5.942

Bolag	Försäkringsbestånd i miljoner kr.
<i>Transport</i>	
	5.942
13. Brandförsäkringsbolaget å landet inom Blekinge	268
14. Ingelstads och Järrestads härads brandförsäkringsförening	147
15. Willands, Gärds och Albo brandförsäkringsbolag	242
16. Göinge häraders ömsesidiga brandförsäkringsförening	228
17. Norra Åsbo härads brandförsäkringsförening	87
18. Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härads brandstodsbolag	195
19. Torna och Bara härads brandförsäkringsbolag	149
20. Oxie, Skytts och Wemmenhögs härads brandförsäkringsförening	309
21. Ljunits och Herrestads härads brandstodsbolag	84
22. Färs och Frosta nya brandförsäkringsförening	149
23. Hallands ömsesidiga brandförsäkringsbolag	51
24. Halmstads och Årstads häraders brandförsäkringsbolag	48
25. Göteborgs och Bohus läns brandstodsbolag	33
26. Elfsborgs läns brandstodsbolag	548
27. Skaraborgs läns brandstodsbolag, försäkringsanstalt	562
28. Wermlands brandstodsbolag	479
29. Örebro läns brandstodsbolag	698
30. Karlskoga härads brandförsäkringsförening	41
31. Fellingsbro brandförsäkringsbolag	69
32. Västmanlands läns brandstodsbolag	353
33. Västmanlands läns nya brandstodsbolag	355
34. Åkerbo härads brandstodsbolag	69
35. Kopparbergs läns brandstodsbolag	260
36. Dalarnes nya brandstodsbolag	754
37. Gefleborgs läns brandstodsbolag	115
38. Gestriklands brandstodsbolag	222
39. Västernorrlands läns brandstodsbolag för landet	379
40. Jämtlands läns brandförsäkringsbolag	196
41. Västerbottens läns ömsesidiga brandförsäkringsbolag	262
42. Norrbottens läns brandförsäkringsbolag	109
43. Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet	616
Summa I—43	14.019
I—42	13.403

Av de 15,3 miljarder kronor som enligt försäkringsinspektionens redogörelse för år 1943 utgöra läns- och häradsbolagens sammanlagda gällande brandförsäkringsbelopp, falla således 13,4 miljarder på de till föreningen anslutna läns- och häradsbolagen. Såsom språkrör för bolag, vilka alltså tillsammans svara för 87 3/4 procent av läns- och häradsbolagens sammanlagda försäkringsbestånd, bör föreningen anses fullt representativ för hela denna grupp av bolag.

Motionärerna ha anfört, att de 177 läns- och häradsbolagen mot- taga allenast något över 3 procent av det privata försäkringsväsen- dets samlade premieinkomst. Härav kan synas framgå, att denna bolagsgrupp spelar en mycket underordnad roll vid tillgodoseendet av allmänhetens försäkringsbehov. Att märka är emellertid, att dessa bolags betydelse är begränsad till vissa sakförsäkringsgrenar, medan den till jämförelseobjekt valda samlade premieinkomsten omfattar samtliga försäkringsgrenar, varibland liv- och annan personförsäk- ring till nära 65 procent. Till utgångspunkt för en rättvisande jäm- förelse böra tagas siffrorna (försäkringsinspektionens) rörande den försäkringsgren som de ifrågavarande bolagen bedriva. Man finner då att av premierna för direkt brandförsäkring i Sverige, som år 1943 uppgingo till nära 95 miljoner kronor (inklusive skogsbrand- men exklusive allframtidförsäkring) komma 17,4 miljoner kronor eller mer än 18 procent på de 99 läns- och häradsbolagen inom denna försäkringsgren.

Än mer belysande är att till utgångspunkt för jämförelsen taga försäkringsbeståndens storlek. Vid 1943 års utgång utgjorde det samlade försäkringsbeloppet för direkt brandförsäkring i Sverige 71,6 miljarder kronor (inklusive skogsbrand- och allframtidförsäk- ring) och härav svarade läns- och häradsbolagen, såsom redan an- förts, för 15,3 miljarder kronor eller mer än 21 procent. Det an- förda är ägnat att bestyrka det allmänt kända förhållandet, att lands- bygdens brandförsäkringsbolag på sitt eget traditionella verksam- hetsfält, nämligen den egentliga landsbygden, intaga en avgjort do- minerande ställning.

Föreningen, som biträder de synpunkter vilka anförts av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, vill i det följande framföra en del för landsbygdens brandförsäkringsbolag med hänsyn till dessa bolags särart speciella omständigheter och synpunkter.

Såsom motionärerna framhållit är den svenska brandförsäkrings- rörelsen av mycket gammalt datum, och landsbygdens brandförsäk- ringsbolag ha sin rot uti den uråldriga legala brandstoden. Beteck- nande är att många läns- och häradsbolag alltjämt ha ordet »brand- stod» i sin firma. De första häradsbolagen av bestående typ bildades på 1820-talet och det äldsta länsbolaget år 1830. Under åren 1840— 1850 tillkommo ytterligare 19 länsbolag. Genom en förordning av år 1845 befriades delägare i dylika bolag från den allmänna brand- stoden, och i realiteten blev denna härmed nästan helt avlöst av frivillig försäkring för att år 1856 definitivt avvecklas.

Läns- och häradsbolagen ha, såsom i det följande skall belysas och till stor del genom inbördes samverkan, utvecklats till en hög grad av soliditet och effektivitet, mätt enligt motionärernas metod i förhållandet mellan skadeutbetalningar och premier. Samtidigt ha de bevarat sin ursprungliga ömsesidiga form, och verksamheten vilar på demokratisk grund. Delägarna-försäkringstagarna ha, direkt eller indirekt, ett avgörande inflytande över bolagens ledning. För kontakten mellan bolagsledningen och de enskilda delägarna svarar vidare så gott som undantagslöst den karakteristiska organisationen med sockenkommittéer (brandstodskommittéer, brandstodsnämnder). Dessa äro sammansatta av en ordförande, som numera i allmänhet tillsättes av bolagets styrelse, och minst två övriga ledamöter, vilka väljas av och bland delägarna inom socknen. Dessa val, som tidigare voro en kommunal angelägenhet, äga numera i regel rum å särskilt sammanträde i omedelbar anslutning till kommunalstämma. Betecknande för bolagens förankring i samhället är att kommunala förtroendemän i stor utsträckning uppehålla befattningar såsom styrelse- eller kommittéledamöter hos bolagen.

Landsbygdens brandförsäkringsrörelse är jordbrukarnas äldsta ekonomiska föreningsrörelse och liksom denna uppbyggd på kooperativ grund. Utgångna ur landsbygdens legala brandstod ha bolagen skapats och uppbyggts av landets jordbrukare till ömsesidigt bistånd, och alltså dominerats bolagens försäkringsbestånd av försäkringar å den jordbrukande befolkningens egendom, fast och lös. Genom ett nyligen inlett samarbete mellan Sveriges Lantbruksförbund och föreningen ha målsmännen för jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse erhållit medinflytande vid den fortgående rationaliseringen av bolagens verksamhet, ett samarbete som bl. a. avser att befrämja en vidgad anpassning av landsbygdens försäkringsrörelse till det moderna jordbrukets ökade försäkringsbehov. I stor utsträckning svara bolagen även för landskommunernas och den icke jordbrukande landsbygdsbefolkningens brandförsäkringsbehov. Också i samhällena på landsbygden samt i städernas förorter och ytterområden räkna bolagen många delägare. Däremot ingå industriella anläggningar normalt icke i de lokala bolagens bestånd men väl hantverksmässiga rörelser och sådana mindre industriföretag som äga ett nära samband med jordbruksnäringen.

Läns- och häradsbolagen ha mot den historiska bakgrunden av den gamla brandstoden ursprungligen varit rena uttaxeringsföreningar, d. v. s. bidrag uttaxerades bland delägarna endast i den mån

inträffade skadefall aktualiserade utgivande av ersättning. I syfte att begränsa för delägarna oförmånliga kastningar i utdebiteringarna började man emellertid att samla fonder. I den mån erfarenheterna rörande skadeförloppet hos de olika försäkringsobjekten ökats har sedermera premiesättningen med utnyttjande av modern försäkringsteknik utformats med hänsyn tagen till berättigade krav på soliditet och effektivitet. Uttaxeringsmetoden är dock alltjämt levande såtillvida, att vid premiesättningen intet som helst enskilt vinstintresse spelar in.

Dispositionen av bolagens premieinkomster framgår av följande tabell, vars uppgifter hämtats ur försäkringsinspektionens årliga redogörelser, tab. 14.

Tabell 2. Dispositionen av läns- och häradsbrandförsäkringsbolagens försäkringsavgifter. Det första talet avser belopp i tusental kr., det andra avser procent av årets försäkringsavgifter.

År	Försäkringsavgifter	Skadeersättn. inkl. skaderegleringskostn.	Förvaltningskostnader	Övriga utgifter	Marginal
1931	11.016	9.289	1.921	264	-458
		84,3	17,4	2,4	-4,2
1932	11.298	9.703	1.972	303	-680
		85,9	17,5	2,7	-6,0
1933	10.666	8.341	2.048	322	-45
		78,2	19,2	3,0	-0,4
1934	10.093	6.212	2.045	364	1.473
		61,5	20,3	3,6	14,6
1935	10.441	6.078	2.116	450	1.798
		58,2	20,3	4,3	17,2
1936	10.684	7.029	2.159	533	963
		65,8	20,2	5,0	9,0
1937	11.063	8.223	2.285	487	68
		74,3	20,7	4,4	0,6
1938	11.682	7.136	2.540	557	1.449
		61,1	21,7	4,8	12,4
1939	12.101	9.734	2.642	600	-875
		80,4	21,8	5,0	-7,2
1940	12.744	8.283	2.723	728	1.011
		65,0	21,4	5,7	7,9

År	Försäkrings- avgifter	Skadeersätt- inkl. skadereg- leringskostn.	Förvaltnings- kostnader	Övriga utgifter	Marginal
1941	13.956	9.404 67,4	3.001 21,5	889 6,4	662 4,7
1942	15.105	9.170 60,7	3.261 21,6	646 4,3	2.027 13,4
1943	17.369	11.365 65,4	3.834 22,1	714 4,1	1.457 8,4
1931—1943	158.218	109.967 69,5	32.547 20,6	6.857 4,3	8.850 5,6
1931—1939	99.044	71.745 72,4	19.728 19,9	3.880 3,9	3.693 3,7

Av försäkringsavgifterna utgjorde således åren 1931—1943 brandskadeersättningarna 69,5 procent, förvaltningskostnaderna 20,6 procent och övriga utgifter 4,3 procent, lämnande en marginal av 5,6 procent.

I fråga om *förvaltningskostnader* bör här upplysas, att häri innefattas utgifter för den skadeförebyggande verksamhet som flertalet av de större bolagen bedriver i form av en fortlöpande, sakkunnig besiktning av såväl eldstäder och rökgångar som elektriska anläggningar och de mångskiftande mekaniska anordningarna inom nutida jordbruk. Delägarna erhålla således dessa besiktningar utan särskild avgift.

Det är uppenbart, att en effektiv skadeförebyggande besiktningsverksamhet är av stor betydelse ur nationalekonomisk synpunkt samtidigt som den tjänar både delägarnas och bolagets intressen.

Officiella uppgifter rörande bolagens kostnader för besiktningsverksamheten föreligga icke. För att erhålla en uppfattning härom har emellertid föreningen bland de till denna anslutna bolagen företagit en utredning som visar att besiktningskostnaderna år 1942 utgjorde 12,9 och år 1943 12,2 procent av posten »förvaltningskostnader», motsvarande respektive 2,8 och 2,7 procent av försäkringsavgifterna. Återstående egentliga förvaltningskostnader nedbringas härigenom till 18,8 respektive 19,4 procent av försäkringsavgifterna för åren 1942 och 1943.

I fråga åter om *övriga utgifter* bör beaktas, att häri innefattas utgifter för bolagens bidrag till landsbygdens brandförsvar i form av anslag till brandkårer och brandkårsförbund, släckningskostnads-

ersättningar o. dyl. Även här har föreningen bland sina medlemmar företagit en utredning, som visar att dessa »övriga utgifter» så gott som uteslutande avse nämnda bidrag till brandförsvarsändamål.

En detaljerad sammanställning av dessa olika bidragsposter skulle i detta sammanhang taga för stort utrymme, men det kan förtjäna nämnas, att enbart de nu till föreningen anslutna bolagen åren 1931—1943 till brandkårsförbund samt till brandstationer och brandmateriel bidragit med sammanlagt 4 1/4 miljoner kronor.

Vad slutligen angår tabellens *marginal* återfinner man här den vinst som principiellt skall av bolagen överföras till utjämningsfond (hos läns- och häradsbolagen i allmänhet betecknad »reservfond»). Dessförinnan måste emellertid återförsäkringskostnaderna täckas och erforderliga avskrivningar göras. Härefter kvarstående överskott disponeras, jämte avkastningen av bolagens fonder, för fondökning.

Gruppen läns- och häradsbrandförsäkringsbolag visar för åren 1931—1943 en genomsnittlig årlig fondökning om 3 1/2 procent, medan försäkringsbeståndet samtidigt genomsnittligen stegrats med inemot 4 procent årligen. Ökningen av fonder och ökningen av bestånd hålla sålunda ungefärligen jämna steg.

För att återgå till posten *förvaltningskostnader* bör vid bedömandet av de egentliga förvaltningskostnaderna framhållas följande. Funktionärerna inom läns- och häradsbolagen äro sedan gammalt i många hänseenden likställda med innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Ersättningarna för nedlagt arbete i bolagens tjänst ha också, i den mån sådana överhuvudtaget förekommit, utgått med blygsamma belopp. Fortfarande äro de egentliga förvaltningskostnaderna låga och bolagsstyrelsernas ekonomiska politik kännetecknas av återhållsamhet vid dispositionen av delägarnas gemensamma medel.

Motionärerna ha efterlyst någon tendens till minskning av förvaltningskostnadernas andel i premieinkomsten till följd av den ökade omslutningen. För läns- och häradsbolagens del må här i anslutning till det ovan anförda framhållas, att den allmänna tendensen inom den kommunala förvaltningen att övergå från oavlönade förtroendeuppdrag till avlönade tjänstebefattningar givetvis i sin mån påverkat även bolagens organisation samtidigt som deras ökade omslutning och fortgående rationalisering nödvändiggjort ett vidgat anställande av fackutbildad personal för såväl bolagens ledning som det omfattande rutinarbetet.

Med åberopande av det sålunda anförda hävdar föreningen, att läns- och häradsbolagens förvaltningskostnader icke utgöra mer än ett rimligt pris för den verksamhet som bolagen utöva.

Motionärerna ha framhållit, att premiesättningen inom skadeförsäkringen, i den mån den icke ombesörjes av tarifföreningar, i allt fall väsentligen ansluter sig till tariffbolagens premiesatser. För läns- och häradsbolagens del håller detta icke streck. Såsom ovan anförts grundas bolagens premiesättning på de erfarenheter rörande skadeförloppet som varje särskilt bolag vunnit. Dessa erfarenheter äro i stor utsträckning betingade av skilda förhållanden inom landets olika delar såtillvida, att olika byggnadssätt, försäkringsobjektens varierande storlek, växlande grad av tätbebyggelse och skiljaktiga klimatförhållanden ge provinsiella särdrag åt skadeförloppet inom de olika bolagen. En ensartad premiesättning är därför utesluten.

Läns- och häradsbolagen äro emellertid icke främmande för den moderna försäkringstekniken, och centralt verkställas sålunda inom föreningen statistiska bearbetningar av bolagens försäkringsbestånd och skadeförlopp. Resultaten av dessa bearbetningar bli vägledande för de olika bolagens premiesättning. I enlighet härmed gör sig också allt starkare gällande en tendens till differentiering av premierna i syfte att låta varje grupp av försäkringsobjekt bära den premiekostnad som motsvarar dess erfarenhetsmässiga skadebelastning.

Med anledning av motionärernas anmärkningar mot försäkringsbolagens försäljningsorganisationer må här beträffande läns- och häradsbolagen framhållas, att dessa i stället för ombud och ackvisitörer arbeta med den nedärvda sockenkommittéorganisationen. För kommittéernas sammansättning har redan redogjorts och här skall blott framhållas, att bolagen i dem besitta en fast organiserad, billig och vederhäftig representation samt att kommittéledamöterna i stor utsträckning rekryteras bland de kommunala förtroendemännen. Kommittéerna äro organ icke blott för bolagsledningen utan även för delägarna-försäkringstagarna inom socknen, och deras arbetsuppgifter bestå av tillhandagående med råd och anvisningar vid tecknande av försäkring, förhandsgranskning av ansökningarna, besiktning och värdering av brandskador samt på sina håll även premieuppbörd. I det omfattande arbetet med försäkringarnas anpassning till de senare årens väsentliga värdestegringar ha kommittéerna haft och ha alltjämt en viktig uppgift. Med sin stora lokal- och personkänedom samt sina i allmänhet goda insikter i värdering och uppskattning av byggnader och löseegendom måste kommittéleda-

möterna anses mycket väl skickade för sina ifrågavarande arbetsuppgifter.

Motionärerna ha vidare efterlyst strävanden till koncentration inom försäkringsverksamheten. Sådana strävanden äro icke främmande för läns- och häradsbolagen. I den mån behov och förutsättningar förefinnas för en rationell, landsomfattande koncentration måste kravet härpå anses väl tillgodosett genom det ideella och praktiska samarbete mellan bolagen, för vilket föreningen svarar, och genom skapandet år 1936 av ett eget återförsäkringsföretag för landsbygdens brandförsäkringsbolag.

Föreningen har ett fast sekretariat under ledning av en erfaren försäkringsjurist. Genom täta cirkulärmeddelanden hållas medlemsbolagen underrättade om aktuella händelser och spörsmål berörande deras verksamhet, och till sekretariatet hänskjuta medlemsbolagen diverse ärenden för yttrande, såsom frågor rörande bolagsordningar och försäkringsvillkor, skaderegleringsfrågor och andra juridiska spörsmål, personal- och reklamärenden m. m.

Till sekretariatet är knuten en statistiker med aktuariekompetens, som står till förfogande vid förekommande utredningar.

Vidare äro såsom konsulterande till sekretariatet knutna dels en brandskyddstekniker med erfarenhet främst i fråga om lantgårds-elektrifiering och dels en känd åskskyddsforskare. Instruktionskurser för medlemsbolagens besiktningsmän anordnas regelbundet, och även en del teknisk facklitteratur har utarbetats.

Genom sitt sekretariat sörjer föreningen sålunda för en tidsenlig och rationell service åt medlemsbolagen utan att dessa behöva vidkännas några betydande utgifter härför. Även utanför föreningen stående läns- och häradsbolag draga nytta av föreningens sekretariat.

På föreningens initiativ bildades år 1936 *Landsbygdens Återförsäkringsaktiebolag*. Detta är i själva verket ett rent ömsesidigt företag. Aktierna innehas av medlemsbolag samt till 0,9 procent av 9 enskilda personer, vilka i sin egenskap av funktionärer i medlemsbolag varit aktiebolagets stiftare, och aktieutdelningen är begränsad till 5 men har aldrig överstigit 4 procent. Bolaget tillgodoser medlemsbolagens och även en del utomstående lokala bolags behov av återförsäkring samt kan på grund av sina efter verksamhetsfältets förhållanden speciellt avpassade återförsäkringsformer, sina låga omkostnader (2 procent av premieinkomsten) och sin växande omslutning (omkring 1,5 miljoner kr. i premier år 1943) tillhandahålla ett rationellt och billigt återförsäkringsskydd.

Efter ändring av bolagsordningen har återförsäkringsbolaget under namn av Landsbygdens Försäkringsaktiebolag fr. o. m. år 1944 även upptagit direkt försäkring i diverse sakförsäkringsgrenar. Det hade nämligen länge varit ett önskemål att läns- och häradsbolagen skulle vid sidan av brandförsäkringen kunna tillhandahålla sina delägare skogsbrandförsäkring samt inbrotts-, vattenledningsskade- och ansvarighetsförsäkring m. fl. sakförsäkringsformer. Efter prövning av olika utvägar och i samförstånd med försäkringsinspektionen löste man frågan på sådant sätt, att medlemsbolagen nu kunna erbjuda sina delägare ett flertal olika sakförsäkringar, som förmedlas till det gemensamma centralorganet Landsbygdens Försäkringsaktiebolag. Det sistnämnda har ingen egen försäljningsorganisation utan bygger helt på medlemsbolagen och dessas lokala organ. Genom samarbete med Sveriges Lantbruksförbund erhålles en sakkunnig medverkan vid utformandet av jordbrukarnas försäkringar. Rörelsen har givetvis ännu en mycket blygsam omfattning, men det finnes anledning att räkna med ett starkt intresse för densamma från medlemsbolagens delägars sida.

Även på detta område kan sålunda påvisas en strävan till koncentration, avseende dels ett mer rationellt sammanförande av landsbygdsbefolkningens mångskiftande sakförsäkringsbehov och dels en landsomfattande samverkan mellan landsbygdens brandförsäkringsbolag med bibehållande dock av bolagens lokala förankring.

Såsom inledningsvis nämnts är till föreningen anslutet även Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet. Med sin verksamhet över hela riket och även i övrigt skiljer sig detta ifråga om organisation från läns- och häradsbolagen. Dess allframtidsförsäkring utgör emellertid en historiskt betingad och alltjämt värdefull komplettering vid tillgodoseendet av landsbygdens försäkringsbehov, och i själva verket föreligger i stor utsträckning samarbete mellan detta riksbolag och de lokalt arbetande bolagen.

Bolaget har sitt ursprung i den år 1782 stiftade Allmänna brandförsäkringsfonden, som försäkrade byggnader i städer och på landet och som år 1808 uppdelades på en stadsfond och en lantfond, vilken sistnämnda år 1828 ombildades till det nuvarande Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet. I detta ömsesidiga företag utser Kungl. Maj:t ordförandena i styrelsen och i revisionen.

De i bolaget försäkrade byggnadernas antal uppgår till när-

mare 40.000. Härav äro omkring 30.000 lantgårdsbyggnader, omkring 1.000 kyrkor och omkring 2.400 andra kommunala byggnader såsom skolor o. dyl. Såsom firmanamnet anger utgöras även övriga försäkringsobjekt av byggnader å landet. Bland dem finnes ett litet antal industribyggnader, å vilket byggnadslag emellertid försäkring numera ej meddelas.

Bolagets huvudsakliga försäkringsform är allframtidförsäkring, d. v. s. premie erlägges antingen på en gång eller under ett visst antal år, högst 24, varefter försäkringen gäller avgiftsfritt. Av försäkringsbeståndet 648 miljoner kr. per 31/12 1944 utgjordes över 567 miljoner kr. av allframtidförsäkring. De fonderade medlen utgjorde vid samma tidpunkt 21,7 miljoner kr. i lagligen föreskriven premiereserv och 8 miljoner kr. i därutöver avsatt utjämningsfond. Vinsten å rörelsen disponeras efter bolagsstämmans beslut och sedan år 1896, då utdelningen till delägarna påbörjades, ha återburits över 6 miljoner kr.

Bolaget arbetar ej med ombud utan har endast byggnads-sakkunniga värderingsmän till ett antal av omkring 100 utplacerade över hela landet, vilka utan annan ersättning än dagtraktamente och resekostnadsersättning förrätta brandsyner och erforderliga värderingar.

Vid avfattandet av föreningens yttrande ha till utgångspunkt tagits de båda likalydande motionerna av herr Strand m. fl. i första och herr Hermansson m. fl. i andra kammaren. Yttrandet torde emellertid för landsbygdens brandförsäkringsbolags del i allt väsentligt vara tillämpligt även å innehållet i den av herr Hagberg m. fl. väckta motionen i andra kammaren.

Under åberopande av vad Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och föreningen sålunda anfört får föreningen såsom sin uppfattning framhålla att skäl för bifall till motionerna icke föreligga.

Stockholm den 4 april 1945.

LANDSBYGDENS
BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAGS FÖRENING

G. Bylund
ordf.

Bernhard Nilsson
v. ordf.

/ F. Åkerman

Sjöassuradörernas förenings yttrande

med anledning av de vid 1945 års riksdag väckta motionerna angående utredning om centralisering och rationalisering m. m. av försäkringsverksamheten.

Sjöförsäkring.

Sjöförsäkringsverksamheten har fått sin särkaraktär på grund av sitt intima samband med den internationella handeln. Transporterna över haven ha alltid varit förenade med betydande risker för fartygsägare och varuägare. Behovet av en riskutjämning köpmännen emellan framträdde mycket tidigt och var till sina grunddrag fullt utbildat redan på 1300-talet i de norditalienska stadsrepublikerna. Sjöförsäkringen är sålunda den avgjort äldsta försäkringsgrenen och den har utvecklats i intim anslutning till världshandeln och dess skiftande behov. Från början framstår sjöförsäkringen som en binäring till den större köpenskapen och sjöfarten. Den idkades av de kretsar, som själva voro i behov av dess tjänster. Vad varuförsäkringen beträffar, kan man faktiskt nu uttrycka förhållandet så, att försäkringen blivit en del av själva varan.

Då utvecklingen genom större krav på differentiering av riskskydd och service till den försäkringsbehövande handeln fört därhän, att sjöförsäkringen framstår såsom en särskild näringsgren, behåller den alltfört sin intima kontakt med handel, sjöfart och övriga näringar.

Försäkringstagarnas inflytande över bolagens ledningar.

De första sjöförsäkringsbolagen i Sverige bildades av de försäkringsbehövande företagen inom handel, industri och sjöfart. Aktierna voro spridda på ett betydande antal händer och i bolagens styrelser sutto företagare, vilkas företag såsom försäkringstagare hade det största intresse av en sund och ändamålsenlig utveckling av den inhemska sjöförsäkringen. Denna försäkringstagarnas representation i sjöförsäkringsbolagens styrelser är alltjämt bestående. Följande uppgifter kunna tjäna till belysning härav. De tretton till Sjöassuradörernas Förening hörande sjöförsäkringsbolagen ha ett sammanlagt antal styrelseledamöter av 93 personer. Dessa innesluta

representanter för ca 400 ledande företag inom alla områden av det försäkringsbehövande näringslivet, såsom trä-, trämasse- och träförädlingsindustri, gruv- och bruksrörelse, järn- och metallindustri, mekanisk och elektrisk industri, kemisk-teknisk-, livsmedels-, textil-, glas-, porslins-, läder- och skoindustri o. s. v., därtill export- och importgrosshandel i skilda branscher, rederinäring och varvsindustri samt bank- och försäkringsväsende. De åsyftade styrelseledamöterna intaga även framskjutna ställningar inom sina branschens organisationer, varigenom kontakten med hela näringslivet än ytterligare vidgas.

På den rena kaskoförsäkringens område intager Sveriges Ångfartygs Assurans Förening en dominerande plats. Detta försäkringsföretag äges och dirigeras helt av delägarna-försäkringstagarna. Samma är förhållandet med flera andra mindre assuransföreningar, vilka bedriva kaskoförsäkring. Det kan sålunda inom sjöförsäkringsverksamheten anses mycket väl sørjt för försäkringstagarnas inflytande över företagen.

Krigsförsäkringsnämnden.

Motionärerna göra gällande, att »både under första och andra världskriget har endast staten kunnat organisera en utjämning av de stora riskerna inom sjöförsäkringen». Detta uttalande är vilseledande. Staten har icke i försäkringsteknisk bemärkelse organiserat någon utjämning av de stora risker, som krigsförsäkringen medför, utan staten har i väsentlig grad själv påtagit sig dessa risker. Krigsförsäkringen ingår såsom ett led bland alla andra i de extraordinära krigsberedskapsåtgärderna och bör sålunda icke sammanblandas med den normala civila sjö- och transportförsäkringsverksamheten. Det är f. ö. icke något unikt förhållande, att den svenska staten påtagit sig krigsförsäkringen. Förhållandet är det samma i alla andra länder.

Motionärerna framhålla vidare, att Statens Krigsförsäkringsnämnd, som under nu rådande krig fungerar såsom statens instrument, fullgör sin uppgift på ett mycket tillfredsställande sätt. Till detta uttalande bör anmärkas, att det avgörande för Krigsförsäkringsnämndens tillfredsställande funktion väl knappast är det förhållandet, att den är statlig, utan fastmera att det privata försäkringsväsendet för Nämndens inre organiserande och skötsel ställt till förfogande några av sina bästa krafter. De privata sjöförsäkringsbolagen ha därtill ställt sina egna kontors- och agentorganisationer till förfogande för varukrigsaffärens handhavande gentemot

kunderna, d. v. s. åtagit sig det mest krävande arbetet. Om betydelsen härav har Statens Krigsförsäkringsnämnd själv uttalat sig i en skrivelse till Statens Krisrevision av den 3 februari 1941, där det framhålles följande: »De erfarenheter, som vunnits under den gångna tiden, hade också givit vid handen, att det med den omfattning försäkringsverksamheten hade icke vore möjligt för Nämnden att utan bolagens medverkan bedriva sin verksamhet på tillfredsställande sätt.» Det förefaller under sådana förhållanden anmärkningsvärt, att det lyckliga resultatet av detta arrangement skall användas såsom motiv för den privata verksamhetens avskaffande. Till slut bör framhållas, att Krigsförsäkringsnämnden tillerkänts en ställning och en handlingsfrihet, som under vanliga förhållanden aldrig skulle tillerkännas något statligt verk eller av staten dirigerat bolag. Så har t. ex. Krigsförsäkringsnämndens beslut rörande beviljande eller avslag av försäkringar icke kunnat överklagas, och dess rörelsefrihet vid uppgörelser och ställningstaganden har varit synnerligen stor.

I samband med nyss berörda uttalanden yttra motionärerna, att försäkringsverksamheten alltmera uppfattas »såsom till sin natur mera hänförlig till socialpolitik än som affärsverksamhet». Av vad som här inledningsvis yttrats bör framgå, att i varje fall sjöförsäkringsverksamheten till hela sin natur och funktion är nära förbunden med handel, industri och sjöfartsnäring, sålunda med affärsverksamhet. Och det lär heller icke bli möjligt för staten att ändra denna sjöförsäkringens karaktär. Inom det internationella varuutbytet komma försäkringstagarna alltid att betrakta försäringen ur affärsmässiga synpunkter. Det bör observeras, att frågan om varuförsäkringen kommer till uttryck i alla de internationellt brukliga försäljningsvillkoren.

»Tarifföreningen.»

I fråga om skadeförsäkringen göra motionärerna gällande (sid. 7), att premiesättningen sker »utan varje offentlig kontroll och skötes i stor utsträckning av s. k. tarifföreningar (priskarteller)», samt yttra vidare (sid. 8): »Hela verksamheten har härigenom fått en stark likhet med privat monopol».

Vad sjöförsäkringen beträffar bör först påpekas, att de svenska sjöförsäkringsbolagen vid sin premiesättning i allra högsta grad äro underkastade den hårda utländska konkurrensen, som i realiteten blir normerande. Skulle de svenska sjöförsäkringsbolagens premier,

allmänna villkor eller kundservice icke passa kunderna, våra svenska köpmän och redare, ändra dessa sina försäljnings- eller köpevillkor och placera försäkringarna i andra länder resp. täcka sina kaskoförsäkringar i utlandet. Utlandets allmänna ekonomiska intressen spelar också en stor roll vid försäkringen av varuutbytet med Sverige. Starka ansträngningar göras av våra utländska handelskontrahenter att få den del av varans pris, som försäkringspremien, liksom frakten, utgör, placerad i det egna landet. Följden är, att en betydande del av svensk export och import normalt försäkras direkt i utlandet. Så är i icke ringa grad fallet även beträffande det svenska tonnage.

Enligt motionärernas betraktelsesätt får väl Sjöassuradörernas Förening, till vilken de tretton svenska sjöförsäkringsbolagen äro anslutna, betraktas såsom en tarifförening. Denna förening har dock icke ens en teoretisk möjlighet att uppträda såsom »monopol». Detta framgår av vad nyss sagts rörande den utländska konkurrensen. En av föreningens främsta funktioner är att genom dess olika organ förmedla medlemmarnas samlade sakkunskap till stöd för den svenska sjöförsäkringsnäringen i dess hårda konkurrens på den internationella marknaden. Föreningen lämnar medlemmarna premienoteringar framför allt då det är fråga om nya varor, nytt emballage, nya transportvägar o. s. v., där det är av vikt att samlad erfarenhet kommer till uttryck. Det är för övrigt genomgående för sjöförsäkringens alla olika faser, att anpassning måste ske efter ett otal faktorer, som äro bestämmande för riskernas karaktär.

Ett mycket viktigt avsnitt av samarbetet mellan sjöförsäkringsbolagen är bestämmandet av försäkringsvillkoren för olika former av försäkringar. En affärsman måste klart och tydligt veta, i vilken utsträckning hans försäkring täcker hans risker. Det är lika viktigt för affärslivet, att det finnes vedertagna »typbeteckningar» och »kvalitetsbeskrivningar» på försäkringar som på varor.

Av vad här anförts torde framgå, att sjöförsäkringsbolagens »tarifförening» ingalunda är inriktad eller ens kan vara inriktad på någon monopolistisk prissättning. Föreningen är främst av teknisk natur. Den har till funktion att i kundernas och näringens intresse skapa klara begrepp på försäkringsmarknaden samt lämna sitt stöd för att hävda svensk sjöförsäkring på den internationella marknaden. För den svenska handelsbalansen är det ingalunda av ringa betydelse i vad mån det svenska varuutbytet är försäkrat i Sverige. Från sjöförsäkringsverksamhetens sida är en ständig vaksamhet och

en ständig anpassning av nöden för att de svenska intressena i detta avseende skola kunna tillvaratagas. Den karaktär och de arbetsformer ett statligt organ måste få kan icke möjliggöra den ständiga anpassning efter skiftande förhållanden, som härför är av nöden.

Organisationfrågan.

Sjöförsäkringsbolagens kontors- och agentorganisation är i främsta rummet en kundserviceorganisation. Den skall stå kunderna till tjänst icke endast med upplysningar om premier och försäkringsvillkor för olika varor och gällande för olika delar av världen, utan även lämna upplysningar om lämpligaste transportvägar och transportmedel, om fartygens kvalitet, om lämpligt emballage och förpackningssätt, om lastning, stuvning, lagringsförhållanden o. s. v. Genom denna vad man kan kalla »transportservice» fylla sjöförsäkringsbolagen en mycket betydelsefull skadeförebyggande verksamhet. Konkurrensen företagen emellan kommer även till markerat uttryck i denna kundservice.

Ett annat betydelsefullt avsnitt av sjöförsäkringsbolagens verksamhet gäller begränsningen av inträffade skadors ekonomiska omfattning. Här ha vi uppgifter med besiktningar, rekonditionering av varor, försäljning av skadade varor och fartyg, bärgningar, fartygsreparationer o. s. v. Erfarenhet och skicklighet vid handhavandet av dessa funktioner är av allra största betydelse för företagens ekonomiska resultat och därmed för konkurrenskraften.

Såsom förut omnämnts har Statens Krigsförsäkringsnämnd anlitat de privata bolagens kontors- och agentorganisation med hela dess fond av teknisk sakkunskap för att kunna fylla alla de här nämnda funktionerna för varukrigsaffären.

För affärslivet är det av yttersta vikt, att inträffade skador regleras snabbt, sakkunnigt och affärsmässigt. I statlig drift är det ofrånkomligt, att varje verksamhet får en byråkratisk och strängt reglementsmässig karaktär. Skulle detta bli fallet med sjöförsäkringsverksamheten torde följden bli, att försäkringstagarna sökte sig till andra marknader.

Centraliseringsfrågan.

I Sverige arbeta f. n. tretton bolag med direkt sjöförsäkring. Den organisation dessa representera ha i stort sett visat sig erforderlig för kontakten med kunderna och för de servicefunktioner, som

förut omnämnts. I de fall koncernbildningar kommit till stånd har av detta skäl en sammanslagning av företagen icke ansetts lämplig. Inom koncernen har man dock kunnat benyttja sig av en samlad specialsakkunskap och vissa rationaliseringar ha kunnat äga rum i den centrala förvaltningen. Erfarenheten har visat, att en längre gående centralisering inom denna bransch skulle bli till försäkrings-tagarnas nackdel.

Återförsäkringen.

Inom all försäkringsverksamhet är det nödvändigt för ett lyckligt resultat, att riskutjämningen blir tillräckligt stor. Vad sjöförsäkring beträffar utgör hela den svenska handeln icke på långt när en tillräcklig bas för riskutjämningen, dels kan nämligen numera riskanhopningen per köl uppgå till tiotals miljoner kronor, dels är antalet för fara utsatta försäkringsmässiga enheter för litet och slutligen är arten av de faror, för vilka dessa utsätts, alltför ensidig. Så t. ex. drabbas sjöfarten på Sverige ensidigt av isvintrar, av dimbälten över Östersjön och Nordsjön, av lokala stormar o. s. v. För ernående av en för affärens bärighet nödvändig riskutjämning måste dessa här nämnda risker sammanlås med risker av annan art från andra delar av världen, vilket sker genom återförsäkringsutbyte med utlandet. Det förhåller sig nämligen på enahanda sätt för andra länder. Det direktförsäkrande företaget kan för att ernå den försäkringstekniska utjämning, som är nödvändig, i självbehåll endast taga ett visst maximum på varje risk (d. v. s. fartyg eller, i fråga om varor, fartygsresa). Resten måste spridas praktiskt taget över hela världen.

Skulle försäkringsväsendet enligt motionärernas önskemål överföras till staten, innebär detta, vad sjöförsäkringen beträffar, att staten övertager risker, som icke i sig själva erbjuda en försäkringsmässig utjämning. Förlusterna kunna — om staten ej vill anlita den av motionärerna kritiserade återförsäkringen — komma att överflyttas på de svenska skattebetalarna i stället för att utjämnas på den internationella försäkringsmarknaden.

Obligatorisk försäkring.

Motionärerna framhålla under punkt 9 i motionen, att »ingen fastighet och intet varulager kan belånas utan betryggande försäkring. Även sjö- och transportförsäkring blir av liknande skäl av tvingande art.»

Motionärerna låta förstå, att de på dessa områden tänka sig, att en obligatorisk försäkring kunde genomföras, varigenom de nuvarande arbetsoperationerna med åtföljande kostnader i samband med försäkringsavtalens ingående skulle kunna elimineras. Efter vilka schablonmässiga grunder en någotsånär försäkringsmässig premie för en obligatorisk sjöförsäkring skulle kunna sättas är dock obegripligt. Av sammanhanget synes framgå, att motionärerna närmast tänkt sig en obligatorisk kaskoförsäkring. Premien för försäkring av fartyg kan dock icke standardiseras ens efter ett mer eller mindre tillförlitligt taxeringsvärde. Riskens och därmed premien är beroende av fartygets typ, av det skick, i vilket fartyget befinner sig, av befälhavarens kvalifikationer, av traden och av lastens beskaffenhet. Efter dessa faktorer variera fartygen såsom risker betraktade från oförsäkringsbara till goda.

Varuförsäkringen är ännu omöjligare att schablonmässigt standardisera. Här tillkommer för riskbedömningen förutom fartygets riskegenskaper varans och emballagets beskaffenhet, lastningen, årstiden för befraktningen, klimatzoner, som skola passeras, omlastningar, förhållandena på inlastnings- och utlastningsorterna o. s. v. En individuell och sakkunnig bedömning av alla dessa faktorer har över hela världen visat sig nödvändig för ett tillfredsställande handhavande av sjöförsäkringen.

Av vad tidigare sagts bör framgå, att en obligatorisk sjöförsäkring skulle bli till stor olägenhet för svensk handelssjöfart, export och import, som skulle få sin konkurrenskraft gentemot utlandet avsevärt minskad.

Stockholm den 3 april 1945.

SJÖASSURADÖRERNAS FÖRENING

Olof Nordgren
ordf.

Torsten Henriksson
verkst. dir.

Kortfattad redogörelse för Svenska Brandtariff-föreningens verksamhet.

Svenska Brandtarifföreningen bildades år 1873. En av dess huvuduppgifter har varit att i statistiskt och tekniskt avseende utnyttja de till föreningen anslutna bolagens erfarenheter för fastställande av erforderliga premier för försäkring av olika risker. I detta syfte föres gemensam statistik avseende försäkringsbelopp, premiebelopp och skadebelopp fördelade med hänsyn till olika riskslag och byggnadssätt samt i viss utsträckning även belägenhet.

Det är dock icke enbart detta material, som är avgörande vid fastställandet av brandtariffer. I hög grad anlitar man nämligen även den praktiska erfarenheten och den tekniska sakkunskapen därigenom, att vid besiktningar och skaderegleringar inhämtade lärdomar utnyttjas för tarifferingsarbetet. Samarbete förekommer även med olika offentliga myndigheter samt med flera av de nya forskningslaboratorierna. Föreningen har även ansett det angeläget att i tarifferingsfrågor hålla överläggningar med industriidkarna, vanligen genom industriförbundet.

Premiesättningen har emellertid endast varit en gren av brandtarifföreningens verksamhet. En annan har varit utarbetandet i samråd med industriens tekniska sakkunskap, offentliga myndigheter och andra av särskilda försäkringsvillkor för olika verksamhetsgrenar (fabriksvillkor, elektricitetsvillkor, sågverksvillkor, kolugnvillkor, sprutmålningsvillkor, lantgårdsvillkor, kyrkvillkor, varuvillkor o. s. v., inalles ett 60-tal). Vad dessa försäkringsvillkor betytt ur brandskydds- och yrkesskyddssynpunkt genom att brand- och explosionsrisken nedbringats är svårt för den oinvigde att fatta. I många fall ha villkoren varit banbrytande för de åtgärder, som ur brandskydds- och yrkesskyddssynpunkt företagits av olika slag av offentliga myndigheter.

Tarifföreningen har jämväl mera direkt nedlagt ett omfattande och framgångsrikt arbete för att på olika områden tillskapa ett effektivt såväl förebyggande som släckande brandförsvar. Härom må anföras följande.

Redan på 1890-talet utarbetades genom föreningens försorg ett normalförslag till ordnandet av tidsenliga brandkårer och effektiv brandsignalering i olika landsortsstäder.

Vid samma tidpunkt införde tarifföreningen en fortlöpande inspektion av gnistsläckare på samtliga ångbåtar, som trafikerade norrlandshamnarna. I början på 1900-talet utökades denna besiktningens verksamhet att omfatta vissa slag av ångpumpar, ångsprutor, vattenledningar m. fl. brandsläckningsanordningar. I och med tillkomsten av dylika anordningar inom industrierna fann föreningen det så småningom nödvändigt att effektivisera inspektionsverksamheten. Avsikten var att få en fortlöpande kontroll av samtliga vid industrien befintliga brandsläckningsanordningar, för vilka tariffbolagen medgävo rabatt. Inspektionerna togo sin början år 1935 och ha sedan fortgått praktiskt taget utan avbrott. Hittills ha cirka 2.500 inspektioner av dylika brandsläckningsanordningar utförts. För närvarande stå ungefär 500 »industribrandkårer» under dylik kontroll, vilken utföres utan kostnad för försäkringstagarna. Rapport upprättas över varje inspektion och eventuella felaktigheter tillrättas. Genom meddelanden och cirkulär erhålla försäkringstagarna tid efter annan råd i olika angelägenheter, som beröra »industribrandkårer».

Ungefär samtidigt med den första elektriska inomhusinstallationen här i landet eller sålunda på 1880-talet riktade brandtarifföreningen sin uppmärksamhet på eldfaran genom elektriska anläggningar. Detaljföreskrifter om huru sådana anläggningar skulle inrättas utfärdades vid en tidpunkt, då inget annat organ fanns för övervakning härav. Även sedan år 1903 ett statligt organ, Statens Elektriska Inspektion, tillskapats för besiktning av elektriska anläggningar, visade sig behov föreligga av ytterligare kontroll över sådana anläggningar. För att tillgodose detta behov inrättades av de till tarifföreningen hörande bolagen i samverkan med de ömsesidiga brandbolagen år 1925 Brandförsäkringsbolagens Elektriska Nämnd, vilken skulle utgöra en central för den enskilda besiktningens verksamhet av elektriska anläggningar. Denna verksamhet utsträcktes samtidigt till, förutom industriell inrättning, brädgård, lantgård och större varulager, jämväl kyrka, biograflokal, hotell och teater. Nämndens verksamhet överflyttades år 1936 till Svenska Brandskyddsföreningen. Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas emellertid alltjämt av brandförsäkringsbolagen.

För att samla och utnyttja den erfarenhet, som de olika bolagens brandingenjörer var för sig förvärva vid besiktningar och skaderegleringar, inrättades år 1941 en särskild brandteknisk avdelning inom tarifföreningen. Genom denna avdelning skola tekniska er-

farenheter samlas och utspridas. De anslutna bolagen skola 1) lämna avdelningen meddelande om inträffade större brandskador eller skador av särskilt intresse så att avdelningen får möjlighet att på ett tidigt stadium studera fallen direkt, 2) lämna avdelningen meddelande om större gemensamma inspektioner samt 3) ordna så att, då avdelningen önskar besiktiga viss risk, detta kan ske tillsammans med bolagets egen brandingenjör. Insamlade erfarenheter bearbetas och utsändas genom »Tarifföreningens meddelanden» till bolagsledningarna och i vissa fall till industriens olika organisationer. Avdelningen ordnar vidare samarbete i brandtekniska frågor med statliga och kommunala myndigheter och institutioner samt med näringslivets olika sammanslutningar. En mycket viktig del av avdelningens arbete är slutligen det samarbete med tillverkare av olika slag, som siktar på att få anordningar, som kunna medföra brandfara, utförda på ett betryggande sätt. Avdelningen spelar i detta avseende rollen av en kostnadsfri konsultationsbyrå för tillverkare, som önska begagna sig av dess sakkunskap.

På initiativ av tarifföreningen bildades slutligen för några år sedan i samarbete med de ömsesidiga brandbolagen och i samråd med brandskyddsorganisationer, luftskyddsinspektionen och vissa utanför föreningen stående försäkringsbolag den s. k. Delegationen för brandtekniskt industriluftskydd, för vilken tarifföreningen ställde såväl teknisk personal som lokal till förfogande. För undersökning av industriernas brandtekniska luftskydd har delegationen föranstaltat om besiktning genom försäkringsbolagens brandingenjörer av icke mindre än cirka 1.200 av vårt lands större och viktigare industrianläggningar. Som resultat av delegationens arbete torde icke mindre än ungefär 200 motorsprutor och cirka 100.000 meter slang hava anskaffats.

Kortfattad redogörelse för Brandförsäkringsbolagens Tekniska Civilriskcentral.

Redan för ett tiotal år sedan togs det initiativ, som år 1938 ledde till bildandet av Brandförsäkringsbolagens Tekniska Civilriskcentral (i fortsättningen benämnd BTC). För att klart förstå denna organisations betydelsefulla arbete må till en början en återblick göras på förhållandena före och omkring tiden för det nämnda initiativet.

Systemet för fastställande av civilriskpremierna har alltid varit mycket differentierat. Orsaken härtill är, att de olika riskerna ur brandfaresynpunkt inbördes äro vitt skilda på grund av olikartat byggnadssätt, brandförsvaret, klimatiska förhållanden o. s. v. Man behöver endast jämföra de skånska stationssamhällena med de norrländska för att klart förstå denna skillnad. De förra bestå till övervägande del av tätliggande, små stenhus under det att de senare karakteriseras av stora trähuskomplex, ofta försedda med spåntak. I Skåne är brandförsvaret i regel välordnat med flera brandkårer förlagda på kort avstånd från varandra. I de vidsträckta norrlandskommunerna har det däremot ofta varit en enda frivillig liten brandkår, som haft att ombesörja släckningen inom mycket stora områden. Differentieringen i premiesättningen har inneburit, att bolagen sökt taga hänsyn till de olika faktorer, som på ett eller annat sätt påverka den enskilda risken ur brandfaresynpunkt.

Bebyggelsen undergår emellertid ständiga förändringar, nya byggnadstyper tillkomma, områden bestående av gammal hopgyttrad bebyggelse saneras, nya stadsplaner upprättas med sluten och öppen bebyggelse av helt annat slag än tidigare, brandförsvaret förbättras, vattenledningar anläggas även på landsbygden i stor utsträckning etc. Allt detta betyder nya förutsättningar för riskbedömningen. Har bebyggelse eller brandförsvaret förbättrats så har också ortstariffen justerats härefter, vilket i regel inneburit premienedsättningar. Med vissa mellanrum ha även partiella revisioner vidtagits beträffande själva grunderna för tariffernas fastställande.

Framför allt var det dock den snabba utvecklingen av motorismen under 1930-talet och de därmed radikalt förändrade släckningsmöjligheterna, som blev ett nytt moment av väsentlig betydelse i riskbedömningen. Det torde säga sig självt, att tillkomsten

av moderna, bilburna eller bogserbara motorsprutor i stället för de gamla ångsprutorna samt en i övrigt genomgående modernisering av brandredskapen måste påverka premiesättningen i mycket hög grad. Härtill kom att differentieringen av premierna genom införande av rabatter för olika riskförbättrande omständigheter förts så långt, att tarifferna i många fall med tiden blivit svåra att tillämpa. Det blev därför nödvändigt att med beaktande av gjorda erfarenheter få fram en enklare men trots detta rättvis metod för tarifferingen.

Det var under dessa förhållanden som BTC kom till. BTC skulle ha till uppgift att verkställa en allmän omtarifiering av alla civilrisker i hela landet. Man syftade nämligen till att åstadkomma en i anslutning till utvecklingen av bebyggelse och brandväsen enhetlig central riskbedömning med en ännu noggrannare klassificering än tidigare av alla de omständigheter, som tillsammans utgöra ett mått på risken. Klara och entydiga gränser mellan olika slag av riskgrupper skulle uppdragas och största möjliga rättvisa skipas mellan dem. Bolagens samlade tekniska och statistiska erfarenhet ställdes för detta ändamål till BTC:s förfogande.

Det skulle föra alldeles för långt att här närmare ingå på tarifieringsarbetets omfattning. Nämnas må endast, att icke mindre än 1.140 samhällen besiktigats, att för varje sådant samhälle kartor och skisser över zoner eller tariffområden upprättats, att varje orsbyggnadstäthet, bebyggelsesätt, klimatiska förhållanden, brandförsvär och släckningsmöjligheter undersökts, etc. Arbetet har slutförts i och med utgången av år 1944. Bolagen ha härigenom fått i sin hand fullständiga och ingående uppgifter om bebyggelse och brandväsende i samtliga tätbebyggda orter i landet. I fortsättningen komma alla förändringar av nämnda faktorer att noggrant följas och därav föranledda revisioner att äga rum.

Det nya systemet för tarifiering är en metod, som ytterst noggrant söker registrera de olika riskgruppernas brandfarlighet genom att ovannämnda på tarifieringen inverkan omständigheter värdesätts efter viss skala. Man har härvid enat sig om en likformig zon- eller distriktsindelning av samhällena för att därigenom skapa enhetliga principer för riskbedömningen.

Omtarifieringen har genomsnittligt betytt en avsevärd premienedsättning. Att exakt ange hur stor denna nedsättning är låter sig icke göra. Ett exempel torde dock ge en ganska god uppfattning om densamma.

På landsbygden tillämpade en bolagsgrupp för s. k. fribelägna trähusbyggnader, som troligen utgöra den största delen av landsbygdens bestånd, kr. 2: — 0/00, vilken premie med 10 % rabatt för 10 års avtalstid kunde nedbringas till kr. 1: 80 0/00. Efter omtarifieringen har denna premie sänkts till kr. 1: 45 0/00 eller netto kr. 1: 30 0/00. Har försäkringen varit i kraft i 10 år sänkes premien ytterligare genom åldersrabatt till kr. 1: 17 0/00, således en sammanlagd sänkning av 35 %. Genom den kombinerade försäkringsformen kan premien sänkas med ytterligare c:a 10 %.

Inom tätbebyggda samhällen är premienedsättningen mycket varierande, beroende på olikhet i byggnadssätt och brandförsvar. I vissa fall har det rört sig om nedsättningar upp till 40—50 %, i andra fall givetvis mindre. På grund av äldre feltarifferingar eller på grund av oriktiga uppgifter om riskläget ha dock även vissa premieförhöjningar måst vidtagas. Dessa äro emellertid enstaka fall och för äldre försäkringar träda de i kraft först år 1952.

Den genomsnittliga nedsättningen för hela landet för byggnader och personlig lösegenom torde kunna uppskattas till c:a 20 %, vartill kommer förutnämnda åldersrabatt, vilken införts för alla civilriskbyggnader oavsett deras belägenhet. En motsvarighet till denna åldersrabatt för byggnader har införts för personlig lösegenom i form av en direkt verkande extra premierabatt av 10 %.

Bestämmelser med förbud mot returprovision inom livförsäkring.

Livförsäkringsbolagens gällande överenskommelse rörande anskaffningsverksamheten, vilken överenskommelse är av den 1 januari 1943 och som i väsentliga delar gällt ända sedan 1913, innehåller följande bestämmelser med förbud mot returprovision.

Provision för anskaffande av försäkring får icke lämnas någon vare sig försäkringstagare eller annan, såvida icke provisionstagaren är registrerad i Svenska Försäkringsbolags Riksförbunds ackvisitörsregister såsom ackvisitör för det bolag, som meddelat försäkringen, eller för annat bolag, som skriftligen medgivit att provision får lämnas. Med provision skall förstås allt slags gottgörelse för anskaffande av försäkring, under vad namn eller i vilken form den än lämnas.

En nyanställd ackvisitör får icke provision på större belopp än 10.000 kronors försäkringssumma, förrän han tillfört bolaget ytterligare minst fem försäkringar å sammanlagt minst nämnda summa.

Ansökan om försäkring, som förmedlas av ackvisitör, skall åtföljas av en av honom undertecknad s. k. provisionsförklaring av följande lydelse: »Undertecknad förklarar härmed på heder och samvete att provision eller annan gottgörelse för den sökta försäkringen icke mig veterligen, vare sig direkt eller indirekt, kommit någon annan till del än de personer, som här nedan tecknat sina namn, och förbinder jag mig att icke heller hädanefter låta någon annan utan order från bolagets huvudkontor erhålla gottgörelse för försäkringen.»

Om ackvisitör åt någon erbjuder provision i strid med ovan nämnda bestämmelser, skall han tilldelas varning av det bolag, där han är anställd, varjämte förhållandet skall anmälas till och noteras i ackvisitörsregistret. Vid förnyad sådan förseelse inom två år skall ackvisitörsuppdraget genast återkallas och han får sedan icke av samma eller annat bolag användas som ackvisitör förrän två år förflutit.

Ackvisitör, som lämnar provision i strid mot bestämmelserna, skall omedelbart avskedas och får ej användas som ackvisitör av något bolag förrän efter förloppet av fem år.

En annan omständighet, som rent faktiskt i hög grad torde motverka lämnandet av returprovision, är det förhållandet, att, om en ackvisitör skulle lämna returprovision, detta i realiteten skulle medföra, att han finge skatta för en inkomst, som han icke åtnjöt. Utbetalda provisioner uppgivas nämligen av försäkringsbolaget till taxeringsmyndigheterna vid varje års taxering i den mån provisionerna uppgå till minst 100 kronor.

Bestämmelser med förbud mot returprovision inom skadeförsäkring.

Den mellan skadeförsäkringsbolagen ursprungligen år 1935 träffade och sedermera i december 1944 skärpta överenskommelsen rörande anskaffningsverksamheten innehåller följande bestämmelser med förbud mot returprovision.

Provision för förmedling av försäkring får icke lämnas någon vare sig försäkringstagare eller annan, med mindre provisionstagaren är registrerad i Svenska Försäkringsbolags Riksförbunds ackvisitörsregister såsom ombud i vederbörande bransch antingen för det bolag, som meddelat försäkringen, eller för annat bolag, som medgivit, att provision må lämnas. Med provision förstås varje slag av gottgörelse för förmedling av försäkring, under vad namn eller i vilken form den än lämnas.

Vidare förekommer följande definition av returprovisionsbegreppet.

»Med returprovision förstås till försäkringshavare eller för hans räkning utgående provision å egen försäkring. Är försäkringshavare ombud i den bransch försäkringen avser, anses provisioner å egna försäkringar som returprovisioner endast om de representera väsentlig del av ombudets totala provisionsinkomst.»

Returprovision får icke förekomma vare sig i direkt eller indirekt form. Till förhindrande härav hava följande kvalifikationsbestämmelser uppställts.

»Såsom ombud får icke anställas

- 1) institution av vad slag det vara må, ej heller juridisk person (bolag, förening, stiftelse m. m.),
- 2) industriidkande person, såvida ej vederbörande skriftligen för binder sig att ej mot gottgörelse förmedla försäkringar avseende eget företag,
- 3a) person anställd antingen i förening eller annan sammanslutning för tillvaratagande av industri- eller andra näringsidkares intressen eller i s. k. intressekontor eller liknande företag,

b) person anställd hos någon till 1) eller 2) här ovan i övrigt hänförlig, såvida ej vederbörande avlämnar skriftlig förbindelse att ej mot gottgörelse förmedla försäkringar avseende det företag, där han är anställd.»

Är person av sin arbetsgivare förbjuden antaga ombudsbefattning får dylik ej tilldelas vederbörande eller dennes make.

Därest ombud lämnar returprovision i strid mot ovanstående bestämmelser skall hans ombudsuppdrag genast återkallas och får han icke inom två år därefter användas såsom ombud av samma eller annat bolag. Har ombud på annat sätt uppträtt ovärdigt eller olämpligt (exempelvis genom erbjudande om returprovision), skall han tilldelas skriftlig varning av det bolag, där han är anställd. Anmälan härom skall omedelbart göras till ackvisitörsregistret. Har ombud inom två år från det han erhållit varning ånyo gjort sig skyldig till förseelse, som anses förtjänt av varning, gäller vad ovan sagts om uppdragets återkallande.